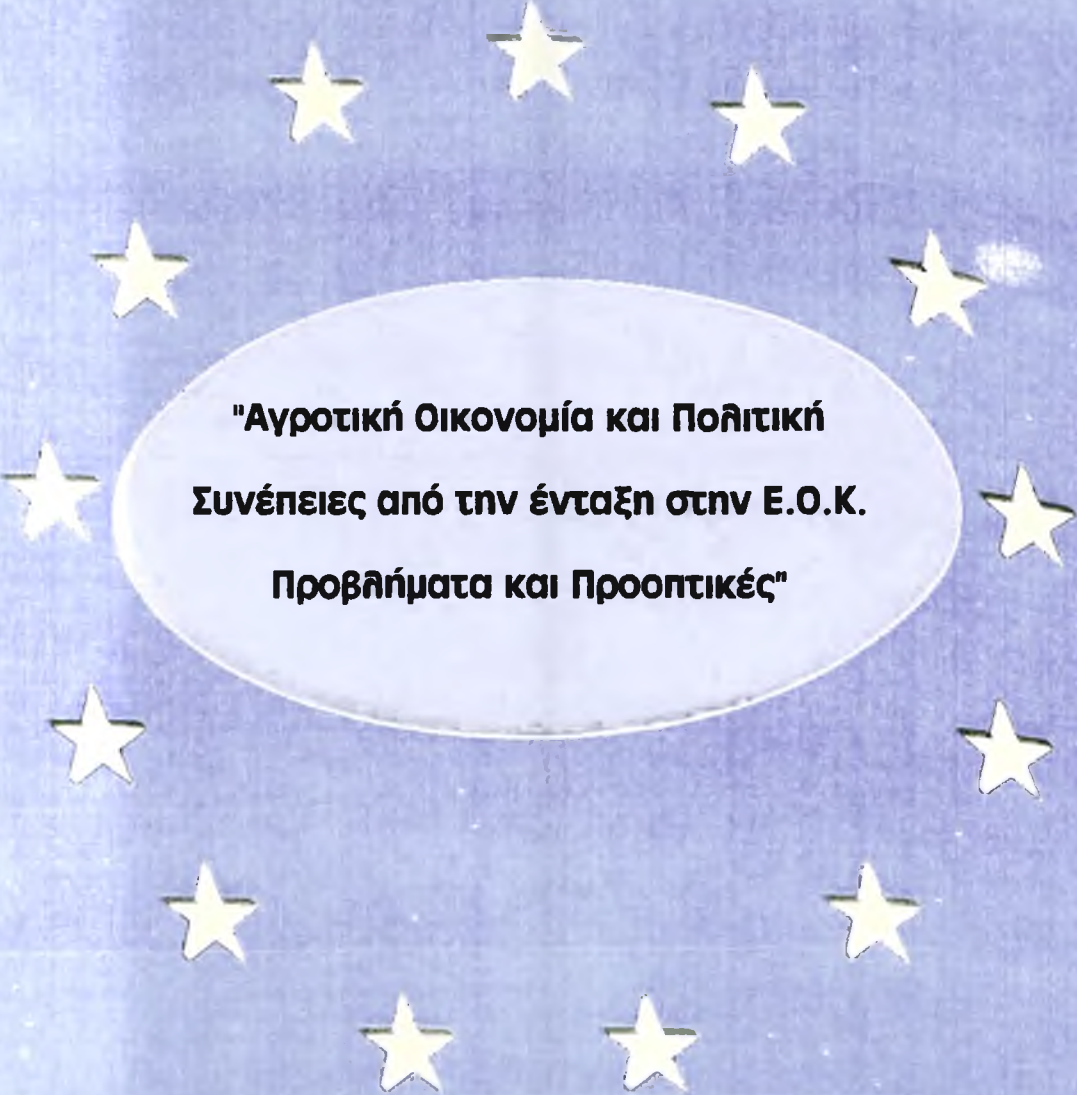

**Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**"Αγροτική Οικονομία και Πολιτική
Συνέπειες από την ένταξη στην Ε.Ο.Κ.
Προβλήματα και Προοπτικές"**

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ

ΑΝΤ. ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

737

**ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ
Κούσουλας Αθανάσιος**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ
Σακκά Δήμητρα**

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 1998

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6

Α' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ , ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1.1 Τι είναι Αγροτική Οικονομία	7
1.2 Η Αγροτική Οικονομία ως κλάδος των Αγροτικών ή Γεωπονικών Επιστημών	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

2.1 Το «αγροτικό πρόβλημα»	9
2.2 Βασικές πτυχές του αγροτικού προβλήματος	10
2.3 Τα αίτια και συνέπειές του	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

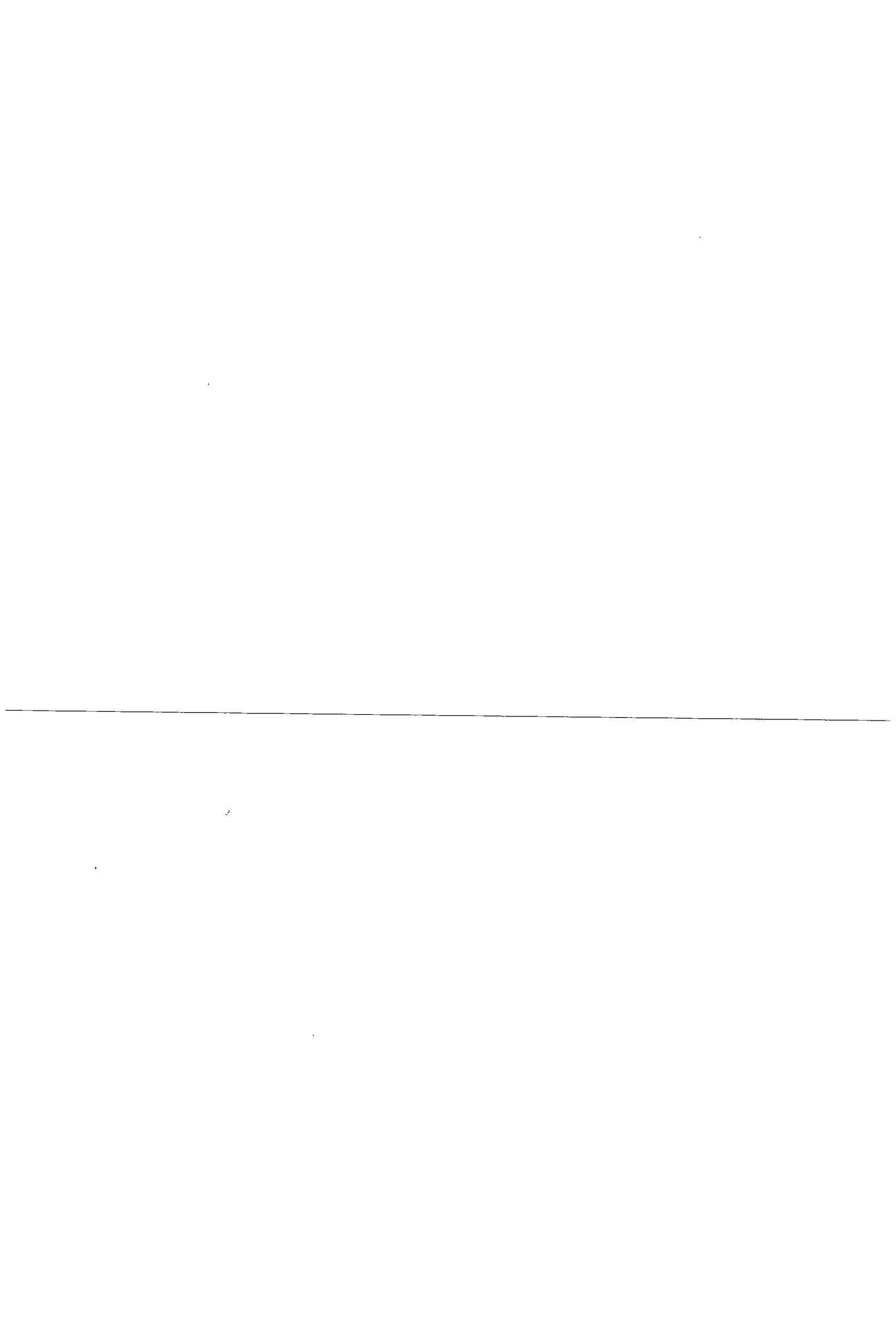
3.1 Έννοια και στόχοι της Αγροτικής Πολιτικής	14
3.2 Μέτρα της Αγροτικής Πολιτικής	15

Β' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

4.1 Η συμβολή της γεωργίας στην Ελληνική οικονομία	17
4.2 Η διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων	18
4.3 Η παραγωγικότητα της Ελληνικής γεωργίας	18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ

5.1 Η αναγκαιότητα κρατικής παρέμβασης στον αγροτικό τομέα και οι στόχοι της Αγροτικής μας πολιτικής πριν από την ένταξη	19
5.2 Μέσα και συστήματα Αγροτικής Πολιτικής	20
5.3 Βασικά μέσα της Αγροτικής μας Πολιτικής πριν από την ένταξη	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.

6.1 Η ανάγκη για την ύπαρξη μιας κοινής αγροτικής πολιτικής στην Ε.Ο.Κ. και οι στόχοι της πολιτικής αυτής	22
6.2 Η στήριξη του Αγροτικού Τομέα με επιδοτήσεις	23
6.3 Προβλήματα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής	27
6.4 Προοπτικές της ελληνικής γεωργίας μέσα στην Κ.Α.Π.	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

7.1 Γεωργία και κοινοτική στήριξη	31
7.2 Τρόποι στήριξης της Ευρωπαϊκής Γεωργίας	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1981 - 1990

8.1 Προβλήματα του πρωτογενή τομέα	33
8.2 Πρόσφατες εξελίξεις στον πρωτογενή τομέα	33
8.3 Εξελίξεις στην κοινοτική και παγκόσμια αγορά	34
8.4 Συμφωνία της GATT και ελληνική γεωργία	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

9.1 Οι επιπτώσεις εφαρμογής της Κ.Α.Π. στην ελληνική γεωργία και στο ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων	37
9.2 Η αναθεώρηση της Κ.Α.Π.	40
9.3 Ενοποίηση της Ευρωπαϊκής αγοράς και επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα	41
9.4 Κατάργηση μη δασμολογικών εμποδίων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο	41
9.5 Η εναρμόνιση της έμμεσης φορολογίας στην κοινότητα	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

10.1 Το Σχέδιο Mansholt	43
10.2 Το Πράσινο βιβλίο	43
10.3 Το Πακέτο Delors	43

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

11.1	Στόχοι της χώρας μας με την προσχώρηση	45
11.2	Η σημερινή κατάσταση της Αγροτικής Οικονομίας	45
11.3	Προτάσεις αντιμετώπισης των προβλημάτων	46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

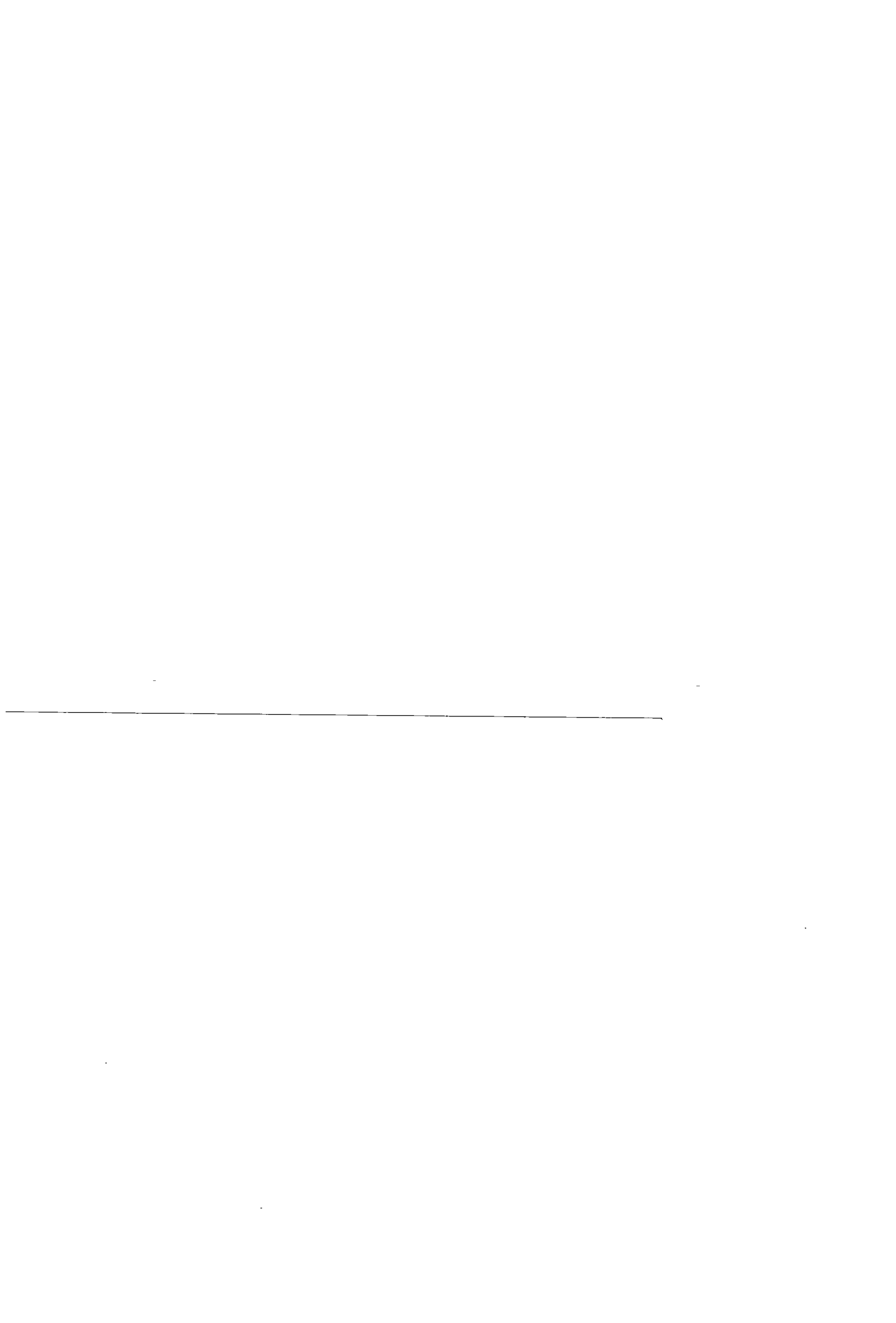
12.1	Προοπτικές ανάπτυξης της Ελληνικής γεωργίας στα πλαίσια της Ε.Ο.Κ.	49
12.2	Προοπτικές ανάπτυξης της Ελληνικής γεωργίας στα πλαίσια της Ελληνικής Οικονομίας	49
12.3	Ελληνική Γεωργία και τρίτες προς την Ε.Ο.Κ. χώρες	50
12.4	Αγροτική Πολιτική - Πολιτική υποδομής και επενδύσεων	51
	I. Δημόσιες επενδύσεις στον αγροτικό τομέα	
	II. Ύψος των δημοσίων επενδύσεων στον αγροτικό τομέα	
	III. Συμμετοχή των αγροτών	
	IV. Ιδιωτικές επενδύσεις στον αγροτικό τομέα	
	V. Συνεταιριστικές επενδύσεις	
12.5	Πολιτική γης	55
	I. Εθνικό Κτηματολόγιο	
	II. Συγκέντρωση αγροτικής γης	
12.6	Φορείς Αγροτικής Πολιτικής	56
	I. Κρατικοί φορείς της Αγροτικής Πολιτικής	
	II. Το Αγροτικό Κίνημα	
	III. Ο Αγρότης	

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	59
----------------------------	----

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	62
-----------------	----

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	63
-----------------------	----

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64
-----------------------------	----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην εργασία αυτή επιχειρείται η σκιαγράφηση των κυριότερων διαρθρωτικών χαρακτηριστικών, καθώς και των εξελίξεων στον πρωτογενή τομέα. Οι εξελίξεις αυτές οφείλονται ως ένα βαθμό στη λειτουργία του τομέα μέσα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επηρεάζονται όμως και από τα μακροοικονομικά δεδομένα της ελληνικής οικονομίας.

Η ελληνική γεωργία καλείται να προσαρμοσθεί σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Οι σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει αφορούν την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου - μέσω των συμφωνιών της GATT - καθώς και τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης. Τα κοινοτικά αναπτυξιακά προγράμματα που αποσκοπούν στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου, μπορούν να βοηθήσουν στην προσαρμογή της ελληνικής γεωργίας υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι θα αξιοποιηθούν κατάλληλα.

Στο πρώτο μέρος γίνεται μια αναφορά στις έννοιες Αγροτική Οικονομία και Πολιτική, στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, στην αναγκαιότητα επίλυσής τους καθώς και στη συμβολή τους στην Ελληνική Οικονομία. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται σταδιακά οι φάσεις της ελληνικής γεωργίας πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ο.Κ. Επίσης, αναπτύσσεται η διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, οι μέχρι σήμερα συνέπειες στη λειτουργία της ελληνικής γεωργίας και οι διαφαινόμενες συνέπειες από την επιτάχυνση και ολοκλήρωση της ενοποίησης. Τέλος, στο τρίτο μέρος αναλύεται η κατάσταση της Αγροτικής Οικονομίας σήμερα, καθώς και οι προοπτικές ανάπτυξης της Ελληνικής Γεωργίας μέσα στα Κοινοτικά Πλαίσια.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν αποφάσισα να ασχοληθώ με το θέμα αυτό, είχα σαν στόχο να φωτίσω κάποιες πτυχές της Αγροτικής μας Οικονομίας και Πολιτικής, προσθέτοντας λίγες γνώσεις και προβληματισμό στον τομέα εκείνο της οικονομικής μας δραστηριότητας που κουβαλά το ασήκωτο βάρος της οικονομικής ανάπτυξης του τόπου : τη Γεωργία.

Συμπληρώθηκαν ήδη δεκαεπτά χρόνια από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και ταυτόχρονα δεκαεπτά χρόνια εφαρμογής των κοινοτικών πολιτικών στην ελληνική οικονομία. Ο απολογισμός αυτών των χρόνων συμμετοχής της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ. όσον αφορά τις εξελίξεις των μακροοικονομικών μεγεθών δεν είναι ενθαρρυντικός.

Η σχετική θέση της χώρας μας από την άποψη του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος υποβαθμίστηκε και σήμερα βρίσκεται σε χαμηλότερο σημείο από το 1981, δηλαδή τη χρονιά της ένταξης. Ταυτόχρονα, η οικονομική κρίση βρίσκεται ακόμη σε ένταση και οι προοπτικές δεν είναι ευοίωνες ως προς μια ταχεία ανάκαμψη. Ο πληθωρισμός και η ανεργία βρίσκονται πάντα σε υψηλά επίπεδα στην Ελλάδα, ενώ έχουν σημαντικά μειωθεί στις άλλες χώρες - μέλη, ιδιαίτερα στη διάρκεια της δεκαετίας του '80.

Οι διάφορες μελέτες που έχουν γίνει και προσπαθούν να διακρίνουν κατά πόσο η ένταξη επηρέασε τις εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας κάνουν έναν αμφίροπο απολογισμό. Ιδιαίτερα όσον αφορά τον αγροτικό τομέα, που ενδιαφέρει τη μελέτη αυτή, καταλήγουν σε συμπεράσματα σύμφωνα με τα οποία ένα μεγάλο μέρος των εξελίξεων αποδίδεται στη συμμετοχή της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ. και στην εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.)

Όπως είναι γνωστό, είναι εξαιρετικά δύσκολο να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα της οικονομικής ολοκλήρωσης σε μια οικονομία, γιατί αυτό σχετίζεται με πολιτικές και ιδεολογικές αντιπαραθέσεις που εκδηλώνονται σε κάθε κοινωνία. Η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ., σήμερα είναι αναμφισβήτητο γεγονός. Συνεπώς, η ελληνική οικονομία αποτελεί πλέον αναπόσπαστο τμήμα της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και είναι «υποχρεωμένη» να αναπτυχθεί στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ, ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1.1 Τι είναι Αγροτική Οικονομία ;

Η πρώτη οικονομική δραστηριότητα του ανθρώπου πάνω στη γη ήταν η αγροτική. Ο άνθρωπος ξεκίνησε από απλός συλλογέας χόρτων ή φυτών ή καρπών, έγινε αργότερα κυνηγός ή ψαράς, κατόπιν νομάδας ή ποιμένας (κτηνοτρόφος), ύστερα καλλιεργητής αγρών και τέλος έφτασε στον σημερινό έμπειρο αγρότη – γεωργό που καλλιεργεί συστηματικά τη γη και συγχρόνως εκτρέφει παραγωγικά ζώα, ενώ εφαρμόζει και επιστημονικές γνώσεις.

Όπως θα δούμε σε άλλη θέση, μία από τις επαναστατικές αλλαγές στην αγροτική οικονομία είναι η μετάβαση από την «γεωργία της αυτοσυντήρησης» στη «γεωργία της αγοράς». Αυτό σημαίνει πως ο αγρότης – γεωργός από ανεξάρτητος «γεωργός της αυτάρκειας», που παράγει αγροτικά προϊόντα μόνο για την οικογένειά του, εξελίχθηκε σε «εμπορικό γεωργό», δηλαδή παραγωγό ο οποίος παράγει αγροτικά προϊόντα για την οικογένειά του αλλά το πλεόνασμα ή και ολόκληρη την παραγωγή του διακινεί με το εμπόριο ή τον συνεταιρισμό στις γεωργικές βιομηχανίες ή στους τελικούς καταναλωτές των μεγάλων αστικών κέντρων.

1.2 Η Αγροτική Οικονομία ως κλάδος των Αγροτικών ή Γεωπονικών Επιστημών.

Επειδή η αγροτική δραστηριότητα έχει ζωτική σημασία για τον άνθρωπο και παρουσιάζει πολλές διαστάσεις, σχετικά πολύ νωρίς έγινε αντικείμενο έρευνας και μελέτης μίας πολυσύνθετης ομάδας επιστημών που διαρκώς αναπτύσσονται και εμφανίζονται στην Επιστημολογία με τον συλλογικό τίτλο: Αγροτικές Επιστήμες ή Γεωπονικές Επιστήμες, που ασχολούνται συστηματικά με όλα τα φαινόμενα και προβλήματα που αναφέρονται στην γνώση, την έρευνα και την αξιοποίηση όλων των αγροτικών πόρων για την αντιμετώπιση των αναγκών του ανθρώπου.

Διακρίνουμε τις εξής πέντε ομάδες επιστημονικών κλάδων:

(I) Τις Επιστήμες Εδαφολογίας που ασχολούνται με το πρώτο θεμελιακό αντικείμενο της Γεωπονικής Επιστήμης, το έδαφος.

(II) Τις Επιστήμες Φυτικής Παραγωγής που ασχολούνται με την μελέτη, έρευνα και αξιοποίηση του εδάφους για την αγροτική δραστηριότητα.

(III) Τις Επιστήμες Ζωικής Παραγωγής που ασχολούνται με τη μελέτη, έρευνα και αξιοποίηση των ζώων στις αγροτικές δραστηριότητες του ανθρώπου.

(IV) Τις Επιστήμες Αγροτικής Μηχανικής που περιλαμβάνουν επιμέρους επιστημονικούς κλάδους της Εδαφομηχανικής, της Αγροτικής Οικοδομικής, Υδραυλικής, Εγγείων Βελτιώσεων.

(V) Τις Αγροτικές Οικονομικές Επιστήμες που ασχολούνται με τη συστηματική μελέτη και έρευνα των οικονομικών απόψεων όλων των φαινομένων της Αγροτικής δραστηριότητας του ανθρώπου.

- Αγροτική Οικονομική, που ασχολείται με την συστηματική περιγραφή και ανάλυση των θεμάτων κυρίως της ιδιωτικής και συνεταιριστικής αγροτικής οικονομίας.

- Αγροτική Πολιτική, η οποία ασχολείται με τους σκοπούς, τα μέσα, τους φορείς και τα προγράμματα δράσης που εφαρμόζονται από το κράτος και τους άλλους κρατικούς οργανισμούς στον τομέα της αγροτικής δραστηριότητας.

- Αγροτική Ανάπτυξη, που ασχολείται με την μελέτη και έρευνα των προβλημάτων της διεύρυνσης και μεταβολής των παραγωγικών δυνατοτήτων του αγροτικού τομέα.

- Αγροτική Κοινωνιολογία, που είναι νεότατος επιστημονικός κλάδος και ασχολείται με τα αγροτικά κοινωνικά φαινόμενα.

- Έρευνα Αγοράς Αγροτικών προϊόντων, που ασχολείται με την έρευνα της προσφοράς και ζήτησης των αγροτικών προϊόντων και την προσπάθεια προβολής τους στην αγορά για κατανάλωση, χρήση και εξαγωγές.

- Marketing Αγροτικών Προϊόντων, που ασχολείται με την διακίνηση των αγροτικών Προϊόντων από την «πύλη του αγρού» ως τους τελικούς καταναλωτές.

- Managment Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων, που ασχολείται με την επιστημονική διοίκηση και διαχείριση (Farm Managment), των θεμάτων – προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις.

- Συνεταιριστική Κίνηση που δημιουργήθηκε κυρίως για : να αντιμετωπίσει την έλλειψη κεφαλαίων κινήσεων των μικρών και φτωχών γεωργών, να προφυλάξει τους γεωργούς από την χρεοκοπία, να εξασφαλίσει τη διάθεση των προϊόντων τους ώστε να μη γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από ορισμένους μεσάζοντες και να επιτύχει ένα ικανοποιητικό και σταθερό εισόδημα στους αγρότες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

2.1 Το «Αγροτικό Πρόβλημα»

Όλα τα προβλήματα, που αντιμετωπίζει ο αγροτικός τομέας και ο αγροτικός πληθυσμός, εκφράζονται συνήθως συλλογικά με τον όρο: «το αγροτικό πρόβλημα». Ως προβλήματα εδώ ορίζονται γενεσιουργικά αίτια ή καταστάσεις που προκαλούν δυσaréσκεια ή αποκλίνουν από ένα επιθυμητό πρότυπο αναφοράς και επηρεάζουν αρνητικά την ευημερία. Η έρευνα, η μελέτη και η ανάλυση της αγροτικής μας οικονομίας αποκαλύπτει και αναδεικνύει σωρεία προβλημάτων όπως είναι: η ανεπάρκεια ορισμένων συντελεστών παραγωγής, οι διαρθρωτικές αδυναμίες, η χαμηλή παραγωγικότητα, το χαμηλό επίπεδο management, η δυσλειτουργία του μηχανισμού marketing, η υπανάπτυξη του αγροτικού συνεργατισμού και άλλα.

Η ύπαρξη των αγροτικών προβλημάτων οριοθετεί το συγκεκριμένο αντικείμενο προς το οποίο κατευθύνεται η δράση της αγροτικής πολιτικής. Τα προβλήματα επιζητούν την αντιμετώπισή τους με την αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων και την επιλογή της καλύτερης λύσης, δηλαδή αυτής που εξαφανίζει ή περιορίζει την οξύτητα του προβλήματος. Η διαδικασία αυτή καταλήγει τελικά στην υιοθέτηση ορισμένων επιδιώξεων ή σκοπών ή στόχων πολιτικής, τους οποίους προσπαθούμε να επιτύχουμε με την επιλογή ορισμένων μέσων και μέτρων.

Στις σύγχρονες συνθήκες οι προχωρημένες επιστημονικές προδιαγραφές απαιτούν τον αρμονικό, συνεπή και άριστο συνδυασμό των σκοπών – στόχων και μέσων – μέτρων στο πρόγραμμα της πολιτικής. Δηλαδή το πρόγραμμα πολιτικής συνδυάζει κατάλληλα -με τη σχετική ιεράρχηση, τις προτεραιότητες, τη χρονική κλιμάκωση και τις διαδικασίες-σκοπούς και μέσα για να επιτύχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Η λύση των προβλημάτων απαιτεί τη λήψη αποφάσεων και μέτρων, με τα οποία επιζητείται προσέγγιση στο επιθυμητό πρότυπο αναφοράς και στη συνέχεια η επιλογή της αποδεκτής πολιτικής επιβάλλει την εφαρμογή της δηλαδή την πραγματοποίησή της.

Κατά την εφαρμογή της καλύτερης πολιτικής γίνεται παρακολούθηση και έλεγχος των επιδόσεων – αποτελεσμάτων, ώστε να αναθεωρούνται οι εσφαλμένες επιλογές (αναθεώρηση προγράμματος), να διορθώνονται τα λάθη ή να καλύπτονται τα κενά για να επιτυγχάνονται ικανοποιητικότερα αποτελέσματα. Η συνεχής αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας μιας πολιτικής είναι μέρος της ολοκληρωμένης θεώρησής της. Σταθερός προσανατολισμός της αγροτικής πολιτικής είναι η αντιμετώπιση των αγροτικών προβλημάτων κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Τα αγροτικά προβλήματα αποτελούν την αφετηρία για την χάραξη της αγροτικής πολιτικής.

2.2 Βασικές πτυχές του Αγροτικού Προβλήματος

Το αγροτικό μας πρόβλημα έχει πτυχές και διαστάσεις που ξεπερνούν τα όρια του γεωργικού προβλήματος της χώρας. Η γεωργία, χωρίς αμφιβολία, είναι η κεντρική και παραδοσιακή δραστηριότητα στον αγροτικό χώρο. Το ειδικό της βάρος στην οικονομία της χώρας είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Το γεωργικό πρόβλημα, εντούτοις είναι μέρος του αγροτικού μας ζητήματος. Αυτό το τελευταίο αφορά σ' ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και σ' ένα εκτεταμένο κοινωνικοοικονομικό ιστό, εγκατεστημένο στην ελλαδική ύπαιθρο.

Η Ελλάδα έχει έντονα αγροτικό χαρακτήρα. Σαράντα στους εκατό κατοίκους της ζουν σε αγροτικούς οικισμούς. Δεν είναι πάντως η μόνη ευρωπαϊκή χώρα με μεγάλη διασπορά πληθυσμού στην ύπαιθρο. Χώρες όπως οι Σκανδιναβικές, η Αυστρία, η Ιρλανδία και άλλες εμφανίζουν παραπλήσια ή και μεγαλύτερη διασπορά. Στην ύπαιθρο όμως αυτών των χωρών έχουν αναπτυχθεί –σε αρμονία με τον πρωτογενή τομέα και με το φυσικό περιβάλλον- η μεταποίηση και οι υπηρεσίες, έτσι ώστε να δίνουν στους αγροτικούς πληθυσμούς συνολικά πολλαπλάσιο εισόδημα και χρόνο απασχόλησης σε σχέση με την πρωτογενή παραγωγή.

Στην χώρα μας η εξάρτηση από τον πρωτογενή τομέα εξακολουθεί να είναι μεγάλη. Αυτό δεν είναι ένδειξη επιτυχημένης και συνειδητής εξειδίκευσης, αλλά είναι κυρίως αποτέλεσμα γενικότερης αναπτυξιακής υστέρησης. Η γεωργική δραστηριότητα είναι η βασική –αν όχι η κύρια- πηγή εισοδήματος ή και απασχόλησης για το 1/5 τουλάχιστον του πληθυσμού της χώρας και για τον μισό τουλάχιστον πληθυσμό της υπαίθρου. Η εξάρτηση πάντως από τη γεωργία διαφοροποιείται σημαντικά από περιοχή σε περιοχή.

Παρατηρούμε ότι η γεωργική μας οικονομία εμφανίζει στρεβλώσεις και παραμένει εύθραυστη και ευάλωτη στον διεθνή ανταγωνισμό. Τις στρεβλώσεις αυτές αποτυπώνουν δύο κυρίως καταστάσεις. Πρώτον: οι ανισοροπίες στην σύνθεση της παραγωγής, και δεύτερον: δυσλειτουργίες που σχετίζονται με τους μηχανισμούς διανομής των επιδοτήσεων. Ακαθοδήγητοι συχνά οι παραγωγοί στρέφονται μαζικά προς τις πρόσκαιρα υψηλές ή τις εύκολες επιδοτήσεις. Αργότερα όμως υφίστανται τους περιορισμούς και τα πρόστιμα, ανακαλύπτουν τα αδιέξοδα, διαπιστώνουν ότι έγιναν περιττές επενδύσεις σε ειδικό εξοπλισμό και εγκαταστάσεις.

Το εύθραυστο της αγροτικής μας οικονομίας εντοπίζεται κυρίως στις δραστηριότητες εκείνες που συντελούν σήμερα στην ευημερία των σχετικά πιο εύπορων περιοχών. Το εισόδημα που δίνουν πολλές καλλιέργειες –μεταξύ αυτών και ορισμένες από τις πιο προσοδοφόρες- διαμορφώνεται καθοριστικά από τις κοινοτικές επιδοτήσεις και πολύ λιγότερο, ή και ελάχιστα, από την εμπορική αξία των προϊόντων. Εξάλλου, συχνά οι υψηλές φυσικές παραγωγικές αποδόσεις λειτουργούν σε βάρος της ποιότητας, εξαντλούν τους εδαφικούς και υδάτινους πόρους, ρυπαίνουν το περιβάλλον.

Το ευάλωτο της αγροτικής μας οικονομίας από το διεθνή ανταγωνισμό συνίσταται στο ότι στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στην παραγωγή «φτηνών» προϊόντων και στην παροχή «φτηνών» τουριστικών υπηρεσιών μαζικού χαρακτήρα. Εξάλλου απουσιάζουν οι διεθνώς δικτυωμένες μικρομεσαίες επιχειρήσεις με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, εξειδίκευσης και τεχνογνωσίας. Η χώρα μας από την άποψη αυτή υστερεί στην αξιοποίηση των άλλων στοιχείων της ανταγωνιστικότητας που είναι η ποιότητα, η ταυτότητα, η εξειδίκευση, η διασύνδεση προϊόντων με προσφορά υπηρεσιών, η εμπορική λειτουργία στην λογική των διεθνών δικτύων.

2.3 Τα αίτια και οι συνέπειές του.

Τα στοιχεία που συνθέτουν την έννοια του αγροτικού προβλήματος είναι πολυσύνθετα γιατί αναφέρονται σε φυσικά, τεχνικά, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά αίτια που συνδέονται με τη φύση, τα χαρακτηριστικά και τις δομές του αγροτικού τομέα.

Αναλυτικότερα, τα κυριότερα αίτια και οι πηγές του αγροτικού προβλήματος είναι τα εξής:

I. Ο αγροτικός τομέας είναι εκτεθειμένος και υφίσταται περισσότερο από κάθε άλλη οικονομική δραστηριότητα τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες, που επιδρούν σε μεγάλο βαθμό στην παραγωγή, τις αποδόσεις και την γενική κατάσταση σταθερότητας του τομέα.

II. Η αγροτική παραγωγή, συγκριτικά με την παραγωγή άλλων κλάδων της οικονομίας, λειτουργεί κάτω από τους περιορισμούς των βιολογικών παραγόντων, που δεν επιτρέπουν τον απόλυτο προγραμματισμό σε ελεγχόμενη κλίμακα. Παρά τις τεχνολογικές επαναστάσεις που έγιναν η αγροτική οικονομία πάσχει από αρρυθμίες ή ανεξέλεγκτες τάσεις.

III. Ο αγροτικός τομέας χρησιμοποιεί σε μεγαλύτερο βαθμό (ποσοστό) τη γη και τους άλλους φυσικούς πόρους σε σχέση με τους άλλους συντελεστές παραγωγής, που σημαίνει ότι ο τομέας αυτός υπόκειται περισσότερο από τους άλλους στον νόμο της φθίνουσας απόδοσης του εδάφους, πράγμα που επηρεάζει την παραγωγικότητά του.

IV. Ο αγροτικός τομέας στο σύνολό του αποτελείται από πολλές εκμεταλλεύσεις χαμηλού ή μεσαίου μεγέθους, οι οποίες συγκριτικά με τις βιομηχανικές μονάδες δεν μπορούν να εφαρμόσουν σε μεγάλη κλίμακα τον εσωτερικό καταμερισμό των έργων, με συνέπεια να μην απολαμβάνουν τα μεγάλα πλεονεκτήματα της εξειδίκευσης, των οικονομιών κλίμακας και της μεγάλης οργανωτικής αποκέντρωσης.

V. Η αγροτική οικονομία λειτουργεί περισσότερο από κάθε άλλο τομέα σε συνθήκες ανταγωνισμού. Αυτό σημαίνει ότι οι αγρότες, τουλάχιστον για ορισμένο χρονικό διάστημα, αδυνατούν ή δεν μπορούν να λάβουν υπόψη την επίδραση της μεταβολής των τιμών στην προσφερόμενη ποσότητα προϊόντων, ενώ οι βιομήχανοι ή οι βιοτέχνες μπορούν να προσαρμόζουν κυριολεκτικά από μέρα σε μέρα την προσφορά των προϊόντων τους στις μεταβολές των τιμών. Οι αγρότες δεν μπορούν να ακολουθούν την ίδια τακτική εφόσον έχουν «δεσμεύσει» τους συντελεστές παραγωγής τους και προσδοκούν ότι κάθε φορά που θα αυξάνεται η προσφορά θα αυξάνεται και το ακαθάριστο εισόδημά τους. Γι' αυτό κατά κανόνα ο αγροτικός τομέας πάσχει από υπερβάλλουσα παραγωγική δυναμικότητα και γι' αυτό δημιουργούνται συνήθως αποθέματα αγροτικών προϊόντων.

VI. Τα περισσότερα από τα προϊόντα του αγροτικού τομέα σε σύγκριση με πολλά βιομηχανικά προϊόντα και υπηρεσίες, έχουν χαμηλότερη εισοδηματική

ελαστικότητα ζήτησης που σημαίνει ότι καθώς αυξάνει το συνολικό εισόδημα του πληθυσμού, η ζήτηση που διατίθεται για πολλά αγροτικά προϊόντα θα αυξάνεται λιγότερο σε σύγκριση με τα βιομηχανικά προϊόντα ή τις υπηρεσίες. Γι' αυτό ο αγροτικός τομέας παρουσιάζει συνήθως βραδύτερο ρυθμό αύξησης του προϊόντος σε σύγκριση με τους άλλους τομείς της οικονομίας (βιομηχανία, υπηρεσίες) και ο αγροτικός πληθυσμός που απασχολείται στον τομέα αυτό φθίνει.

VII. Πολλά από τα αγροτικά προϊόντα είναι κατά κανόνα φθαρτά ή ευπαθή και δεν μπορούν να αποθηκευθούν χωρίς μεγάλη δαπάνη επεξεργασίας ή συντήρησης. Γι' αυτό πολλά από τα αγροτικά προϊόντα καταστρέφονται ή έχουν μεγάλο ποσοστό φθοράς που επιβαρύνει την αγροτική εκμετάλλευση.

VIII. Εξαιτίας της χαμηλής κλίμακας παραγωγής πολλών αγροτικών εκμεταλλεύσεων και της ευπάθειάς τους, οι ενδιάμεσοι φορείς ή οι μεσάζοντες ανάμεσα στον αγρότη – παραγωγό και τον τελικό καταναλωτή διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, ο οποίος επηρεάζει αρνητικά την εισοδηματική θέση των αγροτών – παραγωγών, εφόσον αυτοί δεν είναι συνήθως οι «ρυθμιστές» της αγοράς.

IX. Η αύξηση της προσφοράς πολλών αγροτικών προϊόντων, όπως δείχνουν τα μεγάλα αποθέματά τους με την γρήγορη διάδοση της τεχνολογίας στην αγροτική παραγωγή (βελτιωμένοι σπόροι, λιπάσματα, φυτοφάρμακα, μηχανήματα και άλλα) ωθούν τους «όρους ανταλλαγής» των αγροτικών προϊόντων σε σχέση με τα μη αγροτικά σε μακροχρόνια πτωτική τάση. Βέβαια οι κυβερνήσεις ή οι παρεμβατικοί φορείς στηρίζουν τις τιμές των αγροτικών προϊόντων αλλά η τάση των τιμών αυτών σε σχέση με τις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων και των υπηρεσιών, δηλαδή η γνωστή ισοτιμία (parity) κινείται σε βάρος των αγροτικών τιμών.

X. Παραδοσιακά, οι αγρότες ζουν έναν ορισμένο τρόπο ζωής και μάλιστα στην ύπαιθρο, ο οποίος συνδέεται άμεσα με τον τρόπο εκδήλωσης της παραγωγικής τους δραστηριότητας. Επειδή ο τρόπος αυτός ζωής τους δίνει λιγότερες ευκαιρίες για εκπαίδευση ή επικοινωνία με τις σύγχρονες μεθόδους οργάνωσης και παραγωγής και τη σύγχρονη τεχνολογία και κυρίως, επειδή πολλοί αγρότες είναι προσκολλημένοι στον παραδοσιακό τρόπο εργασίας και παραγωγής με «δεδομένες» δυνατότητες, η παραγωγικότητα του αγροτικού τομέα επηρεάζεται αρνητικά από τα δεδομένα αυτά.

Οι συνέπειες (ποσοτικές και ποιοτικές) των παραπάνω αιτίων προσδιορίζουν το μέγεθος και τις διαστάσεις του «αγροτικού προβλήματος». Οι συνέπειες αυτές είναι κυρίως οι εξής:

I. Το ανά κεφαλή εισόδημα του αγροτικού πληθυσμού είναι χαμηλότερο σε σημαντικό βαθμό από εκείνο του αστικού πληθυσμού. Στη χώρα μας υπολογίζεται ότι το ανά κεφαλή εισόδημα των αγροτών είναι το 50% περίπου του αστικού πληθυσμού, δηλαδή υπάρχει σοβαρό χάσμα ανάμεσα στα δύο αυτά εισοδήματα. Το χαμηλό ανά κεφαλή εισόδημα του αγροτικού τομέα εκτός από οικονομικές έχει και σοβαρές κοινωνικές συνέπειες.

II. Η ποσοστιαία συμμετοχή του προϊόντος του αγροτικού τομέα στο συνολικό εθνικό προϊόντος, σε δμεσοχρόνια και μακροχρόνια τάση, φθίνει κυρίως εξαιτίας της χαμηλότερης παραγωγικότητας του τομέα.

III. Παρατηρείται σημαντική έξοδος του αγροτικού πληθυσμού (οικονομικά ενεργού και μη) προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και το εξωτερικό. Είναι αξιοσημείωτο ότι τα πιο καταρτισμένα στελέχη και οι δυναμικότερες ηλικίες εργαζομένων αναζητούν επαγγελματικό προσανατολισμό μακριά από την ύπαιθρο με συνέπεια τον γηρασμό του αγροτικού πληθυσμού.

IV. Το χαμηλό ανά κεφαλή εισόδημα δεν επιτρέπει τη συσσώρευση υψηλών πόρων για να επενδυθούν στον αγροτικό τομέα γι' αυτό και ο σχηματισμός παγίου κεφαλαίου στον αγροτικό τομέα παρουσιάζει επιβράδυνση σε σχέση με άλλους δυναμικότερους τομείς. Άλλωστε, εξαιτίας των παραπάνω αιτίων, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στον αγροτικό τομέα έχουν κατά κανόνα λιγότερα πλεονεκτήματα: χαμηλότερη απόδοση, περιορισμένη σταθερότητα, χαμηλότερη ρευστότητα, μη ευνοϊκές μακροχρόνιες προσδοκίες, λιγότερη ασφάλεια ή υψηλότερο κίνδυνο, με συνέπεια την εκροή εισοδημάτων και αποταμιευτικών κεφαλαίων από τον αγροτικό τομέα προς τους άλλους τομείς.

V. Εξαιτίας της επίδρασης των καιρικών, βιολογικών και άλλων συνθηκών, και κυρίως της χαμηλής εκπαίδευσης και του σχετικά χαμηλού παγίου κεφαλαίου στον τομέα, η παραγωγικότητα του αγρότη είναι χαμηλότερη σε σχέση με την εργασία του απασχολούμενου στους άλλους τομείς.

VI. Η χαμηλότερη παραγωγικότητα της εργασίας και του κεφαλαίου στον αγροτικό τομέα σε σχέση με τους άλλους τομείς οδηγούν στην χαμηλότερη ανταγωνιστικότητά του στην οικονομία.

VII. Το χαμηλό ανά κεφαλή εισόδημα και ο ιδιαίτερος τρόπος ζωής στην ύπαιθρο εξαναγκάζει τον αγροτικό πληθυσμό να ζει σε δυσμενέστερες συνθήκες διαβίωσης σε σύγκριση με τον αστικό τρόπο ζωής.

VIII. Για πολλούς λόγους η αγροτική οικονομία πάσχει από σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες στην παραγωγή, στη διανομή και στην αξιοποίηση των αγροτικών προϊόντων.

VIII. Εξαιτίας κυρίως των συνθηκών παραγωγής, η αγροτική δραστηριότητα και το αγροτικό εισόδημα πάσχει από σοβαρή αστάθεια, με συνέπεια την διαρκή αβεβαιότητα κάτω από την οποία λειτουργεί η αγροτική οικονομία.

Για να αποτρέψουν την εκδήλωση δυσμενέστερων συνεπειών και να ενισχύσουν τον αγροτικό τομέα και πληθυσμό, οι κυβερνήσεις όλων των χωρών ασκούν μια ιδιαίτερα προστατευτική αγροτική πολιτική, που δεν υπαγορεύεται μόνο από το γεγονός ότι ο αγροτικός τομέας αντιμετωπίζει δυσμενείς συνθήκες ή μεγάλες διαρθρωτικές αδυναμίες, αλλά και από το γεγονός ότι είναι απολύτως αναγκαίος για την εξασφάλιση της διατροφής και την επιβίωση του πληθυσμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

3.1 Έννοια και στόχοι της Αγροτικής Πολιτικής

Με τον όρο «πολιτική» εννοούμε γενικά την απόφαση για παρεμβατική δράση ή για ενέργεια εκ μέρους της κυβέρνησης ή της πολιτείας, δηλαδή του κράτους. Πρέπει να τονιστεί ότι μερικές φορές και η αδράνεια αποτελεί μία πολιτική. Η έννοια της πολιτικής ή η άσκηση πολιτικής προϋποθέτει την ύπαρξη εναλλακτικών δυνατοτήτων δράσης, ή όπως λέγονται στην σχετική ορολογία, επιλογών που αφορούν τρόπους παρέμβασης στην οικονομική λειτουργία του τομέα για την επίτευξη ενός στόχου.

Με τον όρο «Αγροτική Πολιτική» εννοούμε ένα σύνολο μηχανισμών και μέσων που χρησιμοποιούνται από την κυβέρνηση με σκοπό την επίτευξη ορισμένων βασικών στόχων ή επιδιώξεων στην οικονομική λειτουργία του αγροτικού τομέα. Είναι φυσικό, ότι η αγροτική πολιτική αποτελεί μέρος και πρέπει να εναρμονίζεται με τη γενικότερη οικονομική πολιτική της χώρας.

Οι στόχοι της αγροτικής πολιτικής γενικότερα είναι:

- I. Η αντιμετώπιση της αστάθειας του αγροτικού εισοδήματος
- II. Η μείωση της εισοδηματικής διαφοράς μεταξύ αγροτικού και μη αγροτικού εισοδήματος.
- III. Η βελτίωση των δομών παραγωγής και των θεσμών του τομέα για την αύξηση της παραγωγικότητας και τον εκσυγχρονισμό του τομέα.
- IV. Η εξασφάλιση αυτάρκειας της χώρας σε τρόφιμα για εθνικούς λόγους.
- V. Η εξασφάλιση στους καταναλωτές των απαραίτητων τροφίμων σε λογικές τιμές.

Αν και οι στόχοι της αγροτικής πολιτικής μπορούν να διαφέρουν σε κάποιο βαθμό από χώρα σε χώρα οι βασικές επιδιώξεις που αναφέραμε είναι γενικά παραδεκτές σε όλες σχεδόν τις χώρες. Βέβαια, ο ακριβής προσδιορισμός των επιδιώξεων της αγροτικής πολιτικής γίνεται στα πλαίσια της γενικότερης οικονομικής πολιτικής της χώρας, η δε ιεράρχησή τους εξαρτάται από τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές προτεραιότητες που θέτει η χώρα. Μεταβολή των προτεραιοτήτων αυτών συνεπάγεται και διαφοροποίηση στην ιεράρχηση των στόχων της αγροτικής πολιτικής.

Φορείς της οικονομικής πολιτικής γενικότερα, είναι η κυβέρνηση και το κοινοβούλιο καθώς επίσης και ομάδες πίεσης του πληθυσμού. Φορείς της αγροτικής πολιτικής είναι επίσης κυβερνητικοί οργανισμοί, τράπεζες καθώς και οι ομάδες πίεσης του πληθυσμού (αγρότες, καταναλωτές κλπ.). Ο προσδιορισμός τόσο των στόχων της πολιτικής όσο και η ιεράρχησή τους, γίνεται από την κυβέρνηση στα πλαίσια της νομοθεσίας που ψηφίζει το κοινοβούλιο. Τόσο η νομοθεσία όσο και οι κυβερνητικές αποφάσεις, επηρεάζονται σημαντικά από τις ομάδες πίεσης του πληθυσμού όπως εκφράζονται από συλλόγους, συνεταιρισμούς παραγωγών ή ομάδες καταναλωτών.

Η αγροτική πολιτική υλοποιείται με τη λήψη μέτρων ή την επιλογή ενεργειών που επιδιώκουν την πραγμάτωση ενός σκοπού. Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν θεσμικές, δημοσιονομικές, πιστωτικές, δασμολογικές και άλλες επιλογές εκ μέρους της κυβέρνησης στην επιδίωξη των στόχων. Ένα μέτρο ή μία ενέργεια πολιτικής έχουν συνήθως διάφορες

διαστάσεις. Συνήθως τα μέτρα πολιτικής στηρίζονται όχι μόνο σε οικονομικά αλλά και σε κοινωνικοπολιτικά κριτήρια. Για παράδειγμα, ο καθορισμός της τιμής ενός προϊόντος, εκτός από τον οικονομικό σκοπό που επιδιώκει, δηλαδή της μεταβολής της προσφοράς του προϊόντος και την κατανομή των πόρων στον τομέα, αποβλέπει συνήθως στην εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου εισοδήματος για τους παραγωγούς.

Ένα δεύτερο στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι τα μέτρα αγροτικής πολιτικής έχουν επιπτώσεις και στους γενικότερους στόχους της οικονομικής πολιτικής, όπως της απασχόλησης, της διανομής του εισοδήματος, του πληθωρισμού και άλλων. Επομένως, οι τυχόν επιπτώσεις των μέτρων αυτών στους γενικότερους αυτούς στόχους της οικονομικής πολιτικής πρέπει να αξιολογούνται ανάλογα. Για παράδειγμα, μερικά μέτρα πολιτικής έχουν έντονη αναδιανεμητική επίδραση στο εισόδημα με μεταφορά εισοδήματος από το μη αγροτικό προς τον αγροτικό τομέα. Αυτό βέβαια συμβαίνει μόνο στις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ στις αναπτυσσόμενες χώρες συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Επομένως, είναι σημαντικό να εξετάζονται οι επιπτώσεις των μέτρων πολιτικής στις βασικές επιδιώξεις της οικονομικής πολιτικής και επίσης οι επιπτώσεις των ωφελειών και του κόστους των μέτρων αυτών.

Ένα τρίτο στοιχείο αποτελούν οι τυχόν επιπτώσεις των μέτρων σε άλλες χώρες, μέσω του διεθνούς εμπορίου. Ένα από τα αποτελέσματα της στήριξης των αγροτικών εισοδημάτων είναι η αύξηση του βαθμού αυτάρκειας είτε με υποκατάσταση εισαγωγών είτε με αύξηση των εξαγωγών. Το κόστος που συνεπάγονται αυτά τα μέτρα λόγω μείωσης του εμπορίου, καλύπτεται από το κριτήριο της αποτελεσματικότητας. Όμως, οι σχέσεις μεταξύ χωρών από μερικά μέτρα πιθανόν να χειροτερέψουν και να καταλήξουν σε μέτρα ανταρσίας, δηλαδή έναν εμπορικό πόλεμο που δεν είναι προς όφελος καμιάς χώρας.

3.2 Μέτρα της Αγροτικής Πολιτικής

Υπάρχει μια σειρά από διάφορα μέτρα και μηχανισμούς που χρησιμοποιούνται από την κυβερνητική πολιτική στην επιδίωξη των στόχων που έχουν τεθεί. Μια πρώτη σημαντική διάκριση είναι:

- (a) Μέτρα που επιδιώκουν αύξηση του εισοδήματος των αγροτών μέσω επεμβάσεων στον αγροτικό τομέα.
- (b) Μέτρα που επιδιώκουν την βελτίωση της ευημερίας του αγροτικού πληθυσμού χωρίς παρέμβαση στον αγροτικό τομέα.

Τα μέτρα που επιδιώκουν βελτίωση της ευημερίας του αγροτικού πληθυσμού γενικότερα, χωρίς παρεμβάσεις στον αγροτικό τομέα είναι τα εξής:

I. Κυβερνητικές δαπάνες που επικεντρώνονται στην ύπαιθρο.

Οι δαπάνες αυτές περιλαμβάνουν έναν μεγάλο αριθμό έργων που έχουν ως στόχο τη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής υποδομής στην ύπαιθρο, όπως είναι η κατασκευή δρόμων, τηλεπικοινωνιών, ηλεκτρισμού, πόσιμου νερού, νοσοκομείων ή υποδομής για βελτίωση της υγείας και άλλα.

II. Ανάπτυξη μη αγροτικών απασχολήσεων στην ύπαιθρο .

Αυτός είναι ένας έμμεσος τρόπος βελτίωσης του εισοδήματος των αγροτών. Η επέκταση της μερικής απασχόλησης στον αγροτικό τομέα σε μερικές χώρες έχει αποτελέσει τον κύριο τρόπο βελτίωσης του εισοδήματος των αγροτών χωρίς να απαιτείται κυβερνητική παρέμβαση στον αγροτικό τομέα.

III. Άμεση εισοδηματική ενίσχυση των κατοίκων στις περιοχές της υπαίθρου
Παρόλο που οι εισοδηματικές ενισχύσεις προς τους αγρότες χρησιμοποιούνται σπανιότατα, η άμεση εισοδηματική ενίσχυση είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για την βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος. Το πλεονέκτημα των άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων είναι ότι διευκολύνουν τόσο την συλλογή όσο και την μεταφορά εισοδήματος.

Όμως, τα περισσότερα μέτρα κυβερνητικής πολιτικής στον αγροτικό τομέα προσπαθούν να επιτύχουν το στόχο τους μέσω παρεμβάσεων στην οικονομική λειτουργία του αγροτικού τομέα. Οι δύο βασικοί στόχοι της αγροτικής πολιτικής είναι η αντιμετώπιση της αστάθειας του αγροτικού εισοδήματος και η βελτίωση του επιπέδου του εισοδήματος σε σχέση με το μη αγροτικό εισόδημα.

Μία σειρά από μέτρα επενεργούν στις τιμές και επιδιώκουν αύξηση του αγροτικού εισοδήματος. Τα μέτρα αυτά είναι:

- 1) Μέτρα που αυξάνουν τις τιμές των αγροτικών προϊόντων.
- 2) Μέτρα που μειώνουν τις τιμές των εισροών.
- 3) Μέτρα που αυξάνουν την παραγωγή.
- 4) Μέτρα που περιορίζουν τις εισαγωγές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

4.1 Η συμβολή της γεωργίας στην Ελληνική Οικονομία

Η ελληνική γεωργία αποτελεί σημαντικό τομέα της εθνικής μας οικονομίας. Η συμβολή του αγροτικού τομέα στον σχηματισμό του εθνικού προϊόντος ανέρχεται σε ποσοστό 18% το οποίο είναι τέσσερις φορές μεγαλύτερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ε.Ο.Κ. Για πολυάριθμες δεκαετίες η ελληνική οικονομία στηρίχτηκε σχεδόν αποκλειστικά στον αγροτικό της τομέα. Η υψηλή συμμετοχή του γεωργικού προϊόντος στην σύνθεση του ΑΕΠ δείχνει εξάλλου τον υπανάπτυκτο χαρακτήρα της ελληνικής οικονομίας και τον ανεπαρκή βαθμό εκβιομηχάνισης.

Ένα ουσιώδες χαρακτηριστικό της ελληνικής γεωργίας είναι το υψηλό ποσοστό απασχολούμενων. Στην Ελλάδα ο αγροτικός τομέας απασχολεί σχεδόν το 1/3 του ενεργού πληθυσμού ποσοστό τέσσερις φορές υψηλότερο από τον κοινοτικό μέσο όρο. Σε σχέση με την Μ. Βρετανία το ελληνικό ποσοστό συμμετοχής είναι περισσότερο από 12πλάσιο και είναι σχεδόν διπλάσιο από το ποσοστό της Ιρλανδίας η οποία είναι η επόμενη μετά την Ελλάδα χώρα στην οποία η γεωργία καταλαμβάνει υψηλή θέση στην απασχόληση.

Η ελληνική γεωργία αποτελεί ένα ζωτικό κλάδο της Ελληνικής Οικονομίας και η συμβολή της στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, στην απασχόληση και στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας παραμένει μεγάλη, παρά το γεγονός ότι η ταχεία ανάπτυξη της χώρας μας και η ενίσχυση του βιομηχανικού τομέα στην μεταπολεμική περίοδο, περιόρισε σημαντικά τον ρόλο της. Οι επιδόσεις του γεωργικού τομέα στη χώρα μας περιορίζονται από τις φυσικές και κλιματολογικές συνθήκες, τη χαμηλή ποιότητα του εργατικού δυναμικού και το σχετικά μικρό μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, καθώς και ο μεγάλος κατακερματισμός του αγροτικού κλήρου.

Παρά τις σημαντικές διαρθρωτικές μεταβολές που έγιναν στη γεωργική μας παραγωγή κατά την μεταπολεμική περίοδο, το βασικό χαρακτηριστικό της παραμένει η σχετική ανεπάρκεια των ζωικών προϊόντων και υπερεπάρκεια των φυτικών προϊόντων. Η διάρθρωση της γεωργικής μας παραγωγής και η κατανομή των πόρων ανάμεσα στα επιμέρους προϊόντα βέβαια άλλαξε σημαντικά. Σημαντικές διαφορές παρατηρούνται επίσης στις εξελίξεις της μέσης ανθρώπινης κατανάλωσης των διάφορων κατηγοριών γεωργικών προϊόντων. Οι διαρθρωτικές μεταβολές στην παραγωγή και στην κατανάλωση γεωργικών προϊόντων προκάλεσαν σημαντικές μεταβολές στη διάρθρωση του εμπορίου των γεωργικών προϊόντων. Τέλος, η σημαντική αύξηση της γεωργικής παραγωγής στη χώρα μας, αύξησε τον βαθμό αυτάρκειας της χώρας σε γεωργικά προϊόντα. Η σημασία του γεωργικού τομέα στη χώρα μας είναι πολύ μεγαλύτερη από ό,τι στις άλλες χώρες της Κοινότητας από άποψη της συμβολής στο ΑΕΠ, στην απασχόληση και στο ισοζύγιο πληρωμών, ένεκα του σχετικά χαμηλότερου επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Εξάλλου, παρά τις σημαντικές επιδόσεις της, η ελληνική γεωργία είναι λιγότερο ανεπτυγμένη από ό,τι στις άλλες χώρες της Κοινότητας. Βασικοί περιοριστικοί παράγοντες ανάπτυξης της γεωργίας μας σε σχέση με τις άλλες κοινοτικές χώρες είναι οι δυσμενέστερες φυσικές και κλιματολογικές συνθήκες, η σχετική ανεπάρκεια στην άρδευση

των εδαφών, το μικρότερο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, η χαμηλότερη εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού, το χαμηλότερο ύψος των επενδύσεων και του κεφαλαίου και άλλα.

4.2 Η διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Η ελληνική γεωργία χαρακτηρίζεται και σήμερα από μικρομεσαίες αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Ο μέσος κλήρος έχει έκταση 36,1 στρέμματα και κατανέμεται σε έξι έως επτά αγροτεμάχια ενώ το 79% των εκμεταλλεύσεων έχει έκταση μικρότερη από 50 στρέμματα. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι το μέγεθος αυτού του μέσου κλήρου αυξάνεται λόγω των ενοικιαζόμενων γαιών. Παρόλα αυτά σε σχέση με τον μέσο ευρωπαϊκό κλήρο που υπερβαίνει τα 100 στρέμματα το μέγεθος της ελληνικής γεωργικής εκμετάλλευσης είναι το μικρότερο. Όμως όπως στην Ελλάδα έτσι και στην Ευρώπη κυριαρχεί η οικογενειακή γεωργία.

Όπως είναι φυσικό η κατάσταση αυτή δημιουργεί σημαντικά προβλήματα. Το μικρό μέγεθος και ο πολυτεμαχισμός της αγροτικής γης δεν επιτρέπουν την ορθολογική παραγωγή και την ουσιαστική εκμηχάνισή τους. Εξάλλου το καθεστώς μεταβίβασης της αγροτικής γης (φόρος κληρονομιάς, μεταβίβασης ή ανταλλαγής, ανεξέλεγκτος καθορισμός ενοικίων των αγρών και άλλα) δημιουργεί αντικίνητρα για την μεγέθυνση και σύμπτυξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

4.3 Η παραγωγικότητα της Ελληνικής Γεωργίας

Η παραγωγικότητα της ελληνικής γεωργίας είναι ιδιαίτερα χαμηλή και οι στρεμματικές αποδόσεις χαμηλές. Ο βαθμός εκμηχάνισης που είναι επίσης χαμηλός, εξηγεί την χαμηλή παραγωγικότητα του τομέα σε συνδυασμό με το μέγεθος και τον πολυτεμαχισμό του κλήρου και τον αριθμό των απασχολούμενων.

Η παραγωγικότητα του αγροτικού τομέα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται, τόσο δημόσιες όσο και ιδιωτικές.

Στην γεωργία οι επενδύσεις ακολούθησαν φθίνοντα αριθμό. Έτσι ενώ το 1970 κατευθύνονταν στον πρωτογενή τομέα το 10,6% του συνόλου των επενδύσεων, το 1981 το ποσοστό αυτό έπεσε στο 7,4%. Οι δημόσιες επενδύσεις στην γεωργία ήταν το 1981 σε πραγματικές τιμές, μικρότερες του επιπέδου του 1960. Εξάλλου το ποσοστό των επενδύσεων ήταν δυσανάλογα μικρότερο από την συμβολή του τομέα στον σχηματισμό του ΑΕΠ. Το 1976 για παράδειγμα, το αγροτικό εισόδημα συνέβαλε σε ποσοστό 15,5% στον σχηματισμό του ΑΕΠ ενώ το ποσοστό των επενδύσεων ήταν μόνο 8,8%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ

5.1 Η αναγκαιότητα κρατικής παρέμβασης στον αγροτικό τομέα και οι στόχοι της Αγροτικής μας Πολιτικής πριν από την ένταξη.

Η γεωργία αποτελεί έναν τομέα, όπου οι συνθήκες παραγωγής και επομένως προσφοράς και ζήτησης, καθώς επίσης και άλλοι λόγοι, επιβάλλουν κάποια κρατική παρέμβαση. Οι λόγοι που συνήθως προβάλλονται υπέρ της αναγκαιότητας για κρατική παρέμβαση στον αγροτικό τομέα είναι οι εξής:

I. Η επάρκεια της χώρας σε γεωργικά προϊόντα και ιδιαίτερα σε τρόφιμα, η οποία είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση μεγάλου βαθμού ανεξαρτησίας της χώρας από το εξωτερικό, πράγμα που επιβάλλεται κυρίως σε πολεμικές περιόδους ή περιόδους κρίσεων γενικότερα.

II. Η ανακούφιση του εμπορικού ισοζυγίου, με την προώθηση των εξαγωγών και τον περιορισμό των εισαγωγών, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική για χώρες όπως η Ελλάδα, που αντιμετωπίζουν χρόνια προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών.

III. Η στήριξη των αγροτικών εισοδημάτων, τα οποία υπολείπονται συνήθως των αντίστοιχων εισοδημάτων στους άλλους τομείς, εξαιτίας των ιδιαίτερων συνθηκών ζήτησης και προσφοράς τους. Ειδικότερά, επειδή η ζήτηση των αγροτικών προϊόντων είναι σχετικά ανελαστική, η αύξηση της προσφοράς των προϊόντων αυτών, που ακολουθεί την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, συμπιέζει τις τιμές τους με συνέπεια τα αγροτικά εισοδήματα να υπολείπονται των εισοδημάτων στους άλλους τομείς.

IV. Η σταθεροποίηση της αγοράς των αγροτικών προϊόντων και επομένως των εισοδημάτων των αγροτών και η προστασία των καταναλωτών. Οι αγορές των αγροτικών προϊόντων εμφανίζουν μεγάλη αστάθεια, επειδή η προσφορά των προϊόντων αυτών επηρεάζεται σημαντικά από τις καιρικές συνθήκες, με δυσμενείς συνέπειες τόσο στα αγροτικά εισοδήματα όσο και στους καταναλωτές.

Οι παραπάνω λόγοι επέβαλλαν και επιβάλλουν στους φορείς άσκησης οικονομικής πολιτικής στη χώρα μας να παρεμβαίνουν στον αγροτικό τομέα. Οι βασικοί στόχοι της αγροτικής μας πολιτικής πριν από την ένταξη ήταν και εξακολουθούν να είναι οι εξής:

I. Η αύξηση των εισοδημάτων των αγροτών και η άμβλυση των εισοδηματικών ανισοτήτων τόσο ανάμεσα στον αγροτικό και μη αγροτικό πληθυσμό, όσο και μέσα στον αγροτικό τομέα.

II. Η σταθεροποίηση των αγορών των αγροτικών προϊόντων, για την ομαλή προμήθεια της αγοράς σε τιμές ικανοποιητικές για παραγωγούς και καταναλωτές.

III. Η αύξηση της παραγωγικότητας στον αγροτικό τομέα και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων τόσο στην εσωτερική αγορά όσο και στο εξωτερικό.

IV. Η αύξηση των εξαγωγών και η μείωση των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων, με σκοπό την ανακούφιση του χρόνια ελλειμματικού εμπορικού ισοζυγίου της χώρας μας.

5.2 Μέσα και συστήματα Αγροτικής Πολιτικής

Για τη στήριξη του αγροτικού τομέα χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα, που στοχεύουν συνήθως στο να επηρεάσουν τις συνθήκες ζήτησης και προσφοράς, και επομένως τις τιμές των αγροτικών προϊόντων. Τα κυριότερα από αυτά τα μέσα είναι τα εξής:

I. Ο καθορισμός των τιμών ασφαλείας, δηλαδή ελάχιστων τιμών που θα πρέπει να απολαμβάνει ο γεωργός για τα διάφορα προϊόντα του και η δυνατότητα συγκέντρωσης των προσφερόμενων προϊόντων στις τιμές αυτές από αρμόδιους δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς, σε περίπτωση που οι τιμές ελεύθερης αγοράς πέσουν κάτω από τα ελάχιστα καθοριζόμενα επίπεδα.

II. Οι επιδοτήσεις των τιμών των τελικών προϊόντων, οι οποίες ενισχύουν τα αγροτικά εισοδήματα, στην έκταση που δεν μετακυλύονται προς τους καταναλωτές, μέσω μείωσης των τιμών.

III. Οι επιδοτήσεις των εισροών (π.χ. λιπασμάτων, ζωοτροφών, γεωργικών εργαλείων, σπόρων, φυτοφαρμάκων και άλλων), οι οποίες αποβλέπουν στο να μειώσουν το κόστος παραγωγής των αγροτικών προϊόντων και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους ή να ενισχύσουν τα εισοδήματα των παραγωγών, στην έκταση που δεν μετακυλύονται προς τις τιμές.

IV. Οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις που δεν συνδέονται με τις τιμές των τελικών προϊόντων, αλλά δίνονται στους γεωργούς με βάση άλλα κριτήρια (π.χ. ανά στρέμμα, ανά δέντρο, ανά ζώο και άλλα) και αποβλέπουν συνήθως στην ενίσχυση του εισοδήματος ορισμένων κατηγοριών γεωργών που αντιμετωπίζουν ειδικές δυσχέρειες.

V. Μέτρα προστασίας της εγχώριας παραγωγής από το εξωτερικό, όπως είναι π.χ. η επιβολή δασμών, αντισταθμιστικών εισφορών ή ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές, ώστε να γίνεται δυνατή η διάθεση της εγχώριας παραγωγής στο εσωτερικό σε καλύτερες τιμές και να ενισχύεται το αγροτικό εισόδημα.

VI. Μέτρα προώθησης των εξαγωγών, π.χ επιδοτήσεις των εξαγωγών ή προώθησή τους μέσω διακρατικών συμβάσεων και συμφωνιών.

VII. Χρηματοπιστωτικά μέσα, όπως π.χ η επιδότηση των επιτοκίων ή διάθεση σημαντικών πιστώσεων στον αγροτικό τομέα.

VIII. Επιδοτήσεις του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και των επενδύσεων των ιδιωτών ή άμεσες κρατικές επενδύσεις.

Τα παραπάνω μέσα μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην πράξη κατά ποικίλους συνδυασμούς. Βασικά θα μπορούσαμε να διακρίνουμε δύο εναλλακτικά συστήματα

στήριξης του αγροτικού τομέα τα οποία στην ακραία μορφή τους θα λειτουργούσαν ως εξής:

- Το πρώτο σύστημα είναι πλησιέστερα προς το σύστημα που εφαρμόζε η χώρα μας πριν από την ένταξη και δεν χρησιμοποιεί φραγμούς κατά την εισαγωγή των αγροτικών προϊόντων στη χώρα. Τα αγροτικά προϊόντα δηλαδή εισέρχονται στη χώρα στις διεθνείς τιμές και η στήριξη των αγροτικών εισοδημάτων γίνεται με επιδοτήσεις προς τους γεωργούς.
- Το δεύτερο σύστημα, το οποίο βρίσκεται πλησιέστερα προς το σύστημα που εφαρμόζει η Ε.Ο.Κ. και το οποίο υιοθέτησε και η χώρα μας μετά την ένταξη, χρησιμοποιεί φραγμούς στην εισαγωγή (δασμούς, αντισταθμιστικά τέλη και άλλα), με συνέπεια να αυξάνονται οι τιμές των εισαγόμενων αγροτικών προϊόντων και να προστατεύονται οι εγχώριοι παραγωγοί από τον ανταγωνισμό των ξένων προϊόντων. Το σύστημα αυτό λειτουργεί ικανοποιητικά μόνο στην Περίπτωση των προϊόντων όπου η χώρα είναι ελλειμματική και οι διεθνείς τιμές είναι χαμηλότερες από τις εθνικές τιμές. Αντίθετα, στην περίπτωση προϊόντων όπου η χώρα έχει πλεονάσματα, η προστασία της εγχώριας αγοράς από τον εξωτερικό ανταγωνισμό δεν μπορεί να λύσει το πρόβλημα.

5.3 Βασικά μέσα της Αγροτικής μας Πολιτικής πριν από την ένταξη

Τα βασικά μέσα στήριξης του αγροτικού τομέα στην εγχώρια αγορά ήταν ο καθορισμός τιμών ασφαλείας και η συγκέντρωση των αγροτικών προϊόντων, οι επιδοτήσεις των τιμών που δίνονταν κυρίως σε προϊόντα για τα οποία δεν προβλεπόταν συγκέντρωση, οι επιδοτήσεις ορισμένων βασικών αναλώσιμων εισροών οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις, οι επιδοτήσεις για αύξηση της παραγωγικότητας και άλλα. Τα βασικά μέτρα στην εισαγωγή ήταν οι δασμοί και σε ορισμένες περιπτώσεις οι ποσοτικοί περιορισμοί και οι ειδικές αντισταθμιστικές αγορές, ενώ τα κύρια μέσα προώθησης των εξαγωγών ήταν οι εξαγωγικές επιδοτήσεις και οι διακρατικές συμφωνίες.

Το βασικό χαρακτηριστικό της στήριξης του αγροτικού τομέα στη χώρα μας πριν από την ένταξη ήταν περισσότερο οι επιδοτήσεις και λιγότερο η προστασία της εγχώριας παραγωγής από τον εξωτερικό ανταγωνισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.

Η γεωργία είναι αναμφισβήτητα ο τομέας στον οποίο η οικονομική ολοκλήρωση έχει προχωρήσει πιο μακριά. Αυτή η διαπίστωση έχει ιδιαίτερη σημασία αν σκεφτεί κανείς ότι η γεωργία ήταν πριν από την πραγματοποίηση της κοινής αγοράς, το αντικείμενο έντονων παρεμβάσεων εκ μέρους των κρατών μελών. Ήταν απαραίτητο να δαμαστεί ο εθνικός παρεμβατισμός για να μπορέσει ο ελεύθερος ανταγωνισμός να παίξει τον ρόλο του στον αγροτικό τομέα της Κοινότητας. Αλλά ακριβώς λόγω του εθνικού παρεμβατισμού και των διάφορων εθνικών συμφερόντων ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να εφαρμοστεί μία κοινή πολιτική σ' αυτόν τον τομέα.

Η διαχείριση της κοινής αγροτικής πολιτικής είναι επίσης ιδιαίτερα δύσκολη, γιατί συνεπάγεται την ύπαρξη κοινών τιμών, κοινών εργαλείων διαχείρισης αυτών των τιμών, την κοινή χρηματοδότηση των μέτρων στήριξης και την κοινή προστασία έναντι του εξωτερικού. Η διαχείρισή της περιπλέκεται περισσότερο από τις νομισματικές διαταράξεις, που παρενοχλούν τον ορισμό των κοινών τιμών σε ECU και επιβάλλουν την χρησιμοποίηση «πράσινων νομισμάτων» και νομισματικών εξισωτικών ποσών.

Όλοι αυτοί οι βαρείς αλλά απαραίτητοι μηχανισμοί αποτελούν μέρος της πρώτης πτυχής της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής που είναι οι αγορές, ενώ η άλλη πτυχή είναι εκείνη των διαρθρώσεων. Ενώ η κοινή οργάνωση των γεωργικών αγορών εξασφαλίζει την ασφάλεια των εφοδιασμών σε τρόφιμα σε λογικές τιμές για τους καταναλωτές, Δε μπορεί μόνη της να εξασφαλίσει την επίτευξη των άλλων στόχων της Συνθήκης, που είναι η αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας και η εξύψωση του βιοτικού επιπέδου του αγροτικού πληθυσμού. Για την επίτευξη αυτών των στόχων χρειάζεται μια ενεργή κοινωνικοοικονομική πολιτική, η οποία με τις άλλες κοινοτικές πολιτικές, όπως η περιφερειακή και η κοινωνική μπορεί να εξασφαλίσει το μέλλον του αγροτικού κόσμου μέσα στη ενιαία αγορά.

6.1 Η ανάγκη για την ύπαρξη μίας κοινής αγροτικής πολιτικής στην Ε.Ο.Κ. και οι στόχοι της πολιτικής αυτής.

Η γεωργία αποτελεί έναν τομέα όπου οι συνθήκες παραγωγής και επομένως προσφοράς και ζήτησης επιβάλλουν κάποια κρατική παρέμβαση τόσο για την εξασφάλιση ενός σχετικά σταθερού και ικανοποιητικού εισοδήματος για τους αγρότες όσο και για τη διατήρηση σχετικά σταθερών τιμών των αγροτικών προϊόντων για την προστασία των καταναλωτών. Μία τέτοια κρατική παρέμβαση γινόταν, σε διάφορη βέβαια έκταση και με σχετικά διάφορα μέσα, σε όλα τα κράτη – μέλη της Ε.Ο.Κ. πριν από την ένταξή τους στην Κοινότητα. Με την δημιουργία της Ε.Ο.Κ. θα ήταν απαραίτητος κάποιος συντονισμός των εθνικών αγροτικών πολιτικών, ώστε να εξασφαλίζεται η ελεύθερη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων στην Κοινότητα και να μην διαστρεβλώνονται οι όροι ανταγωνισμού στο εμπόριο των προϊόντων αυτών. Έγινε όμως αντιληπτό από την αρχή ότι εξαιτίας των ειδικών χαρακτηριστικών της γεωργίας, οι στόχοι της Κοινότητας στον αγροτικό τομέα θα μπορούσαν να επιτευχθούν καλύτερα με την δημιουργία μίας κοινής πολιτικής σε κοινοτικό επίπεδο, παρά με οποιασδήποτε άλλης μορφής συντονισμό των εθνικών αγροτικών πολιτικών των επιμέρους κρατών μελών.

Οι βασικοί στόχοι της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής της Ε.Ο.Κ. είναι οι επόμενοι:

I. Η αύξηση της παραγωγικότητας στον αγροτικό τομέα, με την προαγωγή της τεχνικής προόδου και την εξασφάλιση ορθολογικής ανάπτυξης της αγροτικής παραγωγής και άριστης χρησιμοποίησης των συντελεστών παραγωγής και ιδιαίτερα της εργασίας.

II. Η εξασφάλιση δίκαιου βιοτικού επιπέδου στον αγροτικό πληθυσμό, κυρίως με την αύξηση των ατομικών εισοδημάτων των απασχολούμενων στον αγροτικό τομέα.

III. Η σταθεροποίηση των αγορών.

IV. Η εξασφάλιση του ομαλού εφοδιασμού των αγορών.

V. Η εξασφάλιση λογικών τιμών για τους καταναλωτές.

Οι πιο πάνω βασικοί στόχοι της Κ.Α.Π. συμπληρώθηκαν με πρόσθετους στόχους που καθορίστηκαν σε μία ειδική συνδιάσκεψη των κρατών-μελών, γνωστή ως συνδιάσκεψη της STRESSA, η οποία έγινε αμέσως μετά την δημιουργία της Κοινότητας, για την ανταλλαγή απόψεων σχετικά με την οργάνωση της Κ.Α.Π. Οι στόχοι αυτοί ήταν η ενθάρρυνση της οικογενειακής εκμετάλλευσης, η διαφύλαξη και ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών με την δημιουργία βιομηχανιών και άλλα.

6.2 Η στήριξη του Αγροτικού Τομέα με επιδοτήσεις

Η σύγκριση του βαθμού στήριξης του αγροτικού τομέα με επιδοτήσεις από τον προϋπολογισμό πριν και μετά από την ένταξη παρουσιάζει μεγαλύτερες δυσκολίες εξαιτίας της διαφορετικής μορφής των επιδοτήσεων κάτω από τα δύο εναλλακτικά συστήματα. Τα προβλήματα αυτά είναι εντονότερα όταν κανείς προσπαθεί να συγκρίνει τον βαθμό στήριξης καθενός προϊόντος χωριστά, γιατί πολλές από τις επιδοτήσεις πριν από την ένταξη αφορούσαν τις εισροές και η κατανομή τους στα επιμέρους προϊόντα είναι δύσκολη. Γι' αυτό ο πίνακας που ακολουθεί έχει ενδεικτική μόνο σημασία, αλλά δίνει όμως μια εικόνα των διαφορών της στήριξης του αγροτικού τομέα μέσω του προϋπολογισμού πριν και μετά την ένταξη.

Ο πίνακας 1 εμφανίζει τις συνολικές επιδοτήσεις ως ποσοστό της ακαθάριστης αξίας παραγωγής αφενός για το σύνολο των αγροτικών προϊόντων και αφετέρου για τη φυτική και ζωική παραγωγή χωριστά, πριν και μετά την ένταξη. Όπως φαίνεται από την τελευταία στήλη του πίνακα 1, οι συνολικές επιδοτήσεις του αγροτικού τομέα το 1978, πριν αρχίσει ακόμα η διαδικασία εναρμόνισης με την Κοινότητα ανέρχονταν σε 15,5% της ακαθάριστης αξίας της αγροτικής παραγωγής. Τα επόμενα δύο έτη, όταν άρχισε η σταδιακή αύξηση των τιμών ορισμένων αγροτικών προϊόντων, η ενίσχυση του αγροτικού τομέα με επιδοτήσεις μειώθηκε ελαφρά, ενώ μετά την ένταξη οι συνολικές επιδοτήσεις αυξήθηκαν δραστικά από 10,8% της ακαθάριστης αξίας αγροτικής παραγωγής το 1980 έφθασαν το 23% το 1985. Εξάλλου, η στήριξη του αγροτικού τομέα της χώρας μας το πρώτο μεταενταξιακό έτος με κοινοτικά κεφάλαια ήταν περιορισμένη, αυξήθηκε σημαντικά το δεύτερο έτος και συνέχισε να αυξάνει τα επόμενα έτη, με ελαφρά πτώση το 1984. Αντίθετα, η ενίσχυση του αγροτικού τομέα με εθνικούς πόρους, που ήταν αρκετά υψηλή τα δύο πρώτα έτη της μεταενταξιακής περιόδου μειώνεται συνεχώς κατά τα επόμενα, ενώ παρουσιάζει μια ελαφρά αύξηση το 1985.

Εξάλλου, από την εξέταση των δύο πρώτων στηλών του πίνακα 1 προκύπτει ότι η στήριξη της φυτικής παραγωγής με επιδότηση πριν από την ένταξη ήταν εντονότερη από την αντίστοιχη στήριξη της ζωικής παραγωγής, η διαφορά όμως εντάθηκε πολύ με την ένταξη. Έτσι, ενώ το 1978 το ποσοστό των επιδοτήσεων που αφορούσαν τη φυτική παραγωγή ήταν κατά 66% μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό των επιδοτήσεων της ζωικής παραγωγής, στη μεταεταξιακή περίοδο το πρώτο ποσοστό ήταν πενταπλάσιο μέχρι και επταπλάσιο του δεύτερου ποσοστού. Είναι φανερό επομένως ότι η ένταξη άλλαξε σημαντικά τη διάρθρωση της στήριξης των προϊόντων φυτικού και ζωικού βασιλείου, ενισχύοντας τις επιδοτήσεις για τη στήριξη της πρώτης κατηγορίας και τα προστατευτικά μέσα στην εισαγωγή (κυρίως αντισταθμιστικές εισφορές) για τη στήριξη της δεύτερης κατηγορίας.

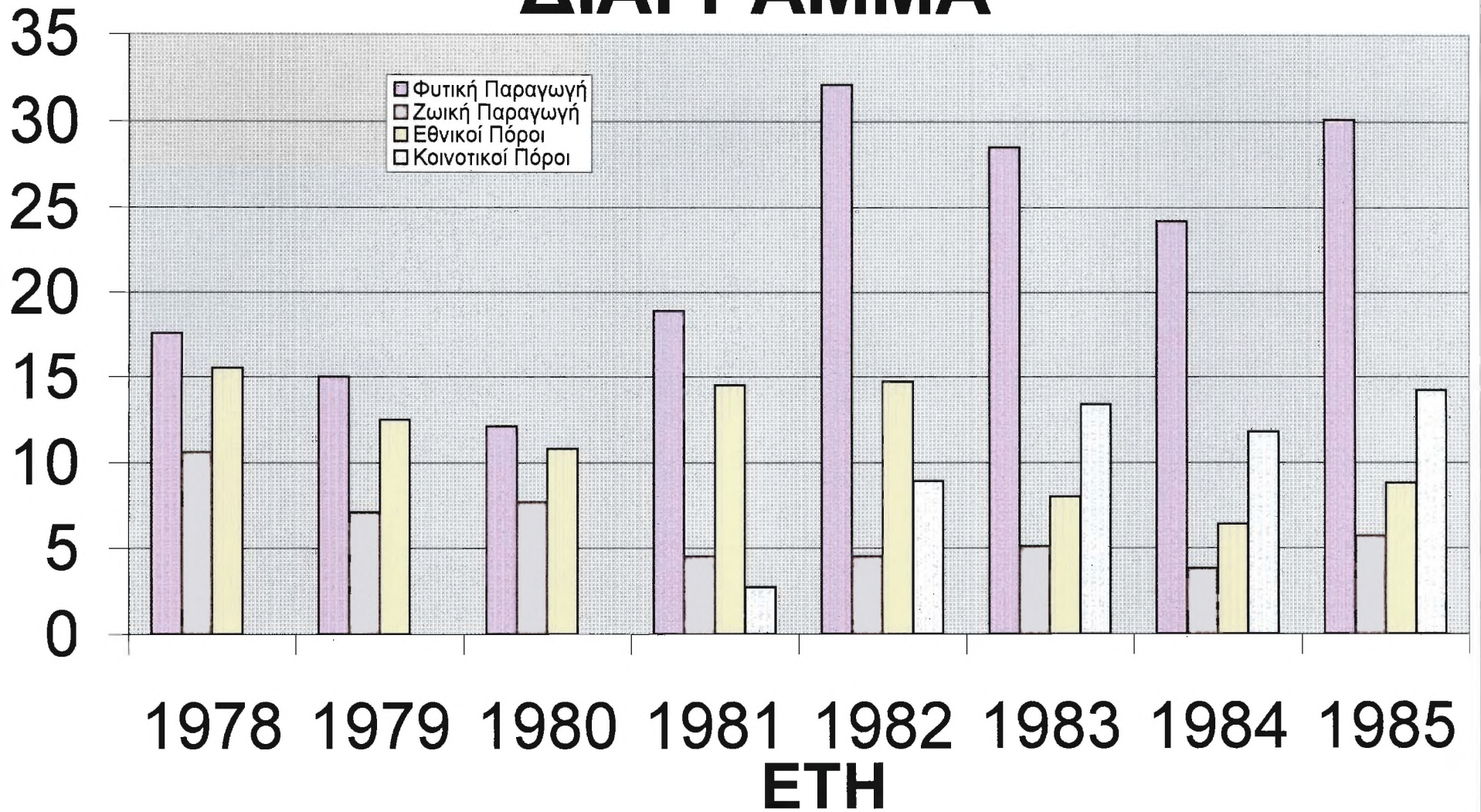
ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Οι συνολικές επιδοτήσεις του γεωργικού τομέα ως ποσοστό της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής πριν και μετά από την ένταξη.

Έτος	Φυτική Παραγωγή	Ζωική Παραγωγή	Εθνικοί Πόροι	Κοινοτικοί Πόροι	Σύνολο Πόρων
1978	17,6	10,6	15,5	---	15,5
1979	15,0	7,1	12,5	---	12,5
1980	12,1	7,7	10,8	---	10,8
1981	18,9	4,5	14,5	2,7	17,2
1982	32,1	4,5	14,7	8,9	23,6
1983	28,5	5,1	8,0	13,4	21,4
1984	24,2	3,8	6,4	11,8	18,2
1985	30,1	5,7	8,8	14,2	23,0

ΠΗΓΗ : Επεξεργασία στοιχείων Υπουργείου Γεωργίας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

6.3 Προβλήματα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Η κοινή αγροτική πολιτική έχει επιτύχει σημαντικά αποτελέσματα, κυρίως ως προς την αύξηση των ανταλλαγών, την σταθεροποίηση των αγορών και την ασφάλεια των προμηθειών. Στην πραγματικότητα και σοβαρά προβλήματα υπάρχουν ακόμη και οι κριτικές δεν λείπουν. Αυτές προέρχονται τόσο από το εσωτερικό όσο και από το εξωτερικό. Οι Βρετανοί δεν έχουν ακόμη συμφιλιωθεί με την κοινή αγροτική πολιτική, γιατί λένε ότι με το δικό τους προηγούμενο σύστημα της ενίσχυσης των αγροτικών εισοδημάτων, πετύχαιναν καλύτερα αποτελέσματα από την Κ.Α.Π. και κατά πολύ απλούστερο τρόπο. Οι Αμερικανοί καταμαρτυρούν στην Κοινή Αγροτική Πολιτική ότι είναι πολύ προστατευτική και εμποδίζει τις εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων τους στην Ε.Ο.Κ.

Πιο σοβαρές είναι οι κριτικές που προέρχονται από τους ενδιαφερόμενους οικονομικούς παράγοντες και που λένε ότι οι μηχανισμοί της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς αγροτικών προϊόντων είναι πολύπλοκοι και διαφέρουν από προϊόν σε προϊόν. Αυτό φαίνεται ότι οφείλεται, όχι μόνο στην διαφορά των χαρακτηριστικών των αγροτικών προϊόντων και των διαρθρώσεων της παραγωγής τους, αλλά και στους συμβιβασμούς που γίνονται πάντοτε στο Συμβούλιο των Υπουργών για να ικανοποιηθούν όσο το δυνατόν περισσότερα εθνικά, τοπικά ή κλαδικά συμφέροντα.

Τα κυριότερα προβλήματα της Κ.Α.Π. είναι τα εξής:

I. Χαμηλά αγροτικά εισοδήματα

Τα εισοδήματα των αγροτών είναι ο συνδετικός κρίκος μεταξύ των επιτευγμάτων και των προβλημάτων της κοινής αγροτικής πολιτικής γιατί έχουν βέβαια γίνει βήματα προς τα εμπρός σ' αυτό το πεδίο, αλλά όχι ακόμα αρκετά. Μεταξύ των σκοπών της κοινής αγροτικής πολιτικής, την εξασφάλιση ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου του αγροτικού πληθυσμού που είναι ένα εισόδημα ίσο προς το μέσο ακαθάριστο εισόδημα των εργατών της περιοχής στην οποία γίνεται η εκμετάλλευση. Με το να αναφέρεται στο εισόδημα μιας ανάλογης κοινωνικοοικονομικής κατηγορίας της ίδιας περιοχής, η Κ.Α.Π. παίρνει ρεαλιστικά υπόψη τις μεγάλες εισοδηματικές διαφορές μεταξύ των διαφόρων περιοχών της Κοινότητας. Δεν θα μπορούσε να σκοπεύει ήδη την επίτευξη ίσων εισοδημάτων για όλους τους αγρότες της Κοινότητας. Αυτό πρέπει να επιδιωχθεί στα πλαίσια μιας μακροπρόθεσμης διαρθρωτικής και περιφερειακής πολιτικής. Αλλά ένα αγροτικό εισόδημα ανάλογο προς το μέσο ακαθάριστο εισόδημα των εργατών μιας περιοχής είναι ένα ελάχιστο που θα έπρεπε να έχει επιτευχθεί ήδη, γιατί τα εισοδήματα των αγροτών, εξαρτώμενα από τις καιρικές συνθήκες, υφίστανται αυξομειώσεις που δεν υφίστανται τα εισοδήματα των εργατών. Και όμως αυτό το ελάχιστο δεν έχει επιτευχθεί ακόμη.

II. Προβλήματα της Μεσογειακής Γεωργίας

Οι μεσογειακές περιοχές της Κοινότητας (Νότια Ιταλία και Νοτιοανατολική Γαλλία) έχουν ιδιαίτερα αγροτικά προβλήματα, πολύ διαφορετικά από τα προβλήματα άλλων περιοχών της Ε.Ο.Κ. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από καθυστέρηση της οικονομικής τους ανάπτυξης και μεγάλη εξάρτηση από τον πρωτογενή τομέα της οικονομίας (γεωργία). Ο

τριτογενής τομέας (υπηρεσίες) είναι συχνά παρασιτικός και πολύ λίγο παραγωγικός. Ο δευτερογενής τομέας (μεταποίηση) αποτελείται κυρίως από χειροτεχνίες και βιοτεχνίες.

Αλλά και η γεωργία αυτών των περιοχών είναι λίγο παραγωγική. Λόγω των ατελειών των διαρθρώσεων παραγωγής χρησιμοποιεί ένα πολυάριθμο εργατικό δυναμικό, συχνά υποαπασχολούμενο. Η σχέση γη – άνθρωπος στις μεσογειακές περιοχές είναι έξι εκτάρια κατά άτομο εργαζόμενο στη γεωργία, ενώ για το σύνολο της Ε.Ο.Κ. η σχέση είναι δέκα εκτάρια κατά άτομο. Αποτέλεσμα όλων αυτών των μειονεκτημάτων είναι ένα ιδιαίτερα χαμηλό εισόδημα των αγροτών αυτών των περιοχών. Οι λόγοι της σχετικής καθυστερήσεως αυτών των περιοχών είναι, κατά την Επιτροπή, πολλοί και ποικίλοι:

- Από τις οργανώσεις αγορών τυπικά μεσογειακών προϊόντων, σχετικά καλά διαρθρωμένες είναι πολύ λίγες.
- Η καθυστερημένη υιοθέτηση, από το Συμβούλιο, των κοινών δράσεων επί των αγροτικών διαρθρώσεων και η καθυστερημένη εφαρμογή τους από τα ενδιαφερόμενα κράτη – μέλη εξηγούν την ανυπαρξία βασικών διαρθρωτικών μεταβολών στις μεσογειακές περιοχές
- Η Ε.Ο.Κ. βιάστηκε να κάνει παραχωρήσεις σε τρίτα κράτη στα πλαίσια μίας ευρύτερης μεσογειακής πολιτικής πριν ρυθμίσει τα προβλήματα των δικών της μεσογειακών περιοχών.

III. Υπερπαραγωγές και πλεονάσματα

Προβλήματα υπερπαραγωγής ορισμένων προϊόντων ασφαλώς υπάρχουν, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι ευθύνεται για αυτά η Κ.Α.Π. Τα προβλήματα είναι παραδοσιακά. Απλώς η Κ.Α.Π. δεν έχει καταφέρει να τα λύσει ακόμη. Πρόκειται για πλεονάσματα οφειλόμενα σε διαρθρωτικές ατέλειες και εποχιακά προβλήματα υπερπαραγωγής που οφείλονται σε κακή προσαρμογή της προσφοράς προς τη ζήτηση.

IV. Προβλήματα ανταγωνισμού στη γεωργία

Το άρθρο 42 της Συνθήκης περί Ε.Ο.Κ. λέει ότι οι κανόνες περί ανταγωνισμού της Συνθήκης δεν εφαρμόζονται στην παραγωγή και το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων, παρά μόνο κατά το μέτρο που καθορίζει το Συμβούλιο των Υπουργών στα πλαίσια της αγροτικής πολιτικής και των ειδικών αντικειμένων της. Έτσι οι ειδικοί κανονισμοί περί αγροτικής πολιτικής υπερισχύουν των γενικών κανόνων περί ανταγωνισμού της συνθήκης. Αλλά η εξαίρεση του αγροτικού τομέα από τους κανόνες περί ανταγωνισμού, η οποία ήταν απαραίτητη όσο δεν υπήρχε κοινή αγροτική πολιτική, είναι τώρα πλέον θεωρητική μάλλον παρά ουσιαστική. Η κοινή αγροτική πολιτική που δημιουργείται σιγά σιγά από το 1962 χρησιμοποιεί τον ανταγωνισμό σαν ένα βασικό μέσο επιτεύξεως των αντικειμενικών σκοπών της.

V. Νομισματικά προβλήματα και Αγροτική Πολιτική

Για να υπάρχει πραγματικά κοινή αγορά αγροτικών προϊόντων, πρέπει οι τιμές τους στην παραγωγή να είναι ίδιες σε όλα τα κράτη - μέλη. Γι' αυτό ορίζονται από το Συμβούλιο των Υπουργών σε ειδική μονάδα μετρήσεως, τη λογιστική μονάδα. Η λογιστική μονάδα υποκαταστάσεως ικανοποιητικά, από το 1962, το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα, σαν μέσο εκφράσεως των κοινών αγροτικών τιμών, όσο τα διάφορα εθνικά νομίσματα είχαν

σταθερές ισοτιμίες. Οι ορισμένες από το Συμβούλιο, κοινές τιμές μετατρεπόταν από λογιστικές μονάδες σε εθνικές μονάδες με βάση τη σταθερή ισοτιμία τους. Έτσι οι αγρότες όλων των κρατών είχαν την ίδια εγγύηση για το ίδιο επίπεδο τιμών.

Αφότου οι τιμές των διαφόρων νομισμάτων κυμαίνονται, οι λογιστικές μονάδες δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν μόνες το σκοπό της επιτεύξεως κοινών αγροτικών τιμών, γιατί όταν το νόμισμα ενός κράτους υπερτιμάται, ένα ορισμένο ποσό σε λογιστικές μονάδες αντιστοιχεί σε μικρότερο από πριν ποσό του υπερτιμημένου νομίσματος. Εφόσον οι κοινές τιμές των αγροτικών προϊόντων είναι πάντα ορισμένες σε λογιστικές μονάδες, οι αγρότες του κράτους όπου έχει γίνει η υπερτίμηση θα έπρεπε να παίρνουν μικρότερο ποσό στο νόμισμά τους για ίδια ποσότητα προϊόντων. Άρα οι τιμές παραγωγής των αγροτικών προϊόντων στο κράτος που έχει γίνει η υπερτίμηση θα έπρεπε να έπεφταν. Επιπλέον, το κράτος αυτό θα κατακλυζόταν από αγροτικά προϊόντα των άλλων κρατών - μελών, εφόσον με το ίδιο ποσό του νομίσματός του θα μπορούσε να αγοράσει τώρα μεγαλύτερες ποσότητες προϊόντων.

Όπως βλέπουμε, μεγάλοι χαμένοι στο κράτος όπου γίνεται η υπερτίμηση θα ήταν, αν δεν παίρνονταν μέτρα, οι αγρότες του. Το αντίθετο θα έπρεπε να συμβαίνει σε κράτος του οποίου το νόμισμα υπέστη υποτίμηση. Εδώ οι αγροτικές τιμές εκφρασμένες σε λογιστικές μονάδες θα αντιστοιχούσαν σε μεγαλύτερα ποσά του υποτιμημένου νομίσματος. Δηλαδή, οι αγρότες του κράτους αυτού θα έπρεπε να παίρνουν μεγαλύτερα ποσά στο νόμισμά τους και οι τιμές των αγροτικών προϊόντων θα ανέβαιναν. Παρά την ύψωση των τιμών, θα μπορούσε να παρατηρηθεί και έλλειψη αγροτικών προϊόντων στο κράτος που έχει υποτίμηση, εάν οι αγρότες του πετύχαιναν καλύτερες τιμές πωλήσεως στο κράτος έχει υπερτίμηση. Έτσι κι αλλιώς, ζημιωμένοι θα ήταν οι καταναλωτές του κράτους που έγινε η υποτίμηση.

Για να αποφευχθούν αυτές οι κακές συνέπειες της νομισματικής αστάθειας, επινοήθηκε από το 1971 ένα σύστημα υδροφρακτών στα σύνορα των κρατών - μελών. Ο μηχανισμός αυτός υψώνει τις τιμές των εισαγόμενων αγροτικών προϊόντων στο κράτος που έχει γίνει υπερτίμηση και μειώνει τις τιμές των εξαγωγών του. Ο έμπορος που εξάγει απ' αυτό το κράτος παίρνει μια επιδότηση που του επιτρέπει να είναι ανταγωνιστικός στις αγορές των κρατών όπου το νόμισμα έχει υποτιμηθεί ή έχει μείνει σταθερό.

Αντίθετα ο μηχανισμός υδροφρακτών υψώνει τις τιμές των εξαγόμενων προϊόντων από το κράτος του οποίου το νόμισμα έχει υποτιμηθεί. Εδώ ο έμπορος που εξάγει προς κράτος του οποίου το νόμισμα έχει υπερτιμηθεί ή έχει μείνει σταθερό πρέπει να πληρώσει ένα φόρο που κάνει τα προϊόντα του τόσο ακριβά όσο είναι και εκεί που θέλει να τα πουλήσει.

Τα ποσά αυτά, τα οποία εισπράττει από τους εμπόρους ή πληρώνει στους εμπόρους το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεως, ορίζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ονομάζονται «νομισματικά συμψηφιστικά ποσά». Ο συμψηφισμός καλύπτει τη «νομισματική απόσταση», δηλαδή τη διαφορά μεταξύ της αντιπροσωπευτικής τιμής ενός κοινοτικού νομίσματος και της πραγματικής αξίας του στις αγορές συναλλάγματος.

6.4 Προοπτικές της Ελληνικής Γεωργίας μέσα στην Κ. Α. Π.

Η Συμφωνία συνδέσεως της Ελλάδας με την Ε. Ο. Κ. του 1961, πρόβλεπε την επέκταση της τελωνειακής ενώσεως μεταξύ των δύο μερών και στα αγροτικά προϊόντα. Γι' αυτό προέβλεπε και την εναρμόνιση των αγροτικών πολιτικών της Ελλάδας και της Κοινότητας, δηλαδή την υιοθέτηση από την Ελλάδα των μηχανισμών των κοινών οργανώσεων αγορών και της πολιτικής επί των αγροτικών διαρθρώσεων.

Η δικτατορία εμπόδισε αυτή την εναρμόνιση. Πράγματι, μέχρι το 1967 η Ελλάδα εύλογα περίμενε να πραγματοποιηθούν οι κοινές οργανώσεις των αγορών για να εναρμονίσει προς αυτές τις δίκές της πολιτικές επεμβάσεως. Τον Ιούλιο του 1967, άρχισαν μιν, να λειτουργούν οι κοινές οργανώσεις αγοράς αγροτικών προϊόντων , αλλά η Κοινότητα αποφάσισε να παγώσει τις σχέσεις της με τη νεοπαγή Κυβέρνηση των Συνταγματαρχών, πράγμα που σήμαινε, μεταξύ άλλων, ότι δεν αναλάμβανε να βοηθήσει οικονομικά την εναρμόνιση και τις απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές. Τίποτα φυσικά δεν εμπόδιζε τους Συνταγματάρχες να εναρμονίσουν αυτόβουλα την ελληνική αγροτική πολιτική προς εκείνη της Κοινότητας. Αλλά αυτό δεν σκέφτηκαν να το κάνουν. Πολύτιμος χρόνος χάθηκε έτσι για την αύξηση των ευκαιριών των Ελλήνων αγροτών και για την έτσι κι αλλιώς απαραίτητη αναδιάρθρωση της Ελληνικής Γεωργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

7.1 Γεωργία και Κοινοτική στήριξη

Δεν είναι νοητή μια πολιτική εγγυημένων τιμών χωρίς ένα χρηματοδοτικό μέσο για τις παρεμβάσεις που είναι αναγκαίες για τη στήριξη των τιμών. Από το 1962, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θεσπίζοντας τους πρώτους κοινοτικούς κανονισμούς των γεωργικών αγορών, ίδρυσε το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και ιδίως το τμήμα εγγυήσεων, στο οποίο είναι επιλέξιμες όλες οι δαπάνες που οφείλονται στην πολιτική των αγορών και των γεωργικών τιμών.

Το ΕΓΤΠΕ δεν είναι ταμείο με τη στενή έννοια του όρου διότι, επειδή δεν διαθέτει ιδιαίτερους πόρους, δεν έχει δημοσιονομική αυτονομία. Αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του προϋπολογισμού της Κοινότητας και οι πιστώσεις του ΕΓΤΠΕ υπόκεινται στους ίδιους κανόνες και διαδικασίες όπως και οι άλλες κοινοτικές πιστώσεις και με αυτό τον τρόπο αναπτύσσεται πλήρως η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη έναντι της γεωργίας της.

7.2 Τρόποι στήριξης της Ευρωπαϊκής Γεωργίας

Η στήριξη της Ευρωπαϊκής Γεωργίας πραγματοποιείται με τρεις τύπους δράσεων :

--- παρεμβάσεις στην εσωτερική αγορά, που κατατάσσονται σύμφωνα με την οικονομική φύση των μέτρων και κατανέμονται σε ενισχύσεις στη δημόσια ή ιδιωτική αποθεματοποίηση, σε αποσύρσεις και παρόμοιες ενέργειες, σε εξισωτικές ενισχύσεις των τιμών και τέλος σε προσανατολιστικές πριμοδοτήσεις.

--- επιστροφές κατά την εξαγωγή προς τις τρίτες χώρες.

Σήμερα , λόγω του κορεσμού της εσωτερικής αγοράς, που οφείλεται ιδίως σε μια αυξημένη παραγωγικότητα και σε μια στασιμότητα της ζήτησης, κάθε αύξηση των παραγόμενων ποσοτήτων επιφέρει αύξηση των δαπανών διότι δημιουργεί την υποχρέωση αναζήτησης είτε εξωτερικών δυνατοτήτων διάθεσης, πράγμα το οποίο δεν μπορεί σχεδόν να επιτευχθεί χωρίς ενίσχυση, είτε νέων χρήσεων.

Αν εξετασθούν οι γεωργικές δαπάνες οπωσδήποτε επιβεβαιώνεται αυτή η κατάσταση αλλά πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη η προοδευτική επέκταση των κοινών οργανώσεων αγοράς, η διεύρυνση της Κοινότητας με την προσχώρηση των κρατών - μελών, οι αποφάσεις σχετικά με τη γεωργική πολιτική, όπως ο ετήσιος καθορισμός των γεωργικών τιμών, χωρίς να παραλειφθούν οι διακυμάνσεις των τιμών στις διεθνείς αγορές καθώς και οι ισοτιμίες μεταξύ των νομισμάτων.

Οι δαπάνες για επιστροφές, δηλαδή ενισχύσεις που προορίζονται για την κάλυψη της διαφοράς μεταξύ των εσωτερικών τιμών και των διεθνών τιμών, αυξάνουν κατά έτος σε απόλυτη αξία, αλλά το μερίδιό τους στις συνολικές δαπάνες μειώνεται προοδευτικά εδώ και μερικά έτη και αντιπροσωπεύει, το 1985 μόνο το 34% του ΕΓΤΠΕ - Εγγυήσεις.

Οι δαπάνες για παρεμβάσεις αυξάνονται με την πάροδο των ετών τόσο σε απόλυτη αξία όσο και σε ποσοστό: το 1985 αντιπροσώπευαν το 66% των συνολικών δαπανών αυτού του οικονομικού έτους.

Οι εξισωτικές ενισχύσεις των τιμών εξακολουθούν να αποτελούν τη σημαντικότερη μορφή παρέμβασης. Σ' αυτές περιλαμβάνονται οι ενισχύσεις που χορηγούνται στην εσωτερική

αγορά της Κοινότητας και καταβάλλονται ώστε η τιμή που προσφέρεται στην κατανάλωση να είναι κατώτερη της τιμής στην παραγωγή και ανταγωνιστική με τα προϊόντα που εισάγονται από τις τρίτες χώρες, κατανέμονται σε ενισχύσεις στην παραγωγή και σε ενισχύσεις στη μεταποίηση ή χρησιμοποίηση. Το 1985 το μέτρο αυτό απορροφούσε το 39% του συνόλου του τμήματος εγγυήσεων του ΕΓΤΠΕ και επί τρία έτη αποτελούσε τη σημαντικότερη δαπάνη στήριξης. Παρόμοιες ενισχύσεις ευνοούν την κατανάλωση διότι, ενώ εγγυώνται ελάχιστες τιμές στους παραγωγούς, προσφέρουν τη δυνατότητα στους καταναλωτές να αγοράζουν αγροτικά προϊόντα σε κατώτερες τιμές από εκείνες που παίρνουν οι αγρότες.

Οι παρεμβάσεις, όσον αφορά την αποθεματοποίηση, καλύπτουν συγχρόνως τις δαπάνες της ιδιωτικής και δημόσιας αποθεματοποίησης, συμπεριλαμβανομένου του κόστους των ειδικών μέτρων διάθεσης. Η αποθεματοποίηση των αγροτικών προϊόντων αποτελεί σχετικά μεγάλη επιβάρυνση για την Κοινότητα και, το 1985, αντιπροσώπευε άνω του 22% των συνολικών δαπανών του ΕΓΤΠΕ - Εγγυήσεις.

Η συνολική αξία των προϊόντων που προσφέρθηκαν στην παρέμβαση και που ήταν αποθεματοποιημένα στην Κοινότητα στο τέλος του 1985, ανήλθε σε 10,5 δισεκατ. ECU περίπου. Αυτός ο τύπος ενέργειας συνεπάγεται τεχνικές δαπάνες και συγχρόνως χρηματοδοτικές δαπάνες, καθώς και την αντιστάθμιση ζημιών ή κερδών που οφείλονται στην πώληση αποθεματοποιημένων προϊόντων. Επομένως η παρέμβαση με αποθεματοποίηση είναι δαπανηρή και έχει σχετική αναποτελεσματικότητα εφόσον οδηγεί σε συσσώρευση εμπορευμάτων, των οποίων η αξία, για ορισμένα προϊόντα, μειώνεται γρήγορα και που υπάρχει κίνδυνος να γίνει δύσκολη η διάθεσή τους.

Το ΕΓΤΠΕ - Εγγυήσεις, πολύπλοκο χρηματοδοτικό μέσο, παρεμβαίνει αποτελεσματικά μέσα στα όρια της κοινοτικής νομοθεσίας και υπήρξε οπωσδήποτε, κατά τα τελευταία είκοσι έτη, ένας από τους καλύτερους εγγυητές για την ανάπτυξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Προστατεύοντας τη γεωργία από τους περισσότερους κινδύνους της αγοράς και από τις μειώσεις των τιμών, αποτέλεσε μια ζώνη ασφαλείας σχετικής σταθερότητας από την οποία επωφελήθηκε ένα τμήμα του αγροτικού τομέα, όπως οι δαπάνες στήριξης των τιμών και των αγορών που έφτασαν από 8,6 δισεκατ. ECU το 1978 σε 19,7 δισεκατ. ECU το 1985.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1981 – 1990

8.1 Προβλήματα του πρωτογενή τομέα

Όπως έχει επισημανθεί και αναλυθεί διεξοδικά στα Πενταετή Προγράμματα Οικονομικής Ανάπτυξης, προκύπτει ότι πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική γεωργία, τα οποία εμποδίζουν τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης του τομέα, πηγάζουν από διαρθρωτικές αδυναμίες. Οι διαρθρωτικές ατέλειες, που εμποδίζουν την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων παραγωγής και οργάνωσης των αγορών, εντοπίζονται:

- στις κλιματολογικές συνθήκες,
 - στο μικρό μέγεθος και στον κατακερματισμό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων,
 - στο χαμηλό ποσοστό αρδευόμενων εκτάσεων και
 - στο υψηλό ποσοστό αγροτικών εκμεταλλεύσεων που βρίσκονται σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.
- Εκτός από τα διαρθρωτικά και τα σχετιζόμενα με αυτά προβλήματα αγοράς, υπάρχουν βασικές θεσμικές και οργανωτικές αδυναμίες, που επιδρούν δυσμενώς στην ανάπτυξη του τομέα, οι βασικότερες από τις οποίες είναι:
- Ελλείψεις υποδομής στον τομέα εμπορίας και μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων (αποθήκευση - συντήρηση - συσκευασία).
 - Ελλείψεις στην οργάνωση της διακίνησης των προϊόντων εγχωρίως και στο εξωτερικό, όπου απαιτείται έρευνα των αγορών και διάνοιξη νέων, προβολή των προϊόντων και ποιοτικοί έλεγχοι.
 - Υψηλό κόστος χρηματοδότησης των επενδύσεων.
 - Χαμηλό επίπεδο τεχνικής υποστήριξης των παραγωγών με ανεπαρκή προσφορά υπηρεσιών εκπαίδευσης, εφαρμογών και πληροφόρησης - ενημέρωσής τους. Το πρόβλημα επιτείνεται από το χαμηλό επίπεδο επαγγελματικής εξειδίκευσης των αγροτών σε συνδυασμό με την σχετικά μεγάλη ηλικία τους.

8.2 Πρόσφατες εξελίξεις στον πρωτογενή τομέα

Κατά την τελευταία δεκαετία, η ελληνική οικονομία αντιμετώπισε προβλήματα πληθωρισμού, αύξησης του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών και μείωσης των παραγωγικών επενδύσεων. Σε αυτό το πλαίσιο η γεωργία πέρασε την περίοδο προσαρμογής στο καθεστώς της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και τον κοινοτικό ανταγωνισμό.

Κατά την περίοδο 1980 - 1990 η γεωργική παραγωγή παρουσίασε μικρή αύξηση κατά 6,5% , σύμφωνα με στοιχεία της ΕΟΚ. Κατά το ίδιο διάστημα, ο δείκτης όγκου παραγωγής για το σύνολο ΕΟΚ - 12 αυξήθηκε κατά 15,2% και η ακαθάριστη αξία παραγωγής κατά 17,9%. Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν αυξήθηκε σε σταθερές τιμές με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,5% μεταξύ 1981 - 1991.

Η εξέλιξη των ακαθάριστων επενδύσεων του αγροτικού τομέα, ως ποσοστό των συνολικών επενδύσεων, είναι πτωτική για όλη τη δεκαετία. Συγκεκριμένα, από 6,8% του συνόλου το 1980, μειώθηκαν σε 5,1% το 1991. Παράλληλα, η σχέση επενδύσεων προς

το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.) μειώθηκε από 10,4% το 1980 σε 7,6% το 1991 σε σταθερές τιμές.

Κατά τη δεκαετία μετά την ένταξη, η εξέλιξη του εμπορικού ισοζυγίου αγροτικών προϊόντων υπήρξε επίσης δυσμενής. Συγκεκριμένα, ενώ πριν από την ένταξη το εμπορικό ισοζύγιο ήταν πλεονασματικό (1976 : +120,7 εκατ. δολ.ΗΠΑ), από το 1981 παρουσιάζει συνεχώς αυξανόμενο έλλειμμα (1986 : -607 εκατ. δολ. , 1990: -989 εκατ. δολ.) σύμφωνα με στοιχεία της Τραπέζης Ελλάδος). Ας σημειωθεί ότι, ενώ μέχρι το 1983 η ΕΟΚ μας προμήθευε το 45% περίπου των αγροτικών μας εισαγωγών, σήμερα μας προμηθεύει σχεδόν το σύνολο. Κατά το ίδιο διάστημα, οι εξαγωγές μας προς τις χώρες της ΕΟΚ δεν έχουν αυξηθεί σημαντικά.

Η στασιμότητα της αγροτικής παραγωγής δεν αντανακλάται πλήρως στο αγροτικό εισόδημα , το οποίο αυξάνεται λόγω των επιδοτήσεων της ΕΟΚ , ενώ το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου καλύπτεται από τη σχετική εισροή συναλλαγματικών πόρων. Η αποσύνδεση του αγροτικού εισοδήματος από την αγροτική παραγωγή έχει δυσμενή αποτελέσματα στην εξέλιξη της παραγωγικότητας και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα.

Με βάση τις διαπιστώσεις αυτές, βασικές επιδιώξεις της αναπτυξιακής πολιτικής για τη γεωργία για τα προσεχή χρόνια θα πρέπει να είναι :

--- Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων, με μείωση του κόστους παραγωγής μέσω του εκσυγχρονισμού των εκμεταλλεύσεων παραγωγής και εμπορίας αγροτικών προϊόντων.

--- Η εξισορρόπηση των αγορών με εξάλειψη των χρόνιων πλεονασμάτων ορισμένων προϊόντων της φυτικής παραγωγής και των ελλειμμάτων ζωοκομικών προϊόντων.

--- Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου, όπου η αγροτική πολιτική, σε συνδυασμό με την πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης, επιδιώκει τη διατήρηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο, με παράλληλη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

8.3 Εξελίξεις στην Κοινοτική και Παγκόσμια Αγορά

Η ελληνική γεωργία, κατά τα αμέσως επόμενα χρόνια, πρόκειται να αντιμετωπίσει σημαντικές αλλαγές του διεθνούς πλαισίου μέσα στο οποίο λειτουργεί. Οι κυριότερες από αυτές είναι :

--- Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π.

--- Η ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής αγοράς

--- Οι σχέσεις με διεθνείς οργανισμούς και Τρίτες χώρες

Η Κοινότητα έχει αναγνωρίσει την ανάγκη αναθεώρησης των μηχανισμών της Κ.Α.Π. Η Κ.Α.Π. υπήρξε η πρώτη ολοκληρωμένη κοινή ευρωπαϊκή πολιτική, παρουσίασε όμως αδυναμίες. Θεωρείται υπεύθυνη για τη δημιουργία και τη χειροτέρευση διαρθρωτικών πλεονασμάτων σε πολλά αγροτικά προϊόντα κρίσιμης σημασίας, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του δημοσιονομικού κόστους για εγγυήσεις τιμών και δαπάνες διάθεσης των προϊόντων στη διεθνή αγορά.

Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ προβλέπει την εφαρμογή μέτρων για την εξισορρόπηση προσφοράς - ζήτησης και την ελαχιστοποίηση των πλεονασμάτων, όπως μειώσεις τιμών, προγράμματα αγρανάπαυσης, μείωση ποσοστώσεων, κίνητρα για εντατικοποίηση της παραγωγής. Προβλέπει επίσης τη χορήγηση μόνιμων εισοδηματικών αποζημιώσεων στους παραγωγούς χωρίς αύξηση των παραγόμενων ποσοτήτων, καθώς και εφαρμογή μέτρων για την ενίσχυση των μικροπαραγωγών. Μεγάλη σημασία αποδίδεται στην

περιβαλλοντική διάσταση της γεωργίας, με παροχή κινήτρων για την εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον γεωργικών πρακτικών.

Η δημιουργία της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς κυρίως έμμεσα θα επηρεάσει την ελληνική γεωργία, μέσω της αναμενόμενης αύξησης του κοινοτικού ανταγωνισμού, δεδομένου ότι ισχύει ήδη η ελεύθερη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων. Η ελευθερία εγκατάστασης των μεταποιητικών μονάδων μπορεί να πλήξει την Ελλάδα που αντιμετωπίζει αυξημένο κόστος μεταφοράς, ως περιφερειακή χώρα.

Η αύξηση των απαιτήσεων των καταναλωτών για προϊόντα διατροφής με σύγχρονες προδιαγραφές θα επιβάλλει αλλαγές στις μεθόδους παραγωγής, αλλά και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων. Η χρήση των ευρωπαϊκών εμπορικών σημάτων και η ολοένα αυξανόμενη είσοδος των αγροτοβιομηχανικών συμπλεγμάτων στην παραγωγική διαδικασία θα εντείνουν τον ανταγωνισμό από τις πιο ανεπτυγμένες χώρες.

Η ΕΟΚ κατέχει πολύ σημαντική θέση στην παγκόσμια παραγωγή και στο διεθνές εμπόριο γεωργικών προϊόντων και συνεπώς έχει αυξημένες υποχρεώσεις και δεσμεύσεις απέναντι στη διεθνή αγορά. Η νέα συμφωνία της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT), για την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, μετά την ολοκλήρωση του γύρου της Ουρουγουάης, αναμένεται ότι θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των τιμών της ΕΟΚ σε επίπεδα που να προσεγγίζουν τις διεθνείς τιμές αγροτικών προϊόντων.

Οι εξελίξεις στην οικονομία και τη γεωργία των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και της τέως ΕΣΣΔ, θα επηρεάσουν τη γεωργία της ΕΟΚ ανταγωνιστικά ή συμπληρωματικά. Τούτο σημαίνει τη δημιουργία ευκαιριών αλλά και κινδύνων για την ελληνική γεωργία που βρίσκεται κοντά σε αυτές τις χώρες.

Η χώρα μας διατηρούσε σημαντικές εμπορικές σχέσεις με τις χώρες που βρίσκονται σήμερα σε μεταβατικό στάδιο προς μετασχηματισμό σε οικονομίες αγοράς. Πριν από την ένταξή μας στην Κοινότητα, η Βουλγαρία και η πρώην Γιουγκοσλαβία αποτελούσαν βασικούς μας προμηθευτές ζωοκομικών προϊόντων, σε τιμές πολύ πλησιέστερες προς τις διεθνείς, σε σχέση με τους κοινοτικούς μας εταίρους. Η τέως ΕΣΣΔ και η Ρουμανία ήταν σημαντικοί εισαγωγείς οπωροκηπευτικών προϊόντων μας, κυρίως με βάση διμερείς συμφωνίες. Η σταθεροποίηση των οικονομιών των χωρών αυτών ίσως επιτρέψει κατά ένα βαθμό την αποκατάσταση των ροών αυτών του εμπορίου.

8.4 Συμφωνία της GATT και Ελληνική Γεωργία

Οι βασικές αρχές της συμφωνίας της GATT για τη σταδιακή απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου αγροτικών προϊόντων, όπως ακριβώς παρουσιάστηκαν στο σχέδιο Dunkel , είναι οι ακόλουθες :

Η διαπραγματεύση αφορά όλα τα γεωργικά προϊόντα. Προβλέπει επίσης ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες θα εξαιρεθούν από την υποχρέωση μείωσης δασμών. Η τριετία 1986 - 1988 θεωρείται περίοδος βάσης για τον υπολογισμό των δασμολογικών μειώσεων.

A. Στον τομέα της ελεύθερης πρόσβασης στις ξένες αγορές προτείνεται η καθολική δασμοποίηση , δηλαδή η μετατροπή όλων των μη δασμολογικών φραγμών του εμπορίου αγροτικών προϊόντων σε ισοδύναμους δασμούς.

B. Η εσωτερική προστασία των προϊόντων προβλέπεται να μειωθεί, με βάση υπολογισμού τους δείκτες συνολικής στήριξης (ΔΣΣ) για όσα προϊόντα οι δείκτες αυτοί έχουν εκτιμηθεί, ενώ για τα υπόλοιπα θα αναληφθούν ισοδύναμες δεσμεύσεις. Η μείωση της στήριξης υπολογίζεται κατά προϊόν και όχι κατά ομάδες προϊόντων ή κατά τομείς.

Γ. Στο θέμα των εξαγωγικών επιδοτήσεων γίνεται διάκριση μεταξύ άμεσων και έμμεσων. Για τις άμεσες επιδοτήσεις έχει συμφωνηθεί ότι θα μειωθούν τα διατιθέμενα κεφάλαια κατά 36% και οι ποσότητες προϊόντων που εξάγονται υπό καθεστώς εξαγωγικών επιδοτήσεων κατά 24%. Για τις έμμεσες επιδοτήσεις εξαγωγών (π.χ. εξαγωγικές πιστώσεις) δεν έχουν αναληφθεί ιδιαίτερες δεσμεύσεις, αλλά ισχύει ο όρος ότι θα χορηγούνται με τρόπο που δεν θα καταστρατηγεί τη μείωση των επιδοτήσεων στο σύνολό της.

Το σχέδιο Dunkel προκάλεσε τις αντιδράσεις των ευρωπαϊκών αγροτικών οργανώσεων, αλλά και των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αγροτικές οργανώσεις μετά από ανάλυση των προτάσεων της GATT υποστηρίζουν ότι:

Η υποχρεωτική αύξηση των εισαγωγών και η μείωση των εξαγωγών των κοινοτικών προϊόντων, που θα οφείλεται στο γεγονός ότι τα κοινοτικά προϊόντα δεν είναι προς το παρόν ανταγωνιστικά σε διεθνείς τιμές (μετά την περικοπή των ενισχύσεων), θα μειώσει τις κοινοτικές εξαγωγές. Η μείωση τιμών αγροτικών προϊόντων, σε συνδυασμό με τη μείωση της προστασίας, θα έχει ως τελικό αποτέλεσμα την απόσυρση από τη γεωργία 10 εκατ. εκταρίων γεωργικής γης ως το 1999.

Η Ελληνική Γεωργία αναμένεται ότι θα δεχθεί αρνητικές επιδράσεις από την εφαρμογή της συμφωνίας της GATT. Ιδιαίτερη σημασία έχει για τη χώρα μας το είδος και το μέγεθος των μέτρων προστασίας που θα ενταχθούν στο «πράσινο πακέτο», επειδή οι διαρθρωτικές του δαπάνες έχουν βαρύνουσα σημασία λόγω των αδυναμιών του τομέα, όπως ήδη αναφέρθηκε. Η Ελλάδα, όπως και οι άλλες νότιες χώρες της Κοινότητας, τονίζουν την ανάγκη εξισορρόπησης της προστασίας του αγροτικού τομέα σε επίπεδο Κοινότητας.

Η προσοχή των κοινοτικών έχει στραφεί κατά κύριο λόγο προς τις επιπτώσεις των συμφωνιών της GATT στα προϊόντα της Βόρειας Ευρώπης (κτηνοτροφικά και σιτηρά), ενώ τα μεσογειακά προϊόντα, τα οποία ήδη προστατεύονται σε χαμηλότερο βαθμό από την αρχή της «κοινοτικής προτίμησης» και επομένως εκτίθενται περισσότερο στο διεθνή ανταγωνισμό, τείνουν να αφεθούν στο καθεστώς μειωμένων ή και μηδενικών εισαγωγικών δασμών, όπως φαίνεται από την πορεία των διαπραγματεύσεων.

Τα προϊόντα αυτά υφίστανται ήδη εντονότερο διεθνή ανταγωνισμό, λόγω των ειδικών προτιμησιακών συμφωνιών που έχουν συναφθεί στα πλαίσια της μεσογειακής πολιτικής της Κοινότητας, μεταξύ της Κοινότητας και των τρίτων χωρών της Μεσογείου (Ισραήλ , Κύπρο, Μαρόκο, Τυνησία και Μάλτα). Ειδικές προτιμησιακές συμφωνίες έχουν αρχίσει επίσης να συνάπτονται με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

9.1 Οι επιπτώσεις εφαρμογής της ΚΑΠ στην Ελληνική Γεωργία και στο ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων

Όπως αναμενόταν, η ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ άσκησε σοβαρές επιδράσεις στην ελληνική οικονομία. Ιδιαίτερα σημαντικές ήταν οι επιδράσεις που ασκήθηκαν στον αγροτικό τομέα της οικονομίας μας εφόσον η ΚΑΠ της Κοινότητας που αποτελεί άλλωστε και τη σημαντικότερη πολιτική της, διαφέρει πολύ από την Αγροτική Πολιτική που εφαρμόζε η χώρα μας πριν από την ένταξη.

Διαφορές υπάρχουν τόσο στο ύψος όσο και στη διάρθρωση της στήριξης του αγροτικού τομέα με τις δύο πολιτικές. Κατά συνέπεια, η αντικατάσταση της μιας από την άλλη πολιτική αναμενόταν να ασκήσει επιδράσεις στο ύψος και στη διάρθρωση των τιμών και επομένως στην παραγωγή, στα αγροτικά εισοδήματα και στην κατανομή των πόρων στον αγροτικό τομέα, καθώς επίσης στον όγκο και στη διάρθρωση της κατανάλωσης και επομένως στην ευημερία των καταναλωτών.

Γι' αυτό η ανάλυση των επιπτώσεων της ΚΑΠ στην Ελληνική Οικονομία γενικότερα, έγινε αντικείμενο εκτεταμένης έρευνας, τόσο πριν όσο και μετά από την ένταξη. Οι περισσότερες από τις έρευνες αυτές όμως είναι ποιοτικές, ενώ ελάχιστες προσπάθειες έχουν γίνει για την ποσοτική εκτίμηση των επιδράσεων της ΚΑΠ στη γεωργία μας.

Στη δεκαετία που ακολούθησε την ένταξη της χώρας μας στην Κοινότητα παρατηρήθηκαν σημαντικές μεταβολές στα βασικά μεγέθη της ελληνικής γεωργίας. Αυξητικές τάσεις παρουσίασαν το γενικό επίπεδο τιμών και τα γεωργικά εισοδήματα και άλλαξαν οι σχετικές τιμές των γεωργικών προϊόντων. Χαρακτηριστική ήταν η στασιμότητα της γεωργικής παραγωγής, ενώ η σύνθεσή της χειροτέρευσε, εφόσον αυξήθηκε η παραγωγή ορισμένων πλεονασματικών και παράλληλα μειώθηκε η παραγωγή ελλειμματικών προϊόντων. Αρνητικές εξελίξεις παρουσίασε επίσης το εμπορικό ισοζύγιο των γεωργικών προϊόντων. Δεδομένου ότι το ύψος των δαπανών του FEOGA για στήριξη των τιμών είναι σημαντικό και διαφοροποιείται έντονα κατά προϊόν, ενώ παράλληλα εφαρμόζεται αποτελεσματικά η αρχή της κοινοτικής προτίμησης, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η εφαρμογή της ΚΑΠ προκάλεσε σε μεγάλο βαθμό τις σημαντικές μεταβολές της εξεταζόμενης περιόδου. Μετά την ένταξη ο γενικός δείκτης τιμών των αγροτικών προϊόντων παρουσίασε άνοδο, εφόσον οι εγχώριες τιμές των περισσότερων αγροτικών προϊόντων αυξήθηκαν, για να φτάσουν στο επίπεδο των τιμών της ΕΟΚ. Αυξήθηκαν επίσης και οι τιμές των γεωργικών εισροών, διότι μειώθηκαν οι αντίστοιχες εθνικές επιδοτήσεις. Οι τιμές της τελικής παραγωγής αυξήθηκαν όμως περισσότερο, όπως φαίνεται από την εξέλιξη του αποπληθωριστή του ΑΓΠ, που είναι δείκτης των καθαρών τιμών που απολαμβάνουν οι παραγωγοί.

Η εφαρμογή της ΚΑΠ επηρέασε όχι μόνο το γενικό επίπεδο, αλλά και τη σύνθεση των τιμών των αγροτικών προϊόντων καθώς και τις σχετικές τιμές των προϊόντων κάθε κατηγορίας.

Δεδομένου ότι η ένταξη προκάλεσε αύξηση των καθαρών τιμών παραγωγού, θα έπρεπε να προκαλέσει επίσης αύξηση του όγκου της παραγωγής, εφόσον η παραγωγή και η προσφορά ενός αγαθού συνδέεται θετικά με την τιμή του. Από τη χρονολογική σειρά του Ακαθάριστου Γεωργικού Προϊόντος πριν και μετά την ένταξη δεν φαίνεται ουσιαστική

μεταβολή. Η Ακαθάριστη Αξία της γεωργικής παραγωγής έμεινε περίπου στάσιμη. Παρατηρήθηκαν όμως μεταβολές στη σύνθεση της παραγωγής και συγκεκριμένα αύξηση του βαθμού αυτάρκειας των φυτικών προϊόντων. Ο βαθμός αυτάρκειας σε ζωοκομικά προϊόντα, που ήταν ήδη ελλειμματικά, μειώθηκε ακόμη περισσότερο.

Οι εξελίξεις αυτές αποδίδονται: α) στην Κοινή Οργάνωση Αγοράς (ΚΟΑ) και τις διαφορές της κατά προϊόν και β) στην ένταση του ενδοκοινοτικού ανταγωνισμού. Ο τρόπος που διαμορφώνεται η ΚΟΑ δεν εξαρτάται μόνο από καθαρώς οικονομικά κριτήρια, όπως π.χ. η ελλειμματικότητα σε επίπεδο ΕΟΚ, αλλά παίζει μεγάλο ρόλο επίσης η διαπραγματευτική δύναμη της χώρας παραγωγής και της ομάδας παραγωγών που αντιπροσωπεύει. Για το λόγο αυτό, η προστασία είναι πολλές φορές μεγαλύτερη σε προϊόντα έντονα πλεονασματικά. Επιπλέον, η μεγάλη προστασία για τα προϊόντα αυτά εξασφαλίζει τη διατήρηση τιμών πολύ υψηλότερων από τις διεθνείς με αποτέλεσμα να επιδεινώνονται τα προβλήματα υπερπαραγωγής.

Συμπερασματικά, η ένταση δεν επηρέασε σημαντικά το μέγεθος της γεωργικής παραγωγής. Αυτό εξηγείται, επειδή η αύξηση των τιμών δεν ήταν αρκετά μεγάλη, ώστε να προκαλέσει αύξηση της παραγωγής, δεδομένου ότι η ελαστικότητα προσφοράς των αγροτικών προϊόντων είναι χαμηλή. Επίσης, θεωρείται πιθανόν ότι η κτηνοτροφική παραγωγή επηρεάστηκε αρνητικά από την ένταση, λόγω του μεγάλου κοινοτικού ανταγωνισμού προς τα προϊόντα αυτά, και το αρνητικό αυτό αποτέλεσμα ήταν μεγαλύτερο από τον ευνοϊκό αντίκτυπο που είχε πιθανώς η αύξηση των τιμών της φυτικής παραγωγής.

Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στη γεωργία σε σταθερές τιμές (1970) κατά τη δεκαετία 1980 - 1989 αυξανόταν με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,5%, δηλαδή παρέμεινε σχεδόν στάσιμη. Η εξέλιξη του αγροτικού εισοδήματος κατά την ίδια περίοδο υπήρξε λίγο ταχύτερη. Η μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής σε τρέχουσες τιμές ήταν 18,2%, ενώ η αντίστοιχη αύξηση του αγροτικού εισοδήματος ήταν 19,3%. Η αύξηση αυτή οφειλόταν στην αύξηση των επιδοτήσεων, που έφτανε το 41,9%. Επομένως η αύξηση του αγροτικού εισοδήματος δεν προήλθε τόσο από την αγορά, όσο από τις δαπάνες του FEOGA και του κρατικού προϋπολογισμού. Επιβάρυνε δηλαδή τους Ευρωπαίους καταναλωτές και τους Έλληνες φορολογούμενους.

Το γεωργικό εμπορικό ισοζύγιο εμφάνισε σημαντικές αρνητικές μεταβολές μετά την ένταση στην ΕΟΚ. Υπήρξαν δυσμενείς επιπτώσεις στους όρους εμπορίου και στη μεταβίβαση πόρων μεταξύ Ελλάδας και ΕΟΚ. Παρατηρήθηκε μεγάλης έκτασης εκτροπή εμπορίου στα αγροτικά προϊόντα. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε μεγάλου βαθμού μετατόπιση της πηγής προσφοράς γεωργικών εισαγωγών από τρίτες χώρες προς τις χώρες της ΕΟΚ και ταυτόχρονα μεγάλη αύξηση των τιμών των εισαγόμενων από την Κοινότητα, ενώ οι τιμές των ελληνικών εξαγωγών δεν αυξήθηκαν ανάλογα. Αιτία είναι και η χαμηλού βαθμού «κοινοτική προτίμηση» για τα ελληνικά εξαγωγίμα προϊόντα (μεσογειακά), αλλά και η ανεπάρκεια οργανωτικής και εμπορικής δομής των ελληνικών προϊόντων. Η αναλογία εξαγωγών / εισαγωγών, που εκφράζει τη δυνατότητα των εξαγωγών μας να χρηματοδοτούν τις εισαγωγές, παρουσιάζει πτωτική τάση. Το συνολικό γεωργικό εμπορικό ισοζύγιο, μετά από μακρά θετική πορεία, το 1981 γίνεται αρνητικό και το έλλειμμα αυξάνεται μέχρι το 1991. Το γεωργικό ισοζύγιο με την ΕΟΚ το 1981 μετατρέπεται επίσης σε αρνητικό, και η τάση για ελλείμματα κλιμακώνεται.

Η Ελλάδα εισπράττει σημαντικά ποσά από τα Ταμεία της ΕΟΚ υπό μορφή στήριξης των τιμών των γεωργικών προϊόντων. Καθαρά, μετά την αφαίρεση των ελληνικών πληρωμών προς τα ίδια Ταμεία, το ποσό που φτάνει το 2,5% του ΑΕΠ. Το μέγιστο μέρος των εισπράξεων της χώρας, από την εφαρμογή της ΚΑΠ, προέρχεται από το Τμήμα

Εγγυήσεων του FEOGA, που χρηματοδοτεί τη στήριξη τιμών των γεωργικών προϊόντων, και ένα πολύ μικρότερο ποσό από το Τμήμα Προσανατολισμού, που αφορά τις διαρθρωτικές δαπάνες (95% των εισπράξεων από το Τμήμα Εγγυήσεων).

Η σύνθεση των εισπράξεων από το Γεωργικό Ταμείο αντανάκλα τη δομή της ΚΑΠ, που δίνει μεγαλύτερη έμφαση σε μέτρα σταθεροποίησης των αγορών και παραμελεί τα διαρθρωτικά, που αυξάνουν μακροχρόνια την παραγωγικότητα του τομέα. Η Ελλάδα πλήττεται από αυτό, γιατί έχει χαμηλής παραγωγικότητας γεωργία και συνεπώς έχει ανάγκη από ενίσχυση για την πραγματοποίηση των αναγκαίων διαρθρωτικών μεταβολών, ενώ οι βόρειες χώρες της ΕΟΚ δίνουν βάρος στη σταθεροποίηση των αγορών και τη μείωση παραγωγής για την αποφυγή εμφάνισης πλεονασμάτων.

Οι εισπράξεις από το FEOGA, εκτός του ότι αποτελούν καθαρή εισροή συναλλάγματος, για τη χρηματοδότηση ενός μέρους του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, παράλληλα ελαφρύνουν τον εθνικό προϋπολογισμό από δαπάνες για τη στήριξη των γεωργικών τιμών και εισοδημάτων και με τον τρόπο αυτό απελευθερώνουν ποσά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αναπτυξιακές δαπάνες.

Εκτός όμως από τις δημοσιονομικές μεταβιβάσεις που αφήνουν καθαρό όφελος στη χώρα, υπάρχει μια ακόμη σημαντική κατηγορία εισοδηματικών μεταβιβάσεων, που είναι αρνητικές σε καθαρούς όρους και αντισταθμίζουν κατά μεγάλο ποσοστό τις καθαρές δημοσιονομικές εισπράξεις. Πρόκειται για τις μεταβιβάσεις εισοδήματος που γίνονται από τους καταναλωτές μιας χώρας μέλους της ΕΟΚ η οποία εισάγει προϊόντα άλλης χώρας της ΕΟΚ, προς τους παραγωγούς της χώρας εξαγωγής. Οι μεταβιβάσεις μέσω του εμπορίου οφείλονται στην αρχή της κοινοτικής προτίμησης, που επιτρέπει στους κοινοτικούς παραγωγούς, με τη χρήση μεταβλητών εισφορών, δασμών ή άλλων προστατευτικών μηχανισμών, να πωλούν στο ενδοκοινοτικό εμπόριο σε τιμές πολύ υψηλότερες από τις διεθνείς και να οικειοποιούνται έτσι ένα «πλεόνασμα» από τους καταναλωτές της χώρας που εισάγει.

Βεβαίως, ανάλογα οι Έλληνες παραγωγοί - εξαγωγείς εισπράττουν από τους καταναλωτές των χωρών της ΕΟΚ, εφόσον πωλούν στο ενδοκοινοτικό εμπόριο σε τιμές ανώτερες από τις διεθνείς. Αλλά η ΚΑΠ προβλέπει συνήθως αποτελεσματικότερη προστασία στα προϊόντα στα οποία η Ελλάδα έχει έλλειμμα, όπως τα ζωοκομικά, ενώ τα μεσογειακά προϊόντα που εξάγει η χώρα μας προστατεύονται συνολικά λιγότερο. Τα ποσά επομένως με τα οποία επιβαρύνονται οι Έλληνες καταναλωτές είναι μεγαλύτερα από αυτά που εισπράττουν οι Έλληνες παραγωγοί. Υπολογίζεται ότι το 1/3 των καθαρών δημοσιονομικών εισπράξεων μας επιστρέφονται στην ΕΟΚ ως μεταβιβάσεις εισοδήματος από τους Έλληνες καταναλωτές προς τους παραγωγούς της Κοινότητας.

Το τελικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι, ενώ οι Έλληνες αγρότες ως σύνολο ωφελήθηκαν από την ένταξη στην ΕΟΚ κατά την πρώτη δεκαετία, δεν φαίνεται να ωφελήθηκε ο τομέας ως παραγωγική δραστηριότητα. Ο κοινοτικός ανταγωνισμός δεν φαίνεται να κινητοποίησε την παραγωγική δυναμικότητα της ελληνικής γεωργίας. Όσο χαμηλότερες ήταν οι παραγωγικές επιδόσεις, έτειναν να αντισταθμίζονται με δημοσιονομική στήριξη από τον προϋπολογισμό και κυρίως από τον FEOGA. Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής γεωργίας μειώθηκε μετά την ένταξη.

Η ανταγωνιστικότητα ενός κλάδου αυξάνεται με επενδύσεις και εκσυγχρονισμό, που προκαλούν μείωση του κόστους παραγωγής σε σχέση με τους ανταγωνιστές. Οι συνολικές επενδύσεις (δημόσιες και ιδιωτικές) στον αγροτικό τομέα, κατά την περίοδο 1980 - 1989, μειωνόταν σε σταθερές τιμές. Έτσι, από 10,4% της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας της γεωργικής παραγωγής το 1980, έπεσαν στο 7,6% το 1991.

Ο αγροτικός τομέας, με την αναμόρφωση της ΚΑΠ και την εφαρμογή περιοριστικής πολιτικής από την ΕΟΚ αλλά και εγχωρίως, θα αντιμετωπίσει στο μέλλον προβλήματα αναδιάρθρωσης και μείωσης του κόστους παραγωγής. Η απαίτηση για εκσυγχρονισμό είναι αναπόφευκτη, ώστε να μειωθεί η πίεση στο εμπορικό ισοζύγιο, να αποφευχθούν αρνητικές συνέπειες στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και να καταστεί δυνατή η διατήρηση του σημερινού επιπέδου των αγροτικών εισοδημάτων.

9.2 Η αναθεώρηση της Κ.Α.Π.

Η ανάγκη μεταρρύθμισης της ΚΑΠ έχει αναγνωριστεί από την Κοινότητα προ πολλού. Τα κυριότερα προβλήματα που έχουν προκύψει από την εφαρμογή των μηχανισμών της ΚΑΠ είναι :

α. Η ανισορροπία μεταξύ προσφοράς - ζήτησης και η δημιουργία μεγάλων πλεονασμάτων αγροτικών προϊόντων, τα οποία αποθεματοποιούνται και εξάγονται στη διεθνή αγορά σε πολύ χαμηλές τιμές. Το κόστος εφαρμογής της πολιτικής αυτής για τον κοινοτικό προϋπολογισμό είναι δυσβάσταχτο και συνεχώς κλιμακώνεται.

β. Η αύξηση των γεωργικών δαπανών δεν επέδρασε ανάλογα στα γεωργικά εισοδήματα, που είτε παρέμειναν στάσιμα είτε σε ορισμένες περιπτώσεις μειώθηκαν.

γ. Η στήριξη των προϊόντων γίνεται κατά κύριο λόγο μέσω ενισχύσεων των τιμών. Το σύστημα αυτό ευνοεί τη συνεχή αύξηση της παραγωγής, άρα αυξάνει τα πλεονάσματα και το δημοσιονομικό κόστος της στήριξης. Παράλληλα ευνοεί την άνιση κατανομή των ενισχύσεων εις βάρος των φτωχών χωρών και των μικρών παραγωγών.

Η νέα πολιτική που διαμορφώνεται περιλαμβάνει μέτρα :

α. Σταθεροποίησης των αγορών, που αποσκοπούν στην προσαρμογή της προσφοράς προς τις συνθήκες της εγχώριας και της διεθνούς ζήτησης.

β. Συνοδευτικά μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα, που έχουν στόχο είτε να ενισχύσουν τη σταθεροποίηση των αγορών είτε να μειώσουν τις επιπτώσεις των σταθεροποιητικών μέτρων στις μικρές εκμεταλλεύσεις και τους οριακούς παραγωγούς.

Η πρώτη κατηγορία αφορά κυρίως την εφαρμογή του μηχανισμού των σταθεροποιητών και τις Μέγιστες Εγγυημένες Ποσότητες (ΜΕΠ) δηλαδή τις ποσοστώσεις παραγωγής, πέραν των οποίων οι ενισχύσεις προς τους παραγωγούς μειώνονται ή καταργούνται. Επιβάλλονται είτε στις παραγόμενες είτε στις αποσυρόμενες ποσότητες. Σκοπός της εφαρμογής των μέτρων αυτών είναι ο περιορισμός της παραγωγής. Επομένως η διατήρηση των γεωργικών εισοδημάτων εξαρτάται πλέον από τη μείωση του κόστους παραγωγής και όχι από την αύξηση των παραγόμενων προϊόντων. Από τα μέτρα αυτά προβλέπεται να ωφεληθούν οι χαμηλού κόστους πλέον παραγωγικές εκμεταλλεύσεις. Για το λόγο αυτό κρίθηκε απαραίτητο, η περιοριστική πολιτική να συνοδεύεται από την εφαρμογή μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα, προς όφελος των μικροπαραγωγών. Πρόκειται κυρίως για τα εξής:

α. Προσωρινή παύση της καλλιέργειας γαιών. Προβλέπει τη χορήγηση ενισχύσεων για την απόσυρση γης μιας εκμετάλλευσης τουλάχιστον για μια πενταετία. Η γη μπορεί να μείνει για αγρανάπαυση, να αναδασωθεί ή να χρησιμοποιηθεί για μη γεωργικούς σκοπούς.

β. Πρόωρη συνταξιοδότηση αγροτών, ηλικίας άνω των 55 ετών, για οριστική παύση της γεωργικής δραστηριότητας.

γ. Χορήγηση άμεσων εισοδηματικών ενισχύσεων για την προσαρμογή των γεωργών στις νέες συνθήκες που προκύπτουν από την μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Ενισχύονται επίσης οι γεωργοί για να κάνουν πιο εκτατικές καλλιέργειες ή να προσανατολιστούν στην παραγωγή προϊόντων που δεν είναι πλεονασματικά.

Συνοπτικά μπορεί να λεχθεί ότι η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ προβλέπει την εφαρμογή μέτρων για την εξισορρόπηση προσφοράς-ζήτησης και την ελαχιστοποίηση των πλεονασμάτων, όπως μειώσεις τιμών, προγράμματα αγρανάπαυσης, μείωση ποσοστώσεων, κίνητρα για εκτατικοποίηση της παραγωγής. Προβλέπει επίσης τη χορήγηση μόνιμων εισοδηματικών αποζημιώσεων στους παραγωγούς χωρίς αύξηση των παραγόμενων ποσοτήτων, καθώς και εφαρμογή μέτρων για την ενίσχυση των μικροπαραγωγών.

Η αναθεώρηση της ΚΑΠ τείνει να ολοκληρωθεί με την εφαρμογή ευρύτερης πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης, η οποία αποσκοπεί στη γενικότερη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου. Η ανάπτυξη των αγροτικών περιφερειών πρέπει να στηρίζεται και σε άλλους τομείς εκτός της γεωργίας και παράλληλα η γεωργία πρέπει να διαφοροποιηθεί και να αναπτυχθούν και άλλες δραστηριότητες στα πλαίσια των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

9.3 Ενοποίηση της Ευρωπαϊκής αγοράς και επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα.

Η οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης αποτελεί τελικό στόχο της Συνθήκης της Ρώμης. Παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν, ένας μεγάλος αριθμός ρυθμίσεων των εθνικών νομοθεσιών συνέχισαν να εμποδίζουν την ελεύθερη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των χωρών της Κοινότητας.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 άρχισε νέα προσπάθεια για την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το 1985 έγινε αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης, ενώ, ταυτόχρονα, η Επιτροπή ανακοίνωσε τη Λευκή Βίβλο, που περιλαμβάνει το πρόγραμμα δράσης για τη ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς με λεπτομερή ανάλυση για την απομάκρυνση όλων των φυσικών, τεχνικών και δημοσιονομικών εμποδίων, που παρεμβάλλονται στην ενοποίηση.

Ο τομέας της γεωργίας είναι πρωτοπόρος στην ενοποίηση των αγορών, με την εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, που εξασφάλισε, σε μεγάλο βαθμό, την ελευθερία του ενδοκοινοτικού εμπορίου αγροτικών προϊόντων, εφόσον παρέχει ενιαίες θεσμικές τιμές και κοινό σύστημα προστασίας.

9.4 Κατάργηση μη δασμολογικών εμποδίων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο

Η ενοποίηση των γεωργικών αγορών αφορά πλέον την κατάργηση των μη δασμολογικών εμποδίων στην ελεύθερη διακίνηση αγροτικών προϊόντων, τα οποία μπορούν να ταξινομηθούν ως εξής :

- α. Φυσικά εμπόδια, δηλαδή συννοριακοί έλεγχοι και σχετικές διατυπώσεις.
- β. Τεχνικά εμπόδια, δηλαδή διαφορές στις τεχνικές προδιαγραφές, στους κανονισμούς και στις εθνικές νομοθεσίες.
- γ. Παροχή εθνικών ενισχύσεων προς τους αγρότες.
- δ. Δημοσιονομικά εμπόδια όπως :
 - Διαφορές στο φορολογικό καθεστώς μεταξύ χωρών και
 - Εφαρμογή των Νομισματικών Εξισωτικών Ποσών (ΝΕΠ).

9.5 Η εναρμόνιση της έμμεσης φορολογίας στην Κοινότητα

Ο βασικός στόχος της εναρμόνισης των έμμεσων φόρων στην Κοινότητα είναι η άρση των εμποδίων στην ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων και των συντελεστών παραγωγής και η απελευθέρωση των δυνάμεων της αγοράς, ώστε η κατανομή των παραγωγικών πόρων να γίνει σύμφωνα με το συγκριτικό πλεονέκτημα κάθε χώρας. Η εναρμόνιση βασίζεται σε τρία κριτήρια :

1. Ίση Φορολογική μεταχείριση στη χώρα προορισμού κατανάλωσης για τα εγχώρια και τα εισαγόμενα από την ΕΟΚ προϊόντα, που σημαίνει ότι το ισχύον σύστημα κατά το οποίο τα αγαθά εξάγονται χωρίς ΦΠΑ και φορολογούνται οι εισαγωγές, θα πρέπει να αντικατασταθεί από το σύστημα φορολόγησης στη χώρα προέλευσης.
2. Κατανομή των φορολογικών εσόδων στη χώρα κατανάλωσης, μέσω ενός μηχανισμού αμοιβαίων φορολογικών εκκαθαρίσεων.
3. Εναρμόνιση των συντελεστών του ΦΠΑ και των κυριότερων ειδικών φόρων δαπάνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

10.1 Το Σχέδιο Mansholt

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ήδη από το 1968, δηλ. μετά την ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης και την πλήρη εφαρμογή της ΚΑΠ, άρχισε σημαντικές προσπάθειες για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προκύπτουν από την ιδιομορφία της γεωργικής παραγωγής.

Το 1968 προτείνεται ένα σχέδιο αναδιάρθρωσης της ευρωπαϊκής γεωργίας, γνωστό ως σχέδιο Mansholt. Το σχέδιο αυτό στις γενικές γραμμές του, πρότεινε να δημιουργηθούν μεγάλες αγροτικές εκμεταλλεύσεις οι οποίες θα χρησιμοποιούσαν πολύ λιγότερη εργασία και θα εφαρμόζαν ορθολογικότερες μεθόδους παραγωγής, συνδυάζοντας με άριστο τρόπο τους συντελεστές παραγωγής. Προς την κατεύθυνση αυτή προέβλεπε διάφορα κίνητρα και εκσυγχρονιστικά μέτρα (διεύρυνση εκμεταλλεύσεων, εκπαίδευση, δίκαιο της ιδιοκτησίας και άλλα).

10.2 Το Πράσινο Βιβλίο

Ένα σημαντικό κείμενο, το γνωστό ως «Πράσινο Βιβλίο», στα πλαίσια του οποίου ετίθετο με καθαρότητα το πρόβλημα της προσαρμογής της προσφοράς στη ζήτηση και αναλύονταν οι εναλλακτικές λύσεις για την πορεία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Τα βασικά σημεία του «Πράσινου Βιβλίου» τα οποία τέθηκαν συζήτηση ήταν:

- ♦ Η εξισορρόπηση των αγορών των αγροτικών προϊόντων θα έπρεπε να επιτευχθεί κυρίως με μια περιοριστική πολιτική τιμών προκειμένου να μειωθούν τα πλεονάσματα.
- ♦ Η ανάπτυξη των αγροτικών περιφερειών θα έπρεπε να στηρίζεται και σ' άλλους τομείς εκτός της γεωργίας, ενώ η ίδια η γεωργία θα έπρεπε να διαφοροποιηθεί και στα πλαίσια των εκμεταλλεύσεων να αναπτυχθούν άλλες δραστηριότητες.

10.3 Το Πακέτο Delors

Η Επιτροπή υπέβαλε προτάσεις συνολικού και ολοκληρωμένου χαρακτήρα, γνωστές ως «Πακέτο Delors», που περιλάμβαναν ένα σύστημα προσαρμογής της προσφοράς στη ζήτηση, δηλ. το σύστημα των «σταθεροποιητών» και ταυτόχρονα διάφορα συνοδευτικά μέτρα αντιστάθμισης των προβλημάτων που θα προέκυπταν από την εφαρμογή αυτού του συστήματος. Τα μέτρα αυτά ήταν διαρθρωτικού-αναπτυξιακού χαρακτήρα και θα μπορούσαν να υλοποιηθούν με την αύξηση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων της Ε.Κ. προς όφελος των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών.

Οι προσπάθειες της Ε.Κ. για την προσαρμογή της προσφοράς στη ζήτηση που υλοποιήθηκαν, όπως αναφέρθηκε, με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 1988, εκτός από τους «σταθεροποιητές» (δηλ. διάφορα συστήματα ποσοστώσεων) και άλλα μέτρα συνοδευτικού χαρακτήρα με διαρθρωτικό περιεχόμενο. Τα μέτρα αυτά, αν και εντάσσονται στην πολιτική αγροτικών διαρθρώσεων και χρηματοδοτούνται από το Τμήμα Προσανατολισμού του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου, έχουν στόχο τον περιορισμό της προσφοράς και την αναδιάρθρωση την παραγωγής προς προϊόντα μη πλεονάσματα.

Πρόωρη συνταξιοδότηση σε αρχηγούς εκμεταλλεύσεων άνω των 55 ετών, δηλ. χρηματική ενίσχυση προκειμένου να σταματήσουν οριστικά την γεωργική δραστηριότητα τους και να αποχωρήσουν από τη γεωργία.

Απόσυρση γαιών από την παραγωγή με αντάλλαγμα οικονομική ενίσχυση ανά εκτάριο αποσυρόμενης έκτασης. Οι αγρότες με το μέτρο αυτό μπορούν να εισπράξουν ετήσια χρηματική ενίσχυση, αν παύσουν να καλλιεργούν τουλάχιστον το 20% των εκτάσεων που διαθέτουν, αλλά θα πρέπει να τις διατηρούν σε καλή κατάσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

11.1 Στόχοι της χώρας μας με την προσχώρηση

Οι στόχοι που τάχθηκαν προς πραγματοποίηση για τη χώρα μας ήταν γενικά :

A. Η βελτίωση της παραγωγικότητας της γεωργίας μας με αξιοποίηση των συντελεστών της παραγωγής και του ανθρώπινου δυναμικού και

B. Η συνεχής βελτίωση του εισοδήματος και του βιοτικού επιπέδου των αγροτών.

Όσον αφορά τον πρώτο στόχο, μετά την γερμανο-ιταλική κατοχή και τον εμφύλιο πόλεμο, για την αποκατάσταση των ερειπίων, οι Κυβερνήσεις μας έλαβαν ειδικά μέτρα για τον αγροτικό τομέα της οικονομίας : Εκπαίδευση, ενημέρωση και ενσυνείδητη συμμετοχή όλων των κατηγοριών του αγροτικού πληθυσμού σε αναπτυξιακά προγράμματα, ακόμα και στις εσχαιές της χώρας, που οδήγησαν σε μια ορμητική γεωργική ανάπτυξη. Έτσι, όταν υπογράφηκε η Συμφωνία των Αθηνών (1962) ο αγροτικός τομέας ήταν ο ισχυρότερος της εθνικής μας οικονομίας και κάλυπτε το μεγαλύτερο μέρος του εξαγωγικού εμπορίου με ισχυρή τάση για παραπέρα ανάπτυξη που εξελίχθηκε θετικά μέχρι το 1972, παρά το ότι παρεμβλήθηκε η δικτατορία με την αντιαγροτική πολιτική της.

11.2 Η σημερινή κατάσταση της Αγροτικής οικονομίας

Όμως σήμερα η αγροτική οικονομία, και μαζί της όλη η οικονομία της χώρας, περνάει κατά γενική ομολογία, βαθιά κρίση. Και ξέχωρα από τις μακροχρόνιες και συνεχείς κινητοποιήσεις των αγροτών, αναφέρουμε εδώ τα σχετικά αποσπάσματα των δύο καθηγητών του Γεωργικού Πανεπιστημίου των Αθηνών της Αγροτικής Οικονομίας Γ. Π. Ζαννιά, και Ν. Μαραβέγια, όπως δημοσιεύτηκαν στον τύπο, καθώς και άλλες απόψεις.

---Του Γ. Ζαννιά : «Έχοντας εξανεμίσει τα πλεονεκτήματα της εναρμόνισης και της υποτίμησης οι πραγματικές τιμές στην Ελλάδα θα ακολουθήσουν αναγκαστικά την καθολική πορεία των τιμών που ισχύουν στην υπόλοιπη Κοινότητα. Η πτώση δε αυτή θα συμβεί και στην περίπτωση που δεν θα γίνει η μεταρρύθμιση. Λόγω δε της αυξημένης ανάγκης για περιορισμό των δαπανών η πτώση θα είναι μεγαλύτερη απ' ότι στο παρελθόν, κάτι άγνωστο για την ελληνική γεωργία».

---Του Ν. Μαραβέγια : «Η Ελληνική Αγροτική Πολιτική θα πρέπει να επιλέξει, είτε την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Γεωργίας (πράγμα που σημαίνει την ριζική αναδιάρθρωση της διαδικασίας παραγωγής και εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου) είτε την συνέχιση της σημερινής πορείας, που έχει ως στόχο κυρίως την εξασφάλιση των εισοδημάτων με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς κύριο στόχο την βελτίωση των παραγωγικών επιδόσεων των αγροτών.

Αν επιλέξει την δεύτερη πορεία, που φαίνεται ότι ευνοείται από τις νέες κατευθύνσεις της Κ.Α.Π., είναι αμφίβολο αν, έστω και βραχυχρόνια, επιτύχει να εξασφαλίσει αγροτικά εισοδήματα και να ελέγχει την αγροτική έξοδο, ενώ μακροχρόνια θα έχει οδηγήσει την Ελληνική Γεωργία στον μαρασμό».

Και το μεγάλο ερώτημα κάθε γεωργού και κάθε εργαζόμενου είναι : Τι συνέβη και διαψεύσθηκαν τόσες προσδοκίες και χάθηκαν τόσες ελπίδες, που είχαν επενδύσει όλοι στην μεγάλη «εθνική» - την είπαν - «επιλογή» της προσχώρησης στην ΕΟΚ ;

Ορθός ήταν ο πρώτος στόχος (Α') της ΚΑΠ της βελτίωσης δηλαδή της παραγωγικότητας της γεωργίας. Θα συντονιζόταν έγκαιρα έτσι, σε περίπτωση επιτυχίας, η χώρα μας με την οικονομία της ΕΟΚ στο θέμα της ανταγωνιστικότητας, πολύ δύσκολο πρόβλημα, που έγινε ακόμη δυσκολότερο με την παρέμβαση της GATT.

Αντίθετα, στην τριανταετία 1962 (Σύνδεση) - 1992 (Μάαστριχτ) στα πλαίσια της μη αποκρυπτόμενης πλέον σήμερα ισχυρής πίεσης της ΕΟΚ με στόχο την παραπέρα «αποθάρρυνση» των αγροτών να επιδοθούν σε οποιαδήποτε γεωργική παραγωγική δραστηριότητα, ένας αριθμός αδόκητων, ανατριχιαστικών για τις καταστροφικές συνέπειες μέτρων, που ονοματίζουμε «αποσύρσεις», από τον όρο που χρησιμοποιήθηκε για τον ενταφιασμό των ωραίων μας προϊόντων στις χωματερές, αποκαλύπτεται όπως :

α. Η «απόσυρση» στην μη καλλιέργεια, αναδάσωση ή μεταβίβαση με δεσμευτικούς όρους, παραγωγικής γης (αποζημιούμενη αγρανάπαυση), η εκρίζωση μέχρι σήμερα 350.000 στρεμμάτων αμπελοοινικών καλλιεργειών και σταφίδας και άλλα.

β. Η απόσυρση και ο ενταφιασμός στις χωματερές πολύτιμων συναλλαγματοφόρων γεωργικών προϊόντων με το πρόσχημα ότι... πλεονάζουν στην ΕΟΚική αγορά και στη χώρα μας.

γ. Η «απόσυρση» των ίδιων των αγροτών από την ενασχόλησή τους στο γεωργικό επάγγελμα με διάφορους τρόπους. Για μεν τους ηλικίας 55 - 64 ετών με την αποπροσανατολιστική αποκαλούμενη «συνταξιοδότηση», ενώ - σύμφωνα με τον κανονισμό της ΕΟΚ - πρόκειται για ενθάρρυνση παύσης της γεωργικής παραγωγικής δραστηριότητας. Για τους δε άλλους με την ένταξή τους σε μια άλλη κατηγορία «των αγροτών με άλλο προφίλ του μισθωτού, χωρίς γεωργική δραστηριότητα».

Για το σκοπό αυτό αξιοποιείται το τόσο ευφυές, για τους σκοπούς της ΕΟΚ, όσο και καταστροφικό, για την γεωργία και τους ίδιους τους γεωργούς μας, νέο μέτρο της «στρεμματικής εισοδηματικής ενίσχυσης των αγροτών αποσυνδεδεμένης από την ποσότητα και την ποιότητα της παραγωγής». Αυτή και αν δεν είναι στρέβλωση της συνείδησης του αγρότη, όπως π.χ. οι χωματερές, η αμοιβόμενη αγρανάπαυση και άλλα. Να πληρώνεται δηλαδή ο αγρότης για την μη χρησιμοποίηση της γης του.

δ. Η απόσυρση από την ύπαιθρο των επιστημονικών συμβούλων των αγροτών, των Γεωπόνων και των άλλων Γεωτεχνικών, που έχουν γίνει προληπτικά για «να μην αναζωπυρώνεται με την παρουσία τους, η παραγωγική δραστηριότητα των αγροτών», πριν από 27 ολόκληρα χρόνια από τη δικτατορία. Καμιά κυβέρνηση μέχρι σήμερα δεν τακτοποίησε το ζήτημα για να επιτελέσουν την επιστημονική τους αποστολή και παραμένουν έγκλειστοι στα γραφεία τους με μοναδική απασχόληση την διεκπεραίωση γραφειοκρατικών διαδικασιών εφαρμογής κανονισμών της ΕΟΚ, αντικείμενο προσωπικού κατωτέρων προσόντων. Γιατί κατασπαταλώνται έτσι πολύτιμες τόσο κρατικές όσο και οικογενειακές επενδύσεις για τις σπουδές τους και δεν αξιοποιούνται;

Αυτές οι αποσύρσεις διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο για άλλους γενικούς στόχους, αντίθετους από αυτούς που έχουν συμφωνηθεί, όπως αναφέρουμε στην αρχή, πάντα άγνωστους για τους γεωργούς μας και τους άλλους εργαζόμενους, συνεπικουρούμενους, βοηθούμενους και από άλλους κανονισμούς της ΕΟΚ ; (σταθεροποιητές , ποσοστώσεις , συνυπευθυνότητες , κατώφλια εγγύησης και άλλα).

11.3 Προτάσεις αντιμετώπισης των προβλημάτων

Α. Η μοίρα της γεωργίας είναι και η μοίρα του Έθνους. Αυτό μας διδάσκουν οι προαιώνιες περιπέτειές του. Επιβίωσε στους αιώνες, γιατί ο Έλληνας αγρότης, δεν εγκατέλειψε τη γη του. Ήταν άρρηκτα δεμένος με αυτή, και ειδικά στις περιοχές, δύσκολα προσπελάσιμες

από τον κατακτητή, που με σκληρούς αγώνες τις κρατούσε ελεύθερες. Ήταν ο μεγάλος θεματοφύλακας του Έθνους.

Οι ίδιες αυτές περιοχές δυσπρόσιτες, ορεινές και τα νησιά μας, έχουν ερημωθεί. Οι αγροτικές κατοικίες ερειπώνονται. Και γαλαντόμοι εταίροι μας, τις αγοράζουν για... «αναπαλαίωση» και δική τους χρησιμοποίηση προς δόξα μιας κατά πάντα άκριτης γεωργικής εθνικής πολιτικής της τελευταίας 30ετίας και χωρίς μια προσπάθεια ενημέρωσης και ειδικής ενίσχυσης με κάθε θυσία των ακριτών αυτής της χώρας. Έτσι ώστε να μείνουν στον τόπο τους και να μην τους δελεάζουν οι κολάσεις των τσιμεντουπόλεων, που δημιουργούν τώρα ακατανόητα, όπως πάντα, και τα περιφερειακά κέντρα στην ύπαιθρο, και να αποτραπούν οι διαφαινόμενοι εθνικοί κίνδυνοι, που κλιμακώνονται ταχύτατα α) με την συντελούμενη επισιτιστική εξάρτηση της επιβίωσης του λαού μας από τα πολύ αμφίβολα ανθρωπιστικά αισθήματα των εταίρων μας σε περίπτωση διεθνούς περιορισμένης ή γενικότερης - πολύ πιθανής - διεθνούς κρίσης, β) με τις συνέπειες της δημογραφικής κρίσης στη χώρα μας και άλλα.

Τίποτα δεν μας δίδαξαν τα εκατοντάδες χιλιάδες θύματα της πείνας του τελευταίου πολέμου τα οποία θα ήταν πολύ περισσότερα αν δεν υπήρχε τότε η δυνατότητα καταφυγής στην αγροτική ύπαιθρο, που είχε ανέγγιχτη την παραγωγική συγκρότηση των μικρομεσαίων αγροτών, ενώ σήμερα είναι σχεδόν ανύπαρκτη σε εκτεταμένες περιοχές της χώρας και οι συνέπειες θα είναι τραγικότερες.

Β. Στις ειδικές συναντήσεις τον Ιούνιο και Νοέμβριο και της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 1996, λήφθηκαν αποφάσεις για μια νέα, ίσως ριζικά διαφορετική ΚΑΠ, μετά την μείωση των επιδοτήσεων και την κατάργηση της παρέμβασης και της απόσυρσης, επιβάλλουν την άμεση ενεργοποίηση της χώρας από πλευράς του κράτους στον τομέα της Αγροτικής Οικονομίας, όπως :

- Η άμεση μελέτη των περιθωρίων ανάπτυξης που «επιτρέπουν» οι ανειλημμένες δεσμεύσεις μας με τις σχετικές συμφωνίες, και κατά πόσον καλύπτονται οι επισιτιστικές ανάγκες της χώρας σε περίπτωση κρίσης ως πρώτο στάδιο, και ο προγραμματισμός κάλυψής τους.
- Ως επόμενο στάδιο, η διεκδίκηση της διεύρυνσης αυτών των περιθωρίων και της ανεξαρτητοποίησης της χώρας για μια ελεύθερη κίνηση προς βορρά για την κάλυψη αναγκών των χωρών της Βαλκανικής και Ανατολικής Ευρώπης σε προϊόντα της χώρας μας και η αξιοποίηση του πλεονεκτήματός μας της μικρής απόστασης, όπως οι άλλοι εταίροι μας ωφελήθηκαν από τη γειννίαση με τις αγορές της Κεντρικής Ευρώπης όλα αυτά τα χρόνια.
- Η πλήρης ενημέρωση των αγροτών στα προβλήματα των σχέσεων με την ΕΟΚ, τις πολυάριθμες παραβιάσεις των Συμφωνιών με διάφορα προσχήματα και την επιδίωξη επαναδιαπραγμάτευσης των σημαντικότερων, όπως π.χ. επαναλειτουργία της αρχής της Κοινοτικής προτίμησης για την ανάπτυξη των αποκλειστικών καλλιεργειών μας.
- Οι άμεσες ενέργειες για την προώθηση του εγγειοδιαρθρωτικού προβλήματος με την αποδεικτική συλλογική οργάνωση κοινής συνεταιριστικής παραγωγής στις περιοχές όπου υπάρχει έτοιμη υποδομή της συνεταιριστικής μεταποιητικής γεωργικής βιομηχανίας (συνεταιριστικές γεωργικές εταιρίες της Θράκης) ή και όπου αλλού λειτουργούν συνεταιρισμοί δραστήρια και ίσως και συνεταιριστικής διάθεσης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων, για την ολοκλήρωση του τρίπτυχου της συνεταιριστικοποίησης της γεωργικής οικονομίας.
- Η αποδέσμευση των Γεωπόνων και των άλλων Γεωτεχνικών, από την αποκλειστικά σημερινή γραφειοκρατική απασχόληση στην εφαρμογή προγραμμάτων γεωργικής

ανάπτυξης στα πλαίσια της επαναδιοργάνωσης και εκσυγχρονισμού της Υπηρεσίας Γεωργικών Εφαρμογών στο Υπουργείο Γεωργίας.

- Και από πλευράς των ίδιων των αγροτών της χώρας μας, αλλά και των συναδέλφων τους των άλλων κρατών - μελών της Ε.Ε. , η συμμετοχή σε πάνδημες κινητοποιήσεις των αγροτών με στόχο την ριζική «αναδιάρθρωση της διαδικασίας παραγωγής και εκσυγχρονισμού του θεσμικού πλαισίου για την βελτίωση των επιδόσεων των αγροτών, αντί της αποπροσανατολιστικής επιδίωξης μικροβελτίωσης του εισοδήματος με κάθε τρόπο» με πενιχρές πυροσβεστικές παροχές του Κράτους ή της ΕΟΚ σε όλα αυτά τα 30 χρόνια της λειτουργίας στα πλαίσια της ΕΟΚ. Και οι ευθύνες εδώ είναι τεράστιες των ηγετών τόσο του συνεταιριστικού όσο και του συνδικαλιστικού κινήματος, ανέκαθεν μέχρι και σήμερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ.

12.1 Προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής γεωργίας στα πλαίσια της Ε.Ο.Κ.

Όπως είναι γνωστό η Ελλάδα εντάχθηκε εσπευσμένα σαν δέκατο μέλος στην «Ε.Ο.Κ. των εννέα», αποδεχόμενη σχεδόν χωρίς όρους το «κοινοτικό κεκτημένο». Οι αποφάσεις των οργάνων της Ε.Ο.Κ. και οι θεσμικοί περιορισμοί εξυπηρετούν ή βλάπτουν συμφέροντα και προσδιορίζουν τη συνολική πορεία της Ε.Ο.Κ. των έξι αρχικά, των εννέα και των δέκα αργότερα και των δώδεκα σήμερα. Μια πορεία των δύο (της βόρειας και της νότιας), των δώδεκα (εθνικών) ή μήπως ακόμα περισσότερων (περιφερειακών) ταχυτήτων.

Μια πορεία που λέγεται μα δεν είναι κοινή, φιλοδοξεί όμως να γίνει τέτοια απ' το 1992 κι ύστερα, εάν κι εφόσον προηγηθεί η σύγκλιση των οικονομιών, μια εξέλιξη που υποτίθεται πως αποτελεί την κοινή βούληση και των δώδεκα χωρών της Ε.Ο.Κ.

Οι προοπτικές της ευρωπαϊκής γεωργίας, αν μπορεί κανείς σήμερα να δώσει κάποιο περιεχόμενο σ' αυτόν τον όρο «ευρωπαϊκή γεωργία» δεν είναι ορατές γιατί απλούστατα δεν υπάρχει ευρωπαϊκή γεωργία, παρά σαν το άθροισμα των επιμέρους, τα οποία η ΚΑΠ δεν κατάφερε να ενοποιήσει. Επιδιώκεται φαίνεται στην ΚΑΠ της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, απ' το 1992 και μετά, να ανατεθεί στις δυνάμεις της ελεύθερης εσωτερικής αγοράς, στις ανελέητες δυνάμεις του ανταγωνισμού να δημιουργήσουν την «ευρωπαϊκή γεωργία», που σε τελική ανάλυση δεν θα είναι παρά ένας καταμερισμός της αγροτικής παραγωγής στο εσωτερικό της Ε.Ο.Κ.

Έτσι όμως, φτάνουμε στο αγωνιώδες ερώτημα : «ποιες είναι οι προοπτικές της ελληνικής γεωργίας μέσα στην ΕΟΚ εν όψει του 1992 και του 2000, όταν μάλιστα είναι γνωστό πως μέχρι το 1992 η ΚΑΠ θα συνεχίσει να είναι ένας ατελής, ένας άδικος, ένας ετεροβαρής κι όχι ένας αρμονικός συμβιβασμός, που εξυπηρετεί θαυμάσια τα αγροτικά συμφέροντα των βόρειων ισχυρών εταίρων, αφού το 95% των πιστώσεων του FEOGA διατίθεται για τη στήριξη των τιμών των προϊόντων των χωρών του ΕΟΚικού Βορρά, ενώ για τη στήριξη της πολιτικής των διαρθρώσεων που εξυπηρετεί τις χώρες του ΕΟΚικού Νότου, δηλαδή και της Ελλάδας, διατίθεται μόνο το 5% των πιστώσεων του FEOGA ;».

Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα με βάση τη δεδομένη Κ.Α.Π. αλλά και την ελληνική γεωργία δεν μπορεί παρά να είναι ιδιαίτερα απαισιόδοξη γιατί κανένας σοβαρός γνώστης - ερευνητής της ελληνικής γεωργίας δεν μπορεί να υποστηρίξει πως υπάρχουν προοπτικές και άρα δεν πρέπει να ανησυχούμε. Πρέπει βέβαια να ανησυχούμε, χωρίς όμως να μας πιάνει πανικός, γιατί απλούστατα οι όποιες προοπτικές δεν είναι ανεξάρτητες από προϋποθέσεις. Έτσι με την αξιοποίηση, την αλλαγή ή τη διαμόρφωση των αναγκαίων και ικανών προϋποθέσεων μπορεί η ελληνική γεωργία και προοπτικές καλές να αποκτήσει στα πλαίσια της ΕΟΚ ,ή αν χρειαστεί κι έξω από αυτή, και τον αναπτυξιακό της ρόλο στο ακέραιο να εκπληρώσει.

12.2 Προοπτικές ανάπτυξης της Ελληνικής γεωργίας στα πλαίσια της Ελληνικής οικονομίας.

Δεν χωράει καμιά αμφιβολία πως οι προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής γεωργίας επηρεάζονται θετικά ή αρνητικά από το ΕΟΚικό ή ακόμα κι από το παγκόσμιο οικονομικό κλίμα που διαμορφώνουν οι αντίστοιχες εξελίξεις. Όμως το ίδιο αναμφίβολο είναι ότι η κάθε εθνική γεωργία συμπεριφέρεται και αντιδρά διαφορετικά απέναντι στις εξωγενείς

επιδράσεις. Έτσι μια εθνικά ολοκληρωμένη και αυτόνομη οικονομία μπορεί να προστατεύει τη γεωργία της ή τουλάχιστον να μετριάξει τις συνέπειες, από τις αρνητικές εξωγενείς επιδράσεις και φυσικά μπορεί να αξιοποιεί γρηγορότερα και περισσότερο κάθε ευνοϊκή ευκαιρία που παρουσιάζεται στη διεθνή αγορά.

Αντίθετα μια εξαρτημένη, συμπληρωματική και γι' αυτό λιγότερο εθνικά ολοκληρωμένη γεωργία, όπως η ελληνική, αδυνατεί να αντιδράσει άμεσα και αποτελεσματικά στις εξωγενείς επιδράσεις και ευκαιρίες. Συνέπεια αυτής της αδυναμίας είναι να μεγιστοποιούνται οι ζημιές από τις αρνητικές εξωγενείς επιδράσεις και να ελαχιστοποιούνται τα οφέλη από τις ευνοϊκές ευκαιρίες.

Με τον αναπτυξιακό αναπροσανατολισμό της ελληνικής οικονομίας η ελληνική γεωργία καλείται να αναπτυχθεί στη λογική και στην προοπτική της εθνικά ολοκληρωμένης και αυτοπροσδιοριζόμενης οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, καλείται δηλαδή να εκπληρώσει στο ακέραιο όλες τις σύγχρονες αναπτυξιακές λειτουργίες της.

Αναμφισβήτητα αυτός ο αναπροσανατολισμός της ελληνικής γεωργίας στα πλαίσια της στρατηγικής της αυτοπροσδιοριζόμενης οικονομικής ανάπτυξης της χώρας θα δίνει νέες δυνατότητες, θα διευρύνει σημαντικά τις προοπτικές ανάπτυξής της και θα περιορίσει τις αρνητικές συνέπειες εξωγενών επιδράσεων.

Η αδυναμία του σημερινού, του κεφαλαιοκρατικού πολιτισμού να ικανοποιήσει τις βασικές ανθρώπινες και κοινωνικές ανάγκες των 2/3 του πληθυσμού του πλανήτη, αλλά και η απαίτησή του να διατηρηθεί, με τη βία και την πνευματική - πολιτική αλλοτρίωση, σαν ο πολιτισμός του 1/3, δημιουργεί στο εσωτερικό του τριβές και προκαλεί νομοτελειακά την ανάπτυξη δυνάμεων που είτε εργάζονται για τη «διόρθωσή» του, είτε συγκρούονται ακόμα και για την ίδια την ανατροπή - υπέρβασή του.

Σταθερή πηγή αναφοράς αυτής της δυναμικής και της σύγκρουσης είναι η αντίθεση ανάμεσα στην εργασία και στο κεφάλαιο, που σε μικροκλίμακα μπορεί να παίρνει τη μορφή της σύγκρουσης μεταξύ του εργατικού συνδικάτου και της εργοδοσίας, σε μια άλλη κλίμακα μπορεί να παίρνει τη μορφή της σύγκρουσης ανάμεσα στις προοδευτικές και στις συντηρητικές δυνάμεις, κι ίσως σε μια ακόμα πιο ευρεία κλίμακα να παίρνει τη γενική μορφή της σύγκρουσης μεταξύ Νότου και Βορρά.

Οι παθητικά εξωστρεφείς και συμπληρωματικές δομές της αγροτικής μας παραγωγής θα πρέπει να αντικατασταθούν από τις δυναμικά, διατροφικά και αναπτυξιακά, εσωστρεφείς παραγωγικές δομές που θα συμπληρώνονται, βέβαια κι από κάποιες δυναμικά εξωστρεφείς παραγωγικές επιλογές οι οποίες όμως θα προσδιορίζονται από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας. Και η χώρα μας διαθέτει, τόσο από άποψη κλιματολογικών συνθηκών (πληθώρα μικροκλιμάτων και μεγάλη ηλιοφάνεια), όσο και από άποψη γεωγραφικής θέσης, (τομή τριών ηπείρων και σταυροδρόμι τεσσάρων κόσμων), τους όρους για τη δυναμική ένταξη της αγροτικής παραγωγής στη διαδικασία της αυτοδύναμης ανάπτυξης, αλλά και για την οργάνωση επιλεγμένων εξαγωγικών κλάδων που θα στηρίζονται στα φυσικά και γεωγραφικά συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας.

12.3 Ελληνική γεωργία και τρίτες προς την ΕΟΚ χώρες.

Η ελληνική γεωργία μπορεί στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα να διαδραματίσει ρόλο πρωταγωνιστή - προμηθευτή του Βορρά και του Νότου, της Ανατολής και της Δύσης, νωπών, επεξεργασμένων ή μεταποιημένων προϊόντων, φτάνει να απαγκιστρωθεί από τον παραδοσιακό της ρόλο και τις παραδοσιακές της δομές. Η επιλογή μιας μικρής γκάμας δυναμικών εξαγωγίμων προϊόντων που θα προλαβαίνουν τις καινούριες καταναλωτικές

τάσεις σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της σύγχρονης αγροτικής τεχνολογίας και των σύγχρονων συλλογικών μορφών οργάνωσης της παραγωγής, που θα διαμορφώσουν με οικονομίες κλίμακας και μεγέθους ανταγωνιστικούς όρους παραγωγής, θα μπορούσε να αναδείξει τον αγροτικό τομέα της ελληνικής οικονομίας σε βασικό και αποφασιστικό μοχλό της αυτοδύναμης ανάπτυξης της χώρας και της αναβάθμισής της στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας.

Προς αυτή την κατεύθυνση η ελληνική γεωργία πρέπει να στραφεί, έτσι κι αλλιώς, άμεσα και να κινηθεί με τους γρηγορότερους δυνατούς ρυθμούς, γιατί αργά ή γρήγορα τα τείχη του ΕΟΚικού ή του εθνικού προστατευτισμού θα πέσουν όταν τα αγροτικά προϊόντα θα υπαχθούν κι αυτά στις ρυθμίσεις και στους κανόνες της Γενικής Συμφωνίας για το Εμπόριο και τους Δασμούς (GATT), οπότε τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα θα πρέπει να μπορούν να κυκλοφορούν στη διεθνή αγορά χωρίς τις ΕΟΚικές ή τις εθνικές επιδοτήσεις. Τότε, όταν στην ΕΟΚική αγορά θα μπορούν να κυκλοφορούν αγροτικά προϊόντα τρίτων χωρών χωρίς περιορισμούς και ποσοτώσεις, χωρίς δασμούς και επιβαρύνσεις, οι κίνδυνοι για την ελληνική γεωργία και κατά συνέπεια και για την ελληνική οικονομία από μια τέτοια εξέλιξη, που είναι πολύ πιθανή, θα είναι τεράστιοι και άμεσοι αν η ελληνική γεωργία δεν εκσυγχρονιστεί και δεν υπερβεί τον παραδοσιακό χαρακτήρα και ρόλο της. Ο εκσυγχρονισμός όμως της ελληνικής γεωργίας δεν είναι μόνο έργο της πολιτείας αλλά είναι πρωταρχικά έργο των ίδιων των αγροτών και των οργανώσεών τους.

12.4 Αγροτική Πολιτική - Πολιτική υποδομής και επενδύσεων

Για το πέρασμα της ελληνικής γεωργίας από τον παραδοσιακό χαρακτήρα και ρόλο της στο στάδιο ενός σύγχρονου, ορθολογικού και αποτελεσματικού τομέα της αυτοδύναμη αναπτυσσόμενης ελληνικής οικονομίας, απαιτείται η σχεδιασμένη δημιουργία ή η ολοκλήρωση της αναγκαίας υποδομής και η αύξηση των επενδύσεων.

I . Δημόσιες επενδύσεις στον αγροτικό τομέα

• Διαδικασία - στόχοι

Οι στόχοι των δημόσιων επενδύσεων ιεραρχούνται στα πλαίσια του δημοκρατικού και αποκεντρωμένου προγραμματισμού. Η κατασκευή και η χρηματοδότηση των βασικών έργων υποδομής είναι μέριμνα του κράτους. Δεν αποκλείεται όμως για λόγους «δογματικούς» και η ιδιωτική πρωτοβουλία, φτάνει αυτή να εντάσσεται στη στρατηγική της αυτόνομης ανάπτυξης της χώρας και να γίνεται αυστηρή σύνδεση των έργων υποδομής με συγκεκριμένες κατευθύνσεις και προϊόντα της αγροτικής παραγωγής που θα μπορούν να απορροφηθούν τόσο στην εσωτερική όσο και στη διεθνή αγορά.

Προτεραιότητα στο σχεδιασμό των δημοσίων επενδύσεων πρέπει να δίνεται στη δημιουργία έργων υποδομής που συμβάλλουν στον εκσυγχρονισμό και στη γρήγορη ανάπτυξη κλάδων του αγροτικού τομέα :

--- που μπορούν να αυξήσουν το βαθμό της διατροφικής αυτάρκειας της χώρας, όπως η κτηνοτροφία, η αλιεία και οι υδατοκαλλιέργειες

--- που μπορούν να στηρίζουν μια επιθετική και συναλλαγματοφόρα εξαγωγική πολιτική της χώρας, με την παραγωγή προϊόντων όπως προϊόντα θερμοκηπίου ή υπαίθρου εκτός εποχής ή νέα αγροτικά προϊόντα που απαιτεί η σύγχρονη αγορά, καθώς και προϊόντα εντατικών υδατοκαλλιεργειών και

--- σε δραστηριότητες που καλύπτουν ευρύτερα ή γενικά την παραγωγή στον αγροτικό τομέα, όπως έργα αντιπαγετικής προστασίας, κατασκευή - τοποθέτηση ανεμομεικτών, αναδασμός, ασφάλιση φυτικής και ζωικής παραγωγής.

Επίσης η πολιτική των δημοσίων επενδύσεων στον αγροτικό τομέα πρέπει να έχει σαν πρωταρχικούς στόχους :

- την εξάλειψη των αναπτυξιακών - εισοδηματικών ανισοτήτων τόσο μεταξύ τους όσο και στο εσωτερικό των περιφερειών της χώρας
- την ενθάρρυνση των εκμεταλλεύσεων υψηλής επιχειρηματικής μορφής
- την ενίσχυση δυναμικών καλλιεργειών και την αξιοποίηση των περιοχών που διαθέτουν φυσικά συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Τέλος οι δημόσιες επενδύσεις θα πρέπει να χρηματοδοτήσουν :

- την εκτέλεση εγγειοβελτιωτικών έργων που θα αυξήσουν τις αρδευόμενες εκτάσεις κατά 250.000 στρέμματα, θα πρέπει να αποτιμηθούν μικρά εγγειοβελτιωτικά έργα, γιατί η κατασκευή τους είναι γρήγορη και η απόδοση της επένδυσης άμεση
- την αγροτική έρευνα, την αγροτική εκπαίδευση και τις γεωργικές εφαρμογές
- την αντιμετώπιση του προβλήματος του μικρού μεγέθους και του πολυτεμαχισμού των αγροτικών εκμεταλλεύσεων
- την οργανωτική - διαρθρωτική αναμόρφωση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων για αύξηση της απόδοσης τους
- την προώθηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων
- την ενίσχυση των αγροτικών συνεταιρισμών με κριτήρια ορθολογικής ανάπτυξης σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο
- την αναδιάρθρωση της φυτικής παραγωγής με το σύστημα της ενθάρρυνσης και αποθάρρυνσης καλλιεργειών
- την επιτάχυνση της ανάπτυξης της κτηνοτροφίας
- τη βελτίωση των δομών εμπορίας και επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων
- την άμβλυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων μεταξύ κλάδων στον αγροτικό τομέα
- τη στήριξη πληροφοριακών και οργανωτικών συστημάτων και τέλος, αλλά σε απόλυτη προτεραιότητα,
- την εγχώρια ανάπτυξη αλλά και την εισαγωγή και αφομοίωση σύγχρονης τεχνολογίας στον αγροτικό τομέα

II. Ύψος των δημοσίων επενδύσεων στον αγροτικό τομέα

Το ελάχιστο ύψος των δημοσίων επενδύσεων στον αγροτικό τομέα, σε ποσοστιαίες μονάδες, πρέπει να τείνει να εξισωθεί με το ποσοστό συμμετοχής του αγροτικού τομέα στο ΑΕΠ. Το γεγονός μάλιστα πως μια θέση εργασίας στον αγροτικό τομέα αφενός μεν κοστίζει λιγότερο από όσο στους άλλους τομείς της οικονομίας, αφετέρου δε είναι άμεσης (πλην των δασών) αποτελεσματικότητας και μπορεί ευκολότερα να επιδοτηθεί από κοινοτικούς πόρους, συνηγορεί υπέρ της αύξησης των δημοσίων επενδύσεων στον αγροτικό τομέα και πέραν του προαναφερθέντος ελάχιστου ορίου.

III. Συμμετοχή των αγροτών

Οι δαπάνες κατασκευής των έργων κεφαλής (φράγματα, διώρυγες κ.λ.π.) βαρύνουν εξ' ολοκλήρου το κράτος. Η συμμετοχή του γαιοκτήτη ή και του γαιοχρήστη που εξυπηρετείται από τα έργα υποδομής, θα μπορούσε να αναφέρεται σε :

A. Δαπάνες λειτουργίας και συντήρησης.

B. Βελτίωση και επέκταση των έργων υποδομής.

Η συμμετοχή θα μπορούσε να υπολογίζεται :

- σε κάποιο ποσοστό της αξίας της πωλούμενης ποσότητας προϊόντων ή
- προκειμένου για υψηλής απόδοσης εκτάσεις η συμμετοχή θα μπορούσε να υπολογίζεται με βάση την καλλιεργούμενη έκταση του γαιοκτήτη ή γαιοχρήστη ή

- με τον καθορισμό κλάσεων (διαβαθμίσεων) συμμετοχής ή
- με ποσοστιαία συμμετοχή που θα προέρχεται από τραπεζική δανειοδότηση διάρκειας ανάλογης με την απόδοση του έργου.

IV. Ιδιωτικές επενδύσεις στον αγροτικό τομέα.

Οι ιδιωτικές επενδύσεις στον αγροτικό τομέα περιορίζονται κύρια στην οργάνωση της εκμετάλλευσης για πρωτογενή παραγωγική δραστηριότητα ή και για τη μεταποίησή της. Πρέπει να συνίστανται κύρια από ίδια κεφάλαια όσο και από τραπεζική δανειοδότηση ή και κρατική επιχορήγηση. Μέσω της τραπεζικής δανειοδότησης και της κρατικής επιδότησης οι ιδιωτικές επενδύσεις θα πρέπει να αποθαρρύνονται ή να ενθαρρύνονται ανάλογα με τους στόχους του προγράμματος ανάπτυξης του αγροτικού τομέα. Σε κάθε περίπτωση όμως η στήριξη από τη μεριά του κράτους θα πρέπει να εκλογικευτεί και να στηριχθεί αυστηρά σε κριτήρια :

- βιωσιμότητας ,
- κατεύθυνσης παραγωγής και
- κοινωνικής χρησιμότητας της κάθε υποψήφιας για τραπεζική δανειοδότηση και κρατική επιχορήγηση ιδιωτικής επένδυσης.

Σ' όλα αυτά θα έπρεπε να προστεθεί και η με κάθε τρόπο στήριξη των ιδιωτικών επενδύσεων στον αγροτικό τομέα, στη λογική όμως των αναπτυξιακών ζωνών και προτεραιοτήτων, που πρέπει να είναι από πριν γνωστές.

V. Συνεταιριστικές επενδύσεις .

Οι Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις (Α.Σ.Ο.) θα πρέπει σ' αυτή τη φάση να στρέψουν το ενδιαφέρον τους κύρια στις επενδύσεις που έχουν σχέση με τη μεταποίηση της αγροτικής παραγωγής.

Όμως δεν πρέπει να περιορίζονται μόνο σε μεταποιητικές ή προβληματικές δραστηριότητες, αλλά μπορούν ανάλογα με τις ανάγκες του αγροτικού τομέα και το βαθμό ανάπτυξης των ιδίων των Α.Σ.Ο. να κατευθύνονται σε κάθε άμεσα ή έμμεσα παραγωγική δραστηριότητα που προάγει τα συμφέροντα των μελών τους, την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, την ολοκλήρωση της εθνικής οικονομίας και την αναβάθμισή της στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας.

Βέβαια και οι συνεταιριστικές επενδύσεις πρέπει να συνίστανται από ίδια κεφάλαια, από τραπεζική δανειοδότηση και κρατική επιχορήγηση. Η αξιολόγηση και η στήριξη των συνεταιριστικών επενδύσεων πρέπει να γίνεται με τα ίδια κριτήρια που ισχύουν και για τις ιδιωτικές επενδύσεις δηλαδή :

- τη βιωσιμότητα,
- την κατεύθυνση παραγωγής και
- την κοινωνική χρησιμότητα.

Οι συνεταιριστικές επενδύσεις δεν πρέπει να υπακούνε σε στενά τοπικιστικά κριτήρια, δεν πρέπει να είναι ανταγωνιστικές μεταξύ τους και οπωσδήποτε πρέπει να παράγουν προϊόντα αποδεκτά από την αγορά και με όρους που αντέχουν στον ανταγωνισμό ομοειδών επιχειρήσεων.

Η φροντίδα του κράτους πρέπει να εκδηλώνεται σταθερά και με συνέπεια, με διοικητικές και χρηματοδοτικές διευκολύνσεις και με στήριξη στον τεχνολογικό τομέα, επειδή η πλαστικότητα της συνεταιριστικής επιχείρησης είναι μικρότερη από ότι της ιδιωτικής. Γι' αυτό από την αρχή πρέπει να γίνει σωστός προγραμματισμός για την κάθε επένδυση και να μην μεταβάλλονται συνεχώς από το κράτος «οι κανόνες του παιχνιδιού» εις βάρος των συνεταιρισμών, με νέους πρόσθετους περιορισμούς ή προσδιορισμούς (μεταβολές στο χρηματοδοτικό καθεστώς, έγκριση και ενίσχυση ανταγωνιστικών επιχειρήσεων στην ίδια περιοχή και άλλα).

12.5 Πολιτική γης.

I. Εθνικό Κτηματολόγιο

Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Ευρώπης που δεν είχε, μέχρι πρόσφατα, εθνικό κτηματολόγιο. Όμως χωρίς εθνικό κτηματολόγιο δεν μπορεί να γίνει προγραμματισμός της ανάπτυξης του αγροτικού τομέα και κατά συνέπεια δεν μπορεί να γίνει προγραμματισμός της συνολικής οικονομικής ανάπτυξης. Όμως τόσο οι καταπατητές δημοσίων, κοινοτικών ή εκκλησιαστικών εκτάσεων, καθώς και τα κυκλώματα που πλουτίζουν με την κερδοσκοπία επί του εδάφους, όσο και η σοβαρότητα και η πολυπλοκότητα του θέματος σε συνδυασμό με την έλλειψη πιστώσεων και ειδικευμένων στελεχών, εμπόδιζαν μέχρι πρόσφατα τη χώρα να προχωρήσει στη σύνταξη του εθνικού κτηματολογίου.

II. Συγκέντρωση αγροτικής γης.

Για την φυτική παραγωγή η γη παραμένει ακόμα η προϋπόθεση, η βάση κάθε παραγωγικής δραστηριότητας. Για τον αγρότη καλλιεργητή η γη και η εργασία του αποτελούν τη βασική πηγή εισοδήματος. Και για την οικονομία και την κοινωνία γενικά η γη αποτελεί ακόμα μια σημαντική πηγή πλούτου.

Απ' αυτή την άποψη η ενεργοποίηση ή η απενεργοποίηση της γης σαν βασικής πηγής πλούτου δεν είναι νομικό και πολύ περισσότερο δεν είναι ζήτημα ιδεολογικό - πολιτικό. Είναι ζήτημα περισσότερο οικονομικό - κοινωνικό, γι' αυτό και ότι έχει σημασία σχετικά με τη γη δεν είναι σε ποιόν «ανήκει», αλλά σε ποιόν βαθμό εκπληρώνει την οικονομική - κοινωνική λειτουργία της, δηλαδή σε ποιόν βαθμό γίνεται τροφός και τροφοδότης της κοινωνίας. Αυτό όμως είναι ζήτημα μορφών οργάνωσης της αγροτικής παραγωγής, η αλλαγή των οποίων δεν είναι ζήτημα νόμων όσο είναι κύρια ζήτημα ενημέρωσης και πειθούς.

Έτσι χρειάζεται προσοχή στην υποστήριξη θέσεων όπως «η γη θα πρέπει να ανήκει στον επαγγελματία αγρότη», ή ακόμα «η γη ανήκει στον αγρότη» γιατί αυτές έρχονται από μια άλλη εποχή και μας γυρίζουν υποσυνείδητα στην εποχή της αστικής αγροτικής μεταρρύθμισης όπου οι αστοί και οι κολίγοι ζητούν για διαφορετικό λόγο η κάθε κατηγορία «η γη να δοθεί στους καλλιεργητές της». Βέβαια αυτό έγινε. Η γη δόθηκε με την αγροτική μεταρρύθμιση στο μεγαλύτερο ποσοστό της στους καλλιεργητές της. Σήμερα στην Ελλάδα η γη που δεν ανήκει στους καλλιεργητές της είναι λίγη. Λίγη, αναλογικά και συνεπώς το πρόβλημα της μιζέριας δεν βρίσκεται εκεί. Αντίθετα βρίσκεται στο γεγονός πως η μικρογαιοκτησία και η μικροκαλλιέργεια, που ανταποκρίθηκαν άριστα στην οικονομία της αυτοκατανάλωσης, δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην οικονομία της σύγχρονης αγοράς.

Με τη συγκέντρωση της γης, διαδικασία παράλληλη της συγκέντρωσης του κεφαλαίου, η αστική αγροτική μεταρρύθμιση αυτοαναιρέθηκε κι έτσι ολοκληρώθηκε σαν μια διαδικασία που πήρε αρχικά τη γη από τους φεουδάρχες μεγαλογαιοκτήμονες για να τη μοιράσει στους ακτήμονες κολίγους που τους μετέτρεψε σε μικρογαιοκτήμονες, για να την ξαναπάρει από τους περισσότερους και να τη δώσει στους μεγαλοκτηματίες αγροκαπιταλιστές.

Από κει αρχίζει η σοσιαλιστική αγροτική μεταρρύθμιση που περιμένει ακόμα την πειστική διατύπωσή της. Και οι Έλληνες αγρότες δεν περιμένουν να λύσουν το πρόβλημά τους από το μοίρασμα της δημόσιας ή εκκλησιαστικής περιουσίας, όχι τόσο γιατί γνωρίζουν πως η «αμοίραστη» γη είναι τόσο λίγη, ενώ αυτοί είναι τόσο πολλοί, όσο γιατί βλέπουν

πως κι αυτοί από τους συναδέλφους τους που έχουν μερικά στρέμματα παραπάνω στο ίδιο καζάνι βράζουν, τα ίδια και περισσότερα χρωστάνε στις τράπεζες, την ίδια εκμετάλλευση υφίστανται από τους μεσάζοντες και στον ίδιο βαθμό παραμένουν μόνο τυπικά γαιοκτήμονες αφού η «γη τους» είναι υποθηκευμένη για ληξιπρόθεσμα χρέη.

Αν όμως το πρόβλημα της έλλειψης γης για διανομή είναι γενικά υπαρκτό εν τούτοις υπάρχει διαθέσιμη γη σε ορισμένες περιοχές. Εδώ η σωστή λύση είναι για κάποιες έκτασης και αξίας επιφάνειες η παραχώρησή τους στις Α.Σ.Ο. για συνεταιριστική εκμετάλλευση, ενώ μικρότερες εκτάσεις θα πρέπει να παραχωρούνται για δημιουργία βιώσιμου κλήρου, σε συνεταιρισμένες οικογενειακές εκμεταλλεύσεις.

Με αυτά τα δεδομένα και σ' αυτές τις προοπτικές η πρότασή μας για συνεταιρισμούς νέου τύπου, για Αγροτοβιομηχανικούς Συνεταιρισμούς παραμένει πάντα επίκαιρη και φυσικά όχι γιατί πρόκειται για μαγική λέξη, αλλά γιατί πρόκειται για μια μορφή οργάνωσης της αγροτικής παραγωγής που μπορεί να λύσει ταυτόχρονα τα περισσότερα από τα σημερινά προβλήματα της αγροτικής παραγωγής όπως :

- μικρό μέγεθος και πολυτεμαχισμός του κλήρου,
- καθεστώς κληρονομικής διαδοχής,
- καθεστώς μίσθωσης αγροτικής γης,
- βιωσιμοποίηση της μικρής οικογενειακής εκμετάλλευσης,
- αξιοποίηση των εκτάσεων του Δημοσίου,
- αξιοποίηση αδρανών κληρών και σχολάζουσας γης μεταναστών ή άλλων γαιοκτητών που κανονικά ή με προσυνταξιοδότηση έγιναν απόμαχοι και δεν είναι πια ενεργοί επαγγελματίες αγρότες.

Προς αυτή την κατεύθυνση και ιδιαίτερα για τη μεταβατική περίοδο εκτιμούμε ότι η ίδρυση ενός «συνεταιριστικού οργανισμού γης» ή μιας «εθνικής τράπεζας γης» θα μπορούσε να διευκολύνει τους ενεργούς αγρότες να βιωσιμοποιήσουν ή να μεγεθύνουν τον κλήρο τους. Όσον αφορά τις εκκρεμείς εποικιστικές υποθέσεις αυτές πρέπει να ρυθμιστούν οριστικά με την έκδοση οριστικών τίτλων, το ταχύτερο δυνατό. Αποτελεί τέλος επιτακτική ανάγκη να μελετηθεί και να συζητηθεί η τροποποίηση του κληρονομικού δικαίου με την καθιέρωση του καθεστώτος του ενός κληρονόμου, για την αποφυγή της παραπέρα διάσπασης του αγροτικού κλήρου. Θα ήταν χρήσιμο να γίνει επεξεργασία της πρότασης και δοκιμασία της σε δημόσιο διάλογο για την εξασφάλιση και της λαϊκής συναίνεσης. Ένας από τους σημαντικότερους λόγους που οδηγεί την αγροτική γη στα χέρια μη - αγροτών είναι οι δυνατότητες εύκολης αλλαγής χρήσης που δημιουργούν προσδοκίες για κερδοσκοπική αξιοποίηση και εκμετάλλευση. Ένα μελετημένο σχέδιο προσδιορισμού χρήσης γης και χωροταξίας της ανάπτυξης θα βοηθήσει να ξεπεραστεί στο μεγαλύτερο του μέρος αυτό το πρόβλημα.

12.6 Φορείς Αγροτικής Πολιτικής.

Καμιά αγροτική πολιτική δεν θα μπορέσει να είναι αποτελεσματική αν οι φορείς της δεν λειτουργούν αποτελεσματικά και αν δεν ελέγχονται από το λαό και πρώτα απ' όλα από την ίδια την αγροτιά και τους φορείς των συμφερόντων της.

Οι φορείς της αγροτικής πολιτικής διακρίνονται σε κρατικούς (εθνικούς ή υπερεθνικούς) και σε αγροτικούς. Πάνω απ' όλους όμως αυτούς τους φορείς πρέπει να βρίσκεται το υποκείμενο της αγροτικής πολιτικής, ο ίδιος ο αγρότης.

I. Κρατικοί φορείς της Αγροτικής Πολιτικής.

Οι κρατικοί φορείς της αγροτικής πολιτικής πρέπει να συνδυάζουν τα συμφέροντα της αγροτιάς με τα συνολικά συμφέροντα της κοινωνίας. Αυτό σημαίνει πως τόσο η αγροτιά όσο και συνολικότερα η κοινωνία, πρέπει να υπαγορεύουν πολιτική σύμφωνη με τα συμφέροντά τους, οπότε στον ίδιο βαθμό και οι κρατικοί φορείς της αγροτικής πολιτικής θα ανταποκρίνονται στα συμφέροντα της αγροτιάς που δεν απέχουν απ' αυτά της κοινωνίας.

Η ΕΟΚ εκφράζεται με την Κοινή Αγροτική Πολιτική σαν ένας υπερεθνικός φορέας αγροτικής πολιτικής. Μιλήσαμε ήδη για το χαρακτήρα και τις αδυναμίες της Κ.Α.Π. και γνωρίζουμε πως η Κ.Α.Π. διαμορφώνεται και με τη συμμετοχή των εθνικών φορέων της αγροτικής πολιτικής.

Αν λοιπόν οι εθνικοί φορείς της ελληνικής αγροτικής πολιτικής προτάσσουν το εθνικό συμφέρον και το συμφέρον της ελληνικής αγροτιάς, τότε θα δίνουν τη μάχη η Κ.Α.Π. να ευνοεί κι όχι να ζημιώνει τους Έλληνες αγρότες. Κι απ' αυτή την άποψη έχει για τον Έλληνα αγρότη μεγάλη σημασία το ποιες δυνάμεις και πως κυβερνάνε τη χώρα. Γιατί είναι γνωστό πως άλλες είναι οι επιλογές των συντηρητικών κι άλλες οι επιλογές των προοδευτικών δυνάμεων.

Γνωστό είναι επίσης πως μια προοδευτική ελληνική κυβέρνηση μπορεί να δίνει αποφασιστικότερα και κατά συνέπεια αποτελεσματικότερα τις μάχες στην ΕΟΚ για λογαριασμό της ελληνικής αγροτιάς και μπορεί φυσικά να εκσυγχρονίζει και να αναβαθμίζει τους εθνικούς κρατικούς φορείς της αγροτικής πολιτικής προκειμένου να προωθηθούν τα συμφέροντα της αγροτιάς.

Το Υπουργείο Γεωργίας αποτελεί τον καθοριστικότερο φορέα της αγροτικής πολιτικής, κι είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ο καταλυτικός (αρνητικός ή θετικός) ρόλος του. Προκειμένου η πολιτική του να εμπνέεται απ' τα συμφέροντα της ελληνικής αγροτιάς και να υλοποιείται με την άμεση συμμετοχή των φορέων της, είναι αυτονόητο ότι είναι αναγκαία η διατήρηση των προοδευτικών δυνάμεων στην εξουσία, αλλά και η διεύρυνση του προοδευτικού συσχετισμού των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων του τόπου.

II. Το αγροτικό κίνημα .

Το αγροτικό κίνημα το αποτελούν οι συνεταιριστικές και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις. Βέβαια η καθεμιά από αυτές τις οργανωτικές μορφές των αγροτών έχει κι ένα ξεχωριστό ρόλο να παίξει για την προώθηση και την προάσπιση των συμφερόντων της αγροτιάς. Κι όταν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και οι αγροτικοί σύλλογοι λειτουργούν σωστά, τότε καμιά αγροτική πολιτική δεν μπορεί να αποφασισθεί και να υλοποιηθεί χωρίς τη δική τους συμμετοχή και τη σύμφωνη γνώμη τους. Για να μπορούν όμως οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και οι αγροτικοί σύλλογοι να λειτουργούν σαν όργανα των αγροτών θα πρέπει να είναι απαλλαγμένοι από ξένες προς τα συμφέροντά τους ιδεολογικές, πολιτικές και οργανωτικές εξαρτήσεις και από αγροτοπατερικές δομές και λειτουργίες. Θα πρέπει ακόμα να λειτουργούν συμπληρωματικά κι όχι ανταγωνιστικά μεταξύ τους.

Έτσι το αγροτικό συνδικαλιστικό κίνημα διεκδικεί σήμερα και προασπίζει τα συμφέροντα των αγροτών απέναντι στο κεφάλαιο, αλλά ταυτόχρονα μπορεί και να προετοιμάζει συνειδησιακά την ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος που μπαίνει στην παραγωγή σαν ένα άλλο μοντέλο παραγωγής, κατανομής και συσσώρευσης του κοινωνικού πλούτου, δηλαδή σαν ένας άλλος τρόπος κοινωνικής συμβίωσης.

III. Ο Αγρότης .

Εκείνος που κινεί σε τελευταία ανάλυση όλους τους φορείς της αγροτικής πολιτικής, που εγκρίνει ή απορρίπτει πολιτικά την αγροτική πολιτική της κυβέρνησης και των κομμάτων, που εφαρμόζει ή ανατρέπει την αγροτική πολιτική των υπερεθνικών, των κρατικών ή ακόμα και των αγροτικών φορέων της αγροτικής πολιτικής είναι ο ίδιος ο Αγρότης.

Έτσι το υπέρτατο υποκείμενο της ελληνικής αγροτικής πολιτικής, ο Έλληνας Αγρότης, δικαιώνει το ρόλο του και προστατεύει τα δικά του, τα ταξικά του μα και τα εθνικά του συμφέροντα στο βαθμό που με την άμεση και ενεργητική συμμετοχή του στις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, επιλέγει την ταξική του ηγεσία με ταξικά, την πολιτική του ηγεσία με προοδευτικά και την εθνική του ηγεσία με εθνικά κριτήρια.

Με αυτή την πεποίθηση καταλήξαμε στην διατύπωση αυτής της πρότασης για μια εθνική αγροτική πολιτική. Μια αγροτική πολιτική που δικαιώνεται σαν εθνική στο βαθμό που αρχίζει και καταλήγει στον Έλληνα Αγρότη σαν τον εμπνευστή, το φορέα και χρήστη αυτής της αγροτικής πολιτικής.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο τέλος της μελέτης αυτής, θα ήταν χρήσιμο να γίνει μια σύντομη αναδρομή στα επιμέρους συμπεράσματα και με βάση τα συμπεράσματα αυτά να διατυπωθούν ορισμένες σκέψεις για το μέλλον της ελληνικής γεωργίας στη δεκαετία του '90.

Όπως προέκυψε από την ανάλυση της εξέλιξης της ελληνικής γεωργίας μετά από την ένταξη στην Ε.Κ. και την εφαρμογή της Κ.Α.Π., το κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής αγροτικής πολιτικής ήταν η στασιμότητα των παραγωγικών επιδόσεων της και η σταδιακή υποβάθμιση της ανταγωνιστικής της θέσης στη διεθνή και στην Κοινοτική αγορά. Βασική αιτία της εξέλιξης αυτής ήταν η χαλάρωση της επενδυτικής προσπάθειας του κράτους όσο και των αγροτών που θα είχε στόχο τον διαρθρωτικό εκσυγχρονισμό, σε μια περίοδο κατά την οποία η πίεση των ελεύθερα εισαγόμενων αγροτικών προϊόντων από τις χώρες - μέλη της Ε.Κ. εντεινόταν συνεχώς.

Η μεγάλη αύξηση του κόστους παραγωγής, ως αποτέλεσμα του υψηλού πληθωρισμού, και η αδυναμία διαρθρωτικού εκσυγχρονισμού των αγροτικών εκμεταλλεύσεων οδήγούσε σε συνεχείς αυξήσεις των αγροτικών τιμών, προκειμένου να συγκρατηθούν τα εισοδήματα. Οι ετήσιες αυξήσεις κάλυπταν τον πληθωρισμό με συνεχείς υποτιμήσεις της δραχμής και της πράσινης ισοτιμίας (εκτός από την περίοδο 1986 - 1987) και συμπληρώνονταν με διάφορους τρόπους από τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Οι ικανοποιητικές αυτές αυξήσεις για τους αγρότες (μαζί με κάθε μορφής άμεσες επιδοτήσεις, εθνικές και κοινοτικές) συνέβαλλαν στη σχετικά ευνοϊκή εξέλιξη των αγροτικών εισοδημάτων, αλλά ταυτόχρονα υπέσκαπταν συνεχώς την ανταγωνιστικότητα της αγροτικής παραγωγής, τόσο στην εγχώρια όσο και στην διεθνή αγορά.

Αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων ήταν η ελληνική γεωργία, στο τέλος της δεκαετίας του '80, να βρίσκεται σε δυσμενέστερη ανταγωνιστική θέση σε σύγκριση με την προηγούμενη δεκαετία, πριν από την ένταξη στην Ε.Κ. Τόσο οι απλοί δείκτες κάλυψης των εισαγωγών από εξαγωγές, όσο και οι συνθετότεροι δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση που έγινε, έδειξαν ότι η γεωργία μπορεί να συμβάλλει στην προσπάθεια μείωσης του κόστους παραγωγής, αναγκαία προϋπόθεση για την επιβίωση της ελληνικής γεωργίας εν όψει των εξελίξεων της Κ.Α.Π.

Περισσότερο κρίσιμες φαίνεται να είναι οι επιπτώσεις από τη σχεδιαζόμενη οικονομική και νομισματική ενοποίηση. Η σταδιακή μείωση του εύρους της διακύμανσης των νομισμάτων μεταξύ τους και προς το ECU, προκειμένου να επιτευχθεί, τελικά, σταθερή ισοτιμία, φαίνεται να έχει δύο βασικές επιπτώσεις στην ελληνική γεωργία, μια άμεση και μια έμμεση. Η άμεση επίδραση συνίσταται στον περιορισμό της ευχέρειας υποτίμησης της δραχμής σε σχέση με το ECU, η οποία συνδεδεμένη με την υποτίμηση της πράσινης ισοτιμίας, επέτρεπε αυξήσεις των αγροτικών τιμών σε δραχμές που κάλυπταν τις περισσότερες φορές τον υψηλό ελληνικό πληθωρισμό, έστω κι αν οι αυξήσεις των θεσμικών τιμών σε ECU ήταν αρνητικές.

Η αναμενόμενη μείωση του πληθωρισμού στην Ελλάδα δεν μπορεί να αντισταθμίσει τον αναγκαστικό περιορισμό της υποτίμησης της πράσινης ισοτιμίας (και συνεπώς της ανεπαρκούς αύξησης των ελληνικών τιμών σε δραχμές), δεδομένων των μεγάλων μειώσεων των θεσμικών τιμών σε ECU, λόγω της μεταρρύθμισης της Κ.Α.Π. και του περιορισμού της υποτίμησης της επίσημης ισοτιμίας της δραχμής. Η έμμεση επίδραση συνίσταται στην υποχρέωση της ελληνικής κυβέρνησης να ασκεί περιοριστική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική υπό «Πολυμερή Εποπτεία», με στόχο να προετοιμαστεί η ελληνική οικονομία για συμμετοχή στην Ο.Ν.Ε. Η υποχρέωση αυτή

σημαίνει ότι ενδεχόμενη προσπάθεια του ελληνικού κράτους να αντισταθμίσει τις μειώσεις των αγροτικών εισοδημάτων με εθνικές εισοδηματικές ή άλλες ενισχύσεις αποκλείεται, ενώ αντίθετα, προβλέπεται για πρώτη φορά φορολόγηση των αγροτών.

Με βάση τα παραπάνω συμπεράσματα της μελέτης τίθεται το ερώτημα αν τελικά οι Έλληνες αγρότες, και κυρίως οι πολιτικοί υπεύθυνοι, θα συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των επερχομένων αλλαγών οι οποίες θέτουν την ελληνική γεωργία μπροστά στο εξής δίλημμα : «Διαρθρωτικό εκσυγχρονισμό και αύξηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας ή υποβάθμιση του αναπτυξιακού ρόλου της ελληνικής γεωργίας και στήριξη του αγροτικού εισοδήματος με μέτρα κοινωνικού χαρακτήρα; »

Οι σημερινές εξελίξεις της Κ.Α.Π. φαίνεται να τείνουν μάλλον στην υιοθέτηση μέτρων για τη στήριξη των αγροτικών εισοδημάτων περισσότερο κοινωνικού παρά αναπτυξιακού χαρακτήρα, στα πλαίσια προφανώς της αμερικανικής πρότασης στη GATT, (δηλ. ενισχύσεις ουδέτερες ως προς την αύξηση της παραγωγής και του εξωτερικού εμπορίου). Έτσι η προσπάθεια διαρθρωτικού εκσυγχρονισμού της ελληνικής γεωργίας γίνεται δυσκολότερη. Η νέα Κ.Α.Π. μπορεί, ιδιαίτερα στην Ελλάδα όπου κυριαρχεί η μικρή εκμετάλλευση, να αντισταθμίσει σε μεγάλο βαθμό την αναμενόμενη μείωση των αγροτικών εισοδημάτων με εισοδηματικές ενισχύσεις. Ακόμη, διαθέτοντας πόρους για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου μπορεί να δημιουργήσει συνθήκες πολυαπασχόλησης των αγροτών περιορίζοντας την αγροτική έξοδο.

Η εξέλιξη όμως αυτή, προφανώς, δεν βοηθά στην προσπάθεια διαρθρωτικού εκσυγχρονισμού, δηλ. βελτίωσης της ανταγωνιστικής θέσης της ελληνικής γεωργίας, αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας και ανατροπής της σημερινής πορείας. Η ελληνική αγροτική πολιτική, συνεπώς, θα πρέπει να επιλέξει μεταξύ της αύξησης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας, πράγμα που σημαίνει ριζική αναδιάρθρωση της διαδικασίας παραγωγής και εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου, ή της συνέχισης της σημερινής πορείας που έχει στόχο κυρίως την εξασφάλιση αγροτικών εισοδημάτων με οποιοδήποτε τρόπο και όχι απαραίτητα τη βελτίωση των παραγωγικών επιδόσεων των αγροτών.

Αν επιλέξει τη δεύτερη πορεία, που φαίνεται να ευνοείται από τις νέες κατευθύνσεις της Κ.Α.Π., είναι αμφίβολο αν, έστω και βραχυχρόνια, επιτύχει να εξασφαλίσει αγροτικά εισοδήματα και να ελέγξει την αγροτική έξοδο, ενώ μακροχρόνια βέβαια θα οδηγήσει την ελληνική γεωργία στο μαρασμό. Θα ήταν άρα προτιμότερο, δεδομένης της συρρίκνωσης των αγροτικών εισοδημάτων ως αποτέλεσμα της μείωσης της στήριξης της ευρωπαϊκής γεωργίας και της υλοποίησης της Ο.Ν.Ε., να επιδιωχθεί ο διαρθρωτικός εκσυγχρονισμός της ελληνικής γεωργίας, έστω κι αν δημιουργήσει πολιτικό και κοινωνικό κόστος. Κατά συνέπεια, οι διαρθρωτικές πλευρές της Κ.Α.Π. θα πρέπει να αξιοποιηθούν, ενώ ταυτόχρονα οι κοινοτικές εισροές μέσω του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για προγράμματα αναπτυξιακού και όχι «κοινωνικού» περιεχομένου.

Η συνέχιση της σημερινής πορείας είναι αδιέξοδη, διότι ούτε εισοδήματα στους αγρότες μπορεί πλέον να εύκολα να εξασφαλίσει ούτε να συμβάλλει στη βελτίωση των παραγωγικών επιδόσεων και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας. Η αντιστροφή της σημερινής πορείας θα πρέπει να περιλαμβάνει, πέρα από τη χρηματοδότηση αναπτυξιακών έργων στη γεωργία, βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού με την εισαγωγή συστήματος αγροτικής εκπαίδευσης των νέων αγροτών, διεύρυνση του μεγέθους των εκμεταλλεύσεων με πρόωρη συνταξιοδότηση και ρυθμίσεις στο κληρονομικό δίκαιο, παρέμβαση στις τιμές της γης και των ενοικίων με σύστημα τράπεζας γης, κατοχύρωση του αγροτικού επαγγέλματος και των χρήσεων γης, βελτίωση του συστήματος εκλαίκευσης της τεχνολογικής προόδου και της οικονομικής πληροφόρησης,

στελέχωση των υπηρεσιών των νομαρχιών με γεωτεχνικούς στην υπηρεσία των αγροτών, σαφείς κατευθύνσεις αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών, δημιουργία τοπικών αγορών, εξυγίανση των εμπορικών κυκλωμάτων, βελτίωση του συστήματος υποστήριξης των εξαγωγών, κατοχύρωση των σημάτων ποιότητας και ονομασίας προέλευσης, ενίσχυση τοπικών πρωτοβουλιών για προώθηση παραδοσιακών προϊόντων, ενίσχυση των συλλογικών προσπαθειών και των συνεταιριστικών οργανώσεων και άλλα. Ο κατάλογος των απαιτούμενων προσπαθειών, τόσο από την πολιτική εξουσία όσο και από τους αγρότες και τις συνδικαλιστικές και συνεταιριστικές οργανώσεις τους, δεν είναι πλήρης, αλλά ούτε χρειάζεται να είναι πλήρης. Τα πολιτικά κόμματα, όσο και οι αγρότες με τους εκπροσώπους τους, έχουν επισημάνει και διακηρύξει όσα πρέπει να γίνουν. Το ζήτημα είναι ότι μέχρι σήμερα δεν έχουν δημιουργηθεί οι απαιτούμενες κοινωνικές και πολιτικές προϋποθέσεις για να υλοποιηθούν.

Είναι πιθανό ότι οι εκσυγχρονιστικές επιδράσεις από τη δημιουργία της Ενιαίας Αγοράς και η διευκόλυνση των μετακινήσεων στον ευρωπαϊκό χώρο μπορεί να συμβάλλουν σημαντικά στην ωρίμανση των κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών για την πραγματοποίηση του απαιτούμενου διαρθρωτικού εκσυγχρονισμού της ελληνικής γεωργίας. Παράλληλα, η οριστική πλέον αδυναμία του ελληνικού κράτους να εξασφαλίσει αγροτικά εισοδήματα με αυξήσεις θεσμικών τιμών σε δραχμές και άλλα πληθωριστικά μέσα, μπορεί να συμβάλλει στη συνειδητοποίηση των Ελλήνων αγροτών ότι πρέπει να διεκδικήσουν τις αναγκαίες αλλαγές της αγροτικής πολιτικής προς την κατεύθυνση της παραγωγικής αναβάθμισης της γεωργίας, όπως έχει συμβεί σε άλλες χώρες - μέλη της Ε.Κ. Η μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. μπορεί να μην ευνοεί αναπτυξιακού τύπου στήριξη της γεωργίας, δεν απαγορεύει όμως, αλλά αντίθετα διευκολύνει τις αναγκαίες θεσμικές αλλαγές, ενώ παρέχει αρκετά χρηματικά μέσα για αύξηση των παρεμβάσεων εκσυγχρονιστικού χαρακτήρα. Από την πολιτική εξουσία και τους Έλληνες αγρότες εξαρτάται αν θα αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες και θα ξεπεράσουν τις δυσκολίες που δημιουργεί η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στην τρέχουσα δεκαετία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όπως διαφαίνεται μέσα από την εργασία αυτή, ο δρόμος προς την ενοποίηση της Ευρώπης δεν θα είναι σύντομος, ίσιος και σπαρμένος με λουλούδια. Αντίθετα θα είναι ένας δρόμος μακρύς, ανηφορικός και σπαρμένος με αγκάθια, ιδιαίτερα για τις μικρές και οικονομικά αδύνατες χώρες και περισσότερο απ' όλες για την Ελλάδα.

Παρ' όλο όμως, το μεγάλο χρονικό μήκος, τη δυσκολία και την ανηφορικότητά του, ο δρόμος αυτός για τη χώρα μας - τόσο εξαιτίας των διεθνών (σε Ανατολή και Δύση) εξελίξεων των τελευταίων χρόνων, της εκρηκτικής κατάστασης στο χώρο των Βαλκανίων και της επιθετικής απέναντί μας στάσης της Τουρκίας, όσο και εξαιτίας των χρόνιων και εξαιρετικά σοβαρών διαρθρωτικών και άλλων προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας - είναι ο μοναδικός που πρέπει και μπορούμε να βαδίσουμε.

Ο δρόμος αυτός μπορεί να γίνει βατός αν :

- Αξιοποιηθούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό οι γνωστές (περισσότερο δυστυχώς στο εξωτερικό παρά στο εσωτερικό της χώρας) αρετές του λαού μας.
- Σχεδιαστεί και εφαρμοστεί μια μακροπρόθεσμη και κοινωνικά δίκαιη αναπτυξιακή στρατηγική και, τέλος
- Ακολουθηθεί από εδώ κι εμπρός μια συνεπής διαπραγματευτική τακτική τόσο μέσα στην Κοινότητα όσο και διεθνώς.

Στο μακρύ και ανηφορικό αυτό δρόμο, ο καθένας πρέπει να αναλάβει το μερίδιο της ευθύνης που του ανήκει και να καταβάλλει το κόστος που του αναλογεί. Στις πολλές και μακροχρόνιες θυσίες που θα χρειασθούν δεν μπορούν - και φυσικά δεν πρέπει να ζητηθεί - να συμβάλλουν οι χαμηλόμισθοι, οι χαμηλοσυνταξιούχοι και οι μικροαγρότες, που ζουν στα όρια της φτώχειας ή κάτω από αυτά. Θα πρέπει να συμβάλλουν οι οικονομικά ισχυρότεροι - που σήμερα δεν πληρώνουν ή πληρώνουν ελάχιστα - καταβάλλοντας ο καθένας ένα μέρος του κόστους που θα αυξάνει προοδευτικά όσο μεγαλύτερο είναι το εισόδημα και ο πλούτος του. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσουμε, μετά από πολλά χρόνια, να πλησιάσουμε τα μέσα επίπεδα της Κοινότητας και να γίνουμε πραγματικά ισότιμο μέλος της.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΓΠ	: Ακαθάριστο Γεωργικό Προϊόν
ΑΕΠ	: Ακαθάριστο Εγχώριο (ή Εθνικό) Προϊόν
ΑΣΟ	: Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση
ΔΣΣ	: Δείκτης Συνολικής Στήριξης
ΕΟΚ	: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΤΕ	: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΠΑ	: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΓΤΠΕ	: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (FEOGA)
ΕΝΣ	: Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα
ΕΝΜ	: Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα
ΓΑΤΤ	: Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου
ΚΑΠ	: Κοινή Αγροτική Πολιτική
ΚΟΑ	: Κοινή Οργάνωση Αγοράς
ΚΠΣ	: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΛΠ	: Λειτουργικό Πρόγραμμα
ΝΕΠ	: Νομισματικά Εξισωτικά Ποσά
ΟΝΕ	: Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΠΕΠ	: Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΣΠΑ	: Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΠΗΓΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ - ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

--- Αγροτική Οικονομική

**Σταύρος Θεοφανίδης
ΑΘΗΝΑ 1986**

--- Αγροτική Οικονομική & Πολιτική

**Γεώργιος Μέργος
ΑΘΗΝΑ 1990**

--- Οικονομικός Ταχυδρόμος (7 - 3 - 96)

**Ανδρέας Κόρακας
ΑΘΗΝΑ 1996**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

--- Κατευθύνσεις Αγροτικής Πολιτικής

**Υπουργείο Γεωργίας
ΑΘΗΝΑ 1985**

--- Η κατάσταση της Γεωργίας στην Κοινότητα - ΕΚΘΕΣΗ 1986

Βρυξέλλες - Λουξεμβούργο 1987

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

--- Αγροτική και Συνεταιριστική Ανάπτυξη

**Δημήτρης Χριστοδούλου
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1987**

ΓΕΩΠΟΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ

--- Η Αγροτική Οικονομία σε τραγικά αδιέξοδα - 30 χρόνια Αγροτικής Πολιτικής στα πλαίσια της Ε.Ο.Κ. (1962 - 1992)

**Σπύρος Χρ. Σελιανίτης
ΑΘΗΝΑ 1995**

Α.Σ.Ο.Ε.Ε. ΑΘΗΝΩΝ

--- Ε.Ο.Κ. - Ανάλυση της Κοινοτικής Πολιτικής : αγροτικής, νομισματικής, οικονομικής, κοινωνικής, περιφερειακής, περιβάλλοντος

**Νίκος Σ. Μούσης
ΑΘΗΝΑ 1978**

--- Πρωτογενής Τομέας : Εξελίξεις και Προοπτικές ανάπτυξης 1994 - 1999

**Αναστασία Λαμπροπούλου
ΑΘΗΝΑ 1995**

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (Κ.Ε.Π.Ε.)

--- Περιγραφή των μηχανισμών της Κ.Α.Π.

Ιωάννης Λιάπης

ΑΘΗΝΑ 1989

--- Συντεταγμένες Εθνικής Αγροτικής Ανασυγκρότησης - Δοκίμια για μια νέα Αγροτική Πολιτική

Κώστας Λάμπρος

ΑΘΗΝΑ 1990

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

--- Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα : Επιπτώσεις στον Αγροτικό Τομέα

Ναπολέων Μαραβέγιας

ΑΘΗΝΑ 1989

--- Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα - Η πρόκληση της προσαρμογής

Λουκάς Τσούκαλης

ΑΘΗΝΑ 1993